

Л 26

ДЕВІД П.
КАРРІ

КОНСТИТУЦІЯ
СПОЛУЧЕНИХ
ШТАТІВ
АМЕРИКИ

Посібник

для

всіх

ДЕВІД П.

КАРРІ

КОНСТИТУЦІЯ

СПОЛУЧЕНИХ

ШТАТІВ

АМЕРИКИ

Посібник

для

всіх

код екземпляра

44306

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1993

2801
ББК 67.300
К26

У цьому науково-популярному виданні Девід П. Каррі, викладач права Чикагського університету, розповідає про те, як створювалась Конституція США, які й коли були прийняті поправки до неї та як вона використовується в юридичній практиці країни.

У книжці подано також сам текст Конституції — в оригіналі та в перекладі.

Американський правовий досвід може бути дуже корисний нам при розбудові нової української держави.

Редактор Є. П. ЛИТВИНЕНКО

Переклад з англійської
ОЛЕКСАНДРА МОКРОВОЛЬСЬКОГО

Перекладено за виданням:

David P. Currie
The CONSTITUTION of the UNITED STATES
A Primer for the People
The University of Chicago Press
Chicago and London

Українська юридична

бібліотека

№ 548864

К 120600000—170 БЗ—1—14.93.
206—93

ISBN 0-226-13106-8
ISBN 0-226-13107-6 (рвк.)
ISBN 5-301-01602-4 (укр.)

© 1988 by the University of Chicago
© Олександр Мокровольський,
переклад українською
мовою, 1993

З М І С Т

ВІД АВТОРА	7
ВСТУП	11
Конгрес	12
Президент	14
Судочинство	17
Перші десять поправок (Біль про права)	19
Пізніші поправки	22
ЮРИДИЧНИЙ ПЕРЕГЛЯД	25
Походження і виправдання	25
Діапазон та обмеження	29
ФЕДЕРАЛІЗМ	36
Федеральні повноваження	36
Положення про торгівлю і повноваження штатів	41
Міжурядові пільги	43
РОЗДІЛЕННЯ ВЛАД	46
Влада закону	46
Військова влада	50
Незалежні установи	53
НАЛЕЖНИЙ СУДОВИЙ ПРОЦЕС	57
Процедурні вимоги	57
Матеріально-правовий належний процес	60
Альтернативні теорії	65

VI.	РІВНІСТЬ	69
	Расова дискримінація та сегрегація	69
	Позитивна дія та дискримінація де-факто	71
	Нерасові класифікації	74
	Дія Чотирнадцятої поправки щодо штатів	77
	Право голосу	80
VII.	СВОБОДА СЛОВА І ПРЕСИ	83
	Регулювання змісту	85
	Регулювання часу, місця й способу	89
VIII.	ЦЕРКВА Й ДЕРЖАВА	92
	Свобода віросповідання	92
	Запровадження релігії	94
IX.	ПІСЛЯСЛОВО	100
	ДОДАТОК А: Хронологія	103
	Appendix B: The Constitution of the United States of America	110
	ДОДАТОК Б: Конституція Сполучених Штатів Америки	133
	ПРИМІТКИ	158
	БІБЛІОГРАФІЯ	179
	ПОКАЖЧИК	182

ВІД АВТОРА

Конституції Сполучених Штатів Америки виповнилося двісті років. Цей чудовий документ розроблено 1787 року, й він щасливо дожив до наших днів. Із дуже нечисленними істотними змінами Конституція весь цей час лишалася зразковою основою для представницького урядування та надійним оплотом фундаментальних прав.

Усі захоплюються нашою Конституцією, але мало хто її розуміє. Сам цей документ можна прочитати за якісь кілька хвилин, і кожен громадянин мав би ознайомитися з ним. Однак просто прочитати Конституцію ще не означає знати її, адже деякі чільні положення викладено в ній не досить чітко.

Всі ми знаємо з інформаційних повідомлень, що Конституція якось зачіпає і шкільну сегрегацію, й аборти, і молитви у школі, але жодного з цих термінів ви в Конституції не знайдете. А знайдете положення, що забороняють властям заперечувати «однаковий для всіх захист законами», позбавляти людей життя, свободи чи власності без «належного судового процесу», ухвалювати закони, що «запроваджували б будь-яку релігію». Творці Конституції знали: вона, щоб бути довговічною, повинна промовляти широкими, загальними термінами, полишаючи розроблення деталей на майбутніх інтерпретаторів, оскільки «великі накреслення» Конституції мали застосовуватися до безлічі непередбачуваних проблем¹.

Звідси випливає, що Конституцію можна зрозуміти, лише простеживши, як її тлумачили й застосовували на практиці протягом усього того часу, що минув від її прийняття. Кож-

на посадова особа — в законодавчих, виконавчих чи судових органах — має повсякчас інтерпретувати Конституцію, аби визначити межі своєї влади. До того ж, судді, зі свого боку, тлумачать Конституцію, щоб дати змогу визначати конституційність законодавчих чи виконавчих актів при ухваленні судових рішень, тож їхні ухвали — надто ухвали Верховного суду Сполучених Штатів — набули особливої ваги для розуміння значення Конституції.

Нинішній 200-річний ювілей — добра нагода показати зацікавленим громадянам, як же насправді функціонує Конституція, на прикладах рішень судів, що її тлумачать і застосовують. Для розуміння Конституції не потрібні ніякі юридичні знання. Але ж є ще знання досвіду судових ухвал; подати тут цей досвід — оце ж і є моє завдання.

Верховний суд, у цілому, проробив подиву гідну роботу в шанобливо-відповідальному тлумаченні Конституції. Та, на жаль, він також припускався помилок, і я вкажу на деякі з них. Це — небезстороння книжка, тож годі й казати, що є коментатори з відмінними від моїх оцінками. Я можу хіба сподіватися, що досить об'єктивно висвітлив позиції обох сторін у будь-якому спірному питанні, аби кожен читач міг зробити свої власні висновки.

Дозвольте мені з'ясувати тут деякі засади, що їх я кладу в основу моєї роботи. Я вірю: Конституція є, як вона проголошує, «найвищим законом країни», шанувати котрий присягаються всі посадові особи (ст. VI). Це означає, що ні судді, ні інші урядовці не мають права нехтувати конституційні положення, з якими вони не згодні. Навпаки, я вважаю, судді мають не більше права вигадувати обмеження на урядові дії, не означені в Конституції, ніж не зважати на право на дії, прямо вказані її авторами. Адже те саме положення, що проголошує саму Конституцію «законом країни», дає ідентичний статус федеральним законам, ухваленим «на її (Конституції — *ред.*) виконання», тоді як Десята поправка зберігає за штатами всю владу, якої не позбавляє їх Конституція.

Це не означає, що або сам текст Конституції, або наявні у нас обмежені свідчення про наміри авторів відповідають на кожне питання конституційної інтерпретації. Навряд чи можна припускати, ніби автори або продумали всі майбутні розгалуження їхньої термінології, або ж пристали б на всі частковості, коли б мали таку змогу. Безперечно, вони могли б завбачити особливе застереження, яке б лишало значний простір для тлумачень інтерпретатора. Заборона «завеликих штрафів», приміром, на перший погляд є начебто не таке велике обмеження, як вимога, щоб президент «досяг тридцятип'ятилітнього віку». А просто річ у тім, що жоден урядовець не повинен підмінити своєю думкою думку «народу Сполучених Штатів» у будь-якому випадку, коли та остання може бути визначена з достатньою певністю.

Інакше кажучи, завдання судді — шанувати й кріпити Конституцію. А для цього він (чи вона) має спочатку допевнитися, про що саме йдеться в Конституції, а щоб цього допевнитися, треба дослідити її текст, історію, її мету. «Можливо, найнадійніше правило для інтерпретації, яке тільки можна вишукати,— писав видатний суддя Джозеф Сторі 1842 року,— це розгледіти природу й мету тих чи інших повноважень, обов'язків та прав, прикликаючи собі на поміч усе світло сучасної історії; і просто надати кожному слову такої дієвості, сили, що відповідала б його правовому значенню і щонайкраще забезпечила б досягнення поставлених цілей»².

Критичний тон деяких моїх спостережень аж ніяк не свідчить, нібито я не досить схилиюсь перед самою Конституцією а чи перед тими, хто із щирою вірою брався за надзвичайно важке завдання — втілювати в життя її положення, попри всю їхню недовомовленість. Пропонуючи цю книжку читачеві, я переконаний: Конституція заслуговує на те, щоб її краще розуміли всі, кому пощастило жити за її приписами, і сподіваюсь, більше поцінування її положень допоможе забезпечити їй довге життя, аби вона, за сло-

вами своєї красномовної преамбули, забезпечила «нам та нашим нащадкам блага свободи».

І останнє: в книжці є примітки. Я ж бо все-таки правник. Вам нема потреби їх перечитувати. Це — посилення на джерела, пояснення, дотичні до теми відомості, що не повинні переривати чи захаращувати текст. Аби вони вам не заважали, я помістив примітки наприкінці книжки. Це така моя невеличка примха.

Хочу подякувати Герхардові Касперу, Барбарі Флінн Каррі, Патрісії М. Еванс, Філіпові Б. Керланду, Джефрі Р. Стоуну та Гансові Цайселю за їхні щедрі поради й заохочення.

ВСТУП

Розчарувавшись британським правлінням, тринадцять північноамериканських колоній послали 1776 року своїх делегатів на Континентальний конгрес у Філадельфію. Там вони ухвалили Декларацію про незалежність, яку після Революційної війни підтверджено Паризьким договором 1783 року. Північноамериканські колонії стали незалежними державами-штатами.

Спочатку вони заснували конфедерацію. Невдовзі після проголошення Декларації про незалежність Континентальний конгрес запропонував Статті конфедерації, і до 1781 року їх ратифікували всі тринадцять штатів. Ці Статті стали першою Конституцією Сполучених Штатів Америки¹.

Конфедерація, проголошена Статтями, була вельми слабка. Центральний уряд справді мав широкі повноваження у сфері військових та закордонних справ. Одначе в царині справ внутрішніх, за винятком карбування грошей та регулювання грошового обігу, майже вся влада зберігалась за окремими штатами. Федерального суду практично не було. Конгрес не мав навіть влади накладати податки на покриття федеральних витрат. Центральний уряд перебував у залежності від штатів.

Незадоволення Статтями конфедерації підштовхнуло штати послати знов, 1787 року, делегатів до Філадельфії. Треба було зміцнити центральне урядування. Мавши повноваження лише запропонувати поправки до Статей, зібрання, одначе, скоро вирішило відкинути їх зовсім і представити народові цілком нову Конституцію. Навіть більше, посилаючись на принцип суверенності народу, втілений у Декларації про незалежність, делегати вирішили знехтувати те положення в Статтях, котре вимагало згоди законодавчих органів усіх тринадцятьох штатів на будь-яку в тих Статтях зміну. «Ми повинні йти до первинних сил суспіль-

ства,— переконував Джеймс Вілсон.— Охоплений пожежею дім треба погасити, без скрупульозного огляду на звичайні права»². Через два роки після ратифікації законодавчими зборами дев'яти штатів, як зазначено в статті VII, нова Конституція набула чинності.

Цю Конституцію час від часу підправляли, але головні її положення чинні й досі. Складається вона з семи статей і двадцяти шести поправок. Вона дає повноваження центральному урядові, розподіляє ці повноваження поміж кількох урядових розгалужень та обмежує владу як центрального уряду, так і окремих штатів.

Урядування, що його встановила Конституція, в цілому було вільне й представницьке, хоч і заплямоване положеннями, які визнавали існування рабства³. А ще воно було обмежене, бо, незважаючи на те, що автори-укладачі відчували потребу в додатковій федеральній владі, вони з недовірою ставилися до урядування взагалі й до центрального зокрема. Ось чому до найбільших достоїнств Конституції належать три великі структурні принципи, покликані забезпечувати неможливість зловживання урядовою владою.

Принцип *федералізму* обмежує офіційний гніт, розподіляючи повноваження між нацією і штатами, що її складають; принцип *розділення влад* забезпечує це, ділячи владу між трьома розгалуженнями федерального урядування. Принцип *стримування та рівноваги* дає ще більший захист, наділяючи в багатьох випадках котрийсь підрозділ владою стримувати хибні чи незаконні дії іншого. Жоден із цих трьох принципів не названий у Конституції так, як ми його формулюємо тут, але кожен із них відбито в низці спеціальних положень.

Конгрес

✓ Як було сказано вище.
Стаття I, розділ I довіряє законодавчу владу центрального урядування Конгресові Сполучених Штатів, який складається з двох палат: Сенату й Палати представників. Члени Палати представників обираються прямим голосу-

ванням громадян на дворічний термін, а місця розподіляються поміж штатами відповідно до кількості населення (ст. I, р. 2). (Каліфорнія та Нью-Йорк, таким чином, мають більш ніж по тридцять представників од штату, а Делавер, Аляска — по одному.)

Зате в Сенаті кожен штат має по два члени (ст. I, р. 3), і згідно зі статтею V це положення практично неможливо змінити поправкою⁴. Ці поступки меншим штатам були ціною їхнього схвалення Конституції.)

Напочатку сенаторів обирали законодавчі органи штатів, з тим щоб штати брали безпосередню участь в управлінні країною. В інтересах більшої демократії це положення змінено Сімнадцятою поправкою, і від 1913 року сенатори також обираються прямим голосуванням народу.

Питання, що можуть улягати компетенції федерального законодавчого органу, перелічено в статті I, розділі 8. Конгрес може створювати й утримувати війська та флоти, а також оголошувати війну. Він може регулювати торгівельні відносини з іншими країнами, поміж окремими штатами, а також з індіанськими племенами. Він може карбувати гроші й виробляти правила натуралізації чужоземців. Може запроваджувати закони про патентну справу, авторські права та банкрутство, засновувати поштові служби й правити округом Колумбія. Може вводити податки й позичати гроші для сплати федеральних зобов'язань. Зрештою, він може запроваджувати всі «потрібні й належні закони» для виконання будь-якими органами влади, підпорядкованими центральному урядові.

Інші положення надають Конгресові різні додаткові повноваження. Стаття IV наділяє його владою приймати до складу країни нові штати, управляти федеральними територіями та розпоряджатися щодо дії урядових актів одного штату в судах іншого. Стаття V уповноважує його пропонувати конституційні поправки. Поправки XII—XV, XIX, XXIII—XXIV й XXVI, додані пізніше, уповноважують Конгрес упроваджувати їхні положення «відповідним законодавством».

На перший погляд ці повноваження здаються не дуже широкими. Не беручи до уваги порівняно дрібних чи випад-

кових справ, Конституція додала до повноважень, уже наділених Конгресові Статтями конфедерації, лише права вводити податки та регулювати торгівельні відносини. До того ж навіть ці обмежені повноваження ще більше обтяго статтею I, розділом 9, котрий серед іншого забороняє Конгресові оподатковувати експорт чи віддавати перевагу портам одного штату перед портами іншого й вимагає, щоб «прямі» податки були розподілені поміж штатами відповідно до кількості населення. Це останнє обмеження ефективно не допускало федеральних податків з прибутку, аж поки 1913 року була ухвалена Шістнадцята поправка⁵.

З переліку Конгресових повноважень випливає, що Конгрес має *лише* ту владу, яку надає йому Конституція, і Десята поправка підтверджує цей висновок: «Повноваження, не надані цією Конституцією Сполученим Штатам і не заборонені нею ж окремим штатам, залишаються відповідно за окремими штатами або за народом». Однак через процес інтерпретації були прийняті оті скромні, описані вище положення, аби наділити Конгрес напрочуд широкими законодавчими повноваженнями.

Як і сама Конституція, закони, в належному порядку прийняті Конгресом, є «найвищим законом країни» (ст. VI). У разі розходження законів, федерального й окремого штату, визнається верховенство першого.

Президент

Стаття II, розділ 1 довіряє федеральну виконавчу владу Президентові Сполучених Штатів, який обирається на чотири роки й (від прийняття Двадцять другої поправки 1951 року) не більше, ніж двічі. Оскільки автори Конституції не вірили, що народ зможе зробити мудрий вибір, Президент обирається не прямо, а вибірниками, яких обирають ті, хто має право голосу, з усіх штатів (ст. II, р. 1; попр. XII). Ця система ніколи не працювала так, як її задумували укладачі Конституції, адже фактично від самого початку вибірники були суто номінальними діячами, що тільки фіксували на папері вибір народу.

Кожен штат обирає певне число вибірників, відповідно до всієї кількості його сенаторів і представників, а округ Колумбія (який не має голосу в Конгресі) від 1961 року обирає їх не більше, «ніж найменш населений штат» (попр. XXIII). Оскільки кожен штат має, незалежно від його населеності, двох сенаторів, дрібніші штати трохи «перепредставлені» і в виборах Президента. До того ж закони штатів назагал передбачають, що переможець виборчої кампанії всередині штату дістає собі *всі* голоси вибірників цього ж штату. Ці фактори уможливають таку ситуацію, коли кандидат у Президенти, набравши більшість голосів у всенародному голосуванні, все-таки програє кампанію. Саме це сталося 1876 року, коли Резерфорд Б. Гейс переміг Сем'юела Тілдена!

Якщо жоден із кандидатів не набере більшості виборчих голосів, Палата представників обирає Президента з-поміж тих трьох, за кого подано найбільше голосів. У цьому процесі кожен штат має лише один голос, без огляду на загальне число його представників, тож Президентом стає той, за кого проголосувала більшість штатів (попр. XII).

Спочатку той із кандидатів, хто приходив до фінішу другий у кампанії з виборів Президента, ставав Віце-президентом. Однак після того, як 1800 року несподівано Томас Джефферсон і його суперник Аарон Берр набрали однаково кількість голосів, Дванадцята поправка поставила вимогу, щоб вибірники голосували окремо за кожну з двох посад.

Головна функція Віце-президента полягає в тому, що він перебирає на себе обов'язки Президента, коли той помирає чи стає неспроможний виконувати свої обов'язки (ст. II, р. I; попр. XXV). Віце-президент також «діє як Президент», коли (через неспроможність будь-кого з кандидатів набрати більшість голосів чи то в рамках інституту виборів, чи то в Палаті представників) нікого не обрано Президентом (попр. XX). Коли жоден із кандидатів у Віце-президенти не набере більшості виборчих голосів, вибір здійснює Сенат. Якщо порівнювати з виборами Президента Палатою представників, то тут можливість виникнення безвихідного становища менша, адже від Сенату вимагається вибрати Віце-

президента з-поміж двох кандидатів, котрі дістали найбільшу підтримку виборців.

Поки Президент при здоров'ї, Конституція аж ніяк не переобтяжує Віце-президента роботою, поза його головуванням, великою мірою номінальним, у Сенаті, лишаючи, проте, за ним важливу, хоч і спорадичну, прерогативу проголосувати, коли треба порушити нічийне співвідношення голосів (ст. I, р. 3). Оцей істотний брак обов'язків дав підставу для жартівливих розпитів: «Що ж сталося з Г'юбертом?», коли шанований і впливовий сенатор Г'юберт Гемфрі був обраний Віце-президентом — і зник.

Одначе Двадцять п'ята поправка, замість скасувати цю по суті недоцільну посаду, вимагає від Президента призначити нового Віце-президента із схваленням обома палатами Конгресу, як тільки це місце стає вакантним. І ухвалювані Конгресом закони час від часу доручають Віце-президентові якісь додаткові функції.

Незалежність Президента від Конгресу посилюється тим фактом, що його (чи її) можна усунути лише з допомогою нелегкого процесу імпичменту*. Аби висунути офіційне звинувачення проти Президента, треба, щоб за це проголосувала більшість Палати представників, і потрібні дві третини голосів Сенату для усунення його з посади (ст. I, рр. 2, 3)⁶. З чисто політичних мотивів його не усунути, а лише за «державну зраду, хабарництво чи інші тяжкі злочини й переступи» — неточне формулювання, яке по суті передбачає серйозне зловживання офіційною владою. Такі самі вимоги й до усунення Конгресом інших «цивільних урядовців Сполучених Штатів», у тім числі й суддів⁷.

Насправді цією процедурою не усунуто з посади ще жодного Президента. Після Громадянської війни провалилася значною мірою політична спроба усунути Ендрю Джонсона — за браком одного голосу в Сенаті. 1974 року Річард Ніксон зрікся президентства (що широка громадськість розцінила як виправдання положень про імпичмент) після того, як Судовий комітет Палати представників проголосував за те, щоб висунути проти нього звинувачення

* Процедура притягнення до відповідальності вищих посадових осіб (прим. перекладача).

в приховуванні інформації про крадіжку із зломом у виборчій штаб-квартирі Демократичної партії в готелі «Вотергейт», у дискримінаційно-упередженому застосуванні федеральних законів проти політичних опонентів і в неприбутті за викликом, що його видав той самий Комітет у спробі розслідувати інші звинувачення.

Більшість президентських повноважень перелічена в статті II, розділах 2 й 3. Президент — головнокомандувач збройних сил. Він уповноважений амністувати федеральних злочинців, за винятком випадків імпідменту. За згодою Сенату призначає суддів та інших федеральних урядовців і укладає договори з чужоземними державами. Він також грає чільну роль і в інших аспектах міжнародних зносин — почасти на підставі неупередженого положення, що уповноважує його приймати «послів та інших повноважних представників»⁸, і почасти за тією теорією, що деякі функції зовнішніх зносин притаманні самій посаді Президента⁹. Наступна вказівка, що Президент «забезпечує точне виконання законів», покладає на нього основну відповідальність за зміцнення федерального права.

І насамкінець, Президент грає важливу роль у законодавчому процесі через право вето, надане йому статтею I, розділом 7: якщо він відмовиться схвалити законопроект, представлений Конгресом, то цей законопроект стане законом лише тоді, коли його знову схвалить більшість (дві третини) обох палат. Він також може подавати (й часто подає) законопроекти на розгляд Конгресу.

Судочинство

Стаття III, розділ 1 надає федеральну юридичну владу Верховному судові Сполучених Штатів, підпорядковуючи йому всі нижчі судові органи, ~~що їх Конгрес~~ вважатиме за необхідне заснувати. Від 1789 року існують федеральні суди першої інстанції (окружні суди Сполучених Штатів) у кожному штаті, а від 1891 року — й проміжні апеляційні суди.

Цей самий розділ передбачає, що федеральні судді обіймають посаду, «поки до них немає претензії». Коли не

брати до уваги обговореної вже тут обмеженої можливості імпичменту, цю фразу розуміють як «поки їхнього віку», а наступне положення гарантує, що їхня винагорода не може бути зменшена, поки вони перебувають при виконанні своїх обов'язків. Мета цих положень: створити такі умови, щоб судді могли виконувати свою роботу, не боячись утисків з боку інших владних підрозділів¹⁰.

Як і Конгрес, федеральні суди не мають іншої влади, крім тієї, що надана їм Конституцією. Найважливіше їхнє повноваження — розглядати «судові справи» й «спори», тобто вести судові процеси. Згідно із статтею II, розділом 2 Конгрес може також наділити їх владою призначати «нижчих урядовців», яких в інших випадках настановляє Президент, а затверджує Сенат. Чи це повноваження обмежується судовими урядовцями, як підказує контекст, а чи Конгрес може наділяти суддів владою призначати спеціальних обвинувачів, як він пробував чинити, — є предметом дискусії¹¹.

Навіть не всі судові справи можуть бути розв'язані федеральними судами — їхні повноваження обмежуються певними видами спорів, що їх укладачі Конституції вважали належними предметами національної турботи. Найважливіші з них — це процеси, що заторкують саму Конституцію, федеральні закони або угоди. Компетенція федерального суду ухвалювати рішення з цих справ допомагає забезпечити верховенство та однорідність федерального права. Були сюди включені й адміралтейські справи, пов'язані загалом із пароплаванням, — через міжнародну природу морського діла та його вагу для молодого нації.

Федеральна правова влада поширюється також на спори між громадянами різних штатів (справи «різного громадянства»), аби уникнути ризику, що суд штату неналежним чином віддасть перевагу своїм співгромадянам у їхніх справах із «чужими». З подібних міркувань федеральні суди мають також право розв'язувати суперечки поміж штатами, а також вести справи, де Сполучені Штати виступають як одна із сторін. Однак право федеральних судів вести процеси проти окремих штатів було обмежене Одинадцятотою поправкою 1795 року.

Багато видів судових процесів, не перелічених у статті III (включаючи більшість справ стосовно контрактів, власності, нещасних випадків, карних злочинів, внутрішніх взаємин), закріплено за судами окремих штатів Десятою поправкою; кожен штат має свій власний повний набір судів. Суди окремих штатів можуть також розв'язувати більшість справ, що підпадають під компетенцію федеральних судів,— коли таке бажання сторін. [Дарма що положення про «потрібні й належні закони» уповноважує Конгрес поширювати виняткову компетенцію федерального суду на ці випадки, він, як правило, до цього не вдавався.]

Верховний суд функціонує лише як суд останньої інстанції («апеляційна юрисдикція»), якщо тільки стороною в судовій справі не є штат чи зарубіжний дипломат. Спир спочатку розв'язується федеральним окружним судом або судом штату; сторона, що програла процес, може потім подавати апеляцію на рішення суду штату, а в деяких випадках може дійти як до кінцевої інстанції до Верховного суду Сполучених Штатів. Рішення суду штату, однак, підлягають перегляду Верховним судом тільки в тій мірі, в якій вони заторкують Конституцію чи інший федеральний закон.

Перші десять поправок (Біль про права)

Стаття V надає можливість вносити поправки до Конституції. Ніяка поправка не може позбавити штат його рівноправного голосу в Сенаті без його згоди, а поза тим можна вільно робити поправки до будь-якого положення Конституції¹².

Саме тому, що існує така широка змога вносити поправки, процес їх прийняття утруднено, аби запобігти поспішним змінам. Норма така, що потрібні дві третини голосів обох палат Конгресу, аби внести конституційну поправку на розгляд, і схвалення трьох чвертей від усіх штатів, щоб ту поправку прийняти. Ця процедура привела до успішного кінця лише в двадцяти шести випадках за двісті років!

А альтернативне положення про скликання конституційних зборів для вироблення поправок так ні разу й не було використане — почасти від побоювання, що ті збори можуть порушити основи Конституції.

Хоча Конституція надала федеральному урядові лише обмежені повноваження, в багатьох ратифікаційних документах окремих штатів були висловлені побоювання, що федеральний уряд може зловживати своєю владою. Аби усунути ці страхи, Конгрес 1789 року в одному зі своїх перших актів запропонував дванадцять поправок. Десять із них, що склали американський Білль про права*, були ратифіковані протягом двох років і стали першими десятима поправками до Конституції¹³.

Перша поправка забороняє Конгресові ухвалювати закони, що обмежували б свободу слова, преси чи віросповідання, а також закони про запровадження релігії. Відтоді це останнє положення — відгук на «засновані» церкви в Англії та в деяких колоніях — тлумачиться як вимога рішучого відокремлення церкви від держави.

Друга поправка гарантує «право народу зберігати й носити зброю» — аби, як проголошує текст, забезпечити наявність «добре організованої міліції». Досі тривають палкі суперечки з приводу того, чи в світлі цієї проголошеної мети поправка дозволяє *окремим особам* мати зброю, а Верховний суд так і не розв'язав цього питання.

Третя поправка застерігає проти постою військ у приватних будинках. Четверта, у відповідь на лихої слави «розпорядження про накладання арешту на товари», застосовувані для зміцнення гнобительських британських торговельних законів, забороняє «необгрунтовані обшуки чи затримання» й передбачає, що ордери на обшук чи арешт можуть бути видані тільки на «достатніх підставах».

Поправки V, VI й VIII заторкують здебільшого права осіб, звинувачених у федеральних злочинах. Для захисту від урядових утисків звинуваченим надається право на ско-

---

* Перші десять поправок до Конституції США називають Біллем про права за аналогією з актом англійського парламенту 1689 року про обмеження прав короля. (Прим. перекладача.)

рий і прилюдний судовий розгляд їхньої справи перед присяжними з числа їхніх співгромадян. Для забезпечення справедливого суду їм надається право на очну ставку із свідками звинувачення, право виставляти своїх власних свідків та користуватися допомогою адвокатів. Судити чи карати їх можуть не більше одного разу за одну й ту саму провину, їх не можуть піддавати «жорстоким і незвичайним» карам чи змушувати свідчити проти самих себе.

Це останнє положення є те саме знамените «положення проти самозвинувачення», яке іноді називають просто П'ятою поправкою і на яке часто посилаються ті, хто перебуває під слідством чи під судом за гадані злочини. Почасти воно ґрунтується на тому понятті, що несправедливо ставити відповідача в «жорстоку трилему» вибору між визнанням за собою провини, кривоприсяжництвом та зневагою суду, й відтоді це положення захищають як гарантію проти застосування тортур для добуття зізнань.

П'ята поправка забороняє також брати приватну власність для громадського використання без надання справедливої компенсації: якщо уряд хоче збудувати приміщення пошти на моїй землі, він за це повинен заплатити. Нижче докладно з'ясовується таємниче положення тієї самої поправки про те, що нікого не дозволено позбавляти життя, свободи чи власності «без належного судового процесу».

Сьома поправка вимагає суду присяжних у певних справах *цивільного* судочинства, що їх вона кваліфікує як «процеси загального права». Це такі спори, що традиційно розв'язуються судами «загального права», а не «судами справедливості» чи «адміралтейськими судами», як в Англії,— грубо кажучи, ті випадки, коли йдеться лише про грошову компенсацію і ніякі кораблі не зачіпаються¹⁴.

Дев'ята поправка загадково гарантує, що перелік у Конституції «певних прав не повинен тлумачитись як заперечення чи применшення інших прав, що зберігаються за народом»; Десята (вже згадана) застерігає за штатами повноваження, не делеговані Сполученим Штатам та не заборонені Конституцією.

Пізніші поправки

Конституція в тому вигляді, в якому її схвалено напочатку, містила порівняно мало обмежень щодо влади окремих штатів. Стаття I, розділ 10 справді виключали окремі штати з деяких галузей, віднесених до відання федерального уряду,— таких, як грошові справи та більшість військових і закордонних справ. Цей самий пункт забороняв також штатам ухвалювати закони, що кваліфікували б колишню поведінку як злочинну (закони *ex post facto* *), оголошували б осіб винними у злочинах («біллі про позбавлення громадянських та майнових прав») чи порушували б «договірні зобов'язання».

Закони на ухвалення законів *ex post facto* та про позбавлення громадянських і майнових прав також були віднесені до відання Конгресу розділом 9 цієї самої статті; Верховний суд посилався на обидві заборони, наголошуючи на вимогах, щоб представники певних професій заприсяглися в тому, що не підтримували Конфедерації під час Громадянської війни¹⁵. Пункт «договірних зобов'язань» мав чималу вагу протягом ХІХ сторіччя, коли він уживався, окрім інших цілей, на те, щоб забороняти скасування земельних дарчих актів та корпоративних пільг; судові рішення ХХ сторіччя настільки звузили діапазон дії цього пункту, що він більш не відіграє такої значної ролі¹⁶.

Стаття IV наклала на окремі штати додаткові обмеження в інтересах гармонії міжштатних стосунків. За нею вимагалось, щоб до громадян одного штату ставилися на терені іншого штату, як до співгромадян. Кожен штат мав поважати «офіційні акти, документи й судові рішення» будь-якого іншого штату і повертати як збіглих рабів, так і осіб, звинувачених деінде у скоєнні злочинів. Стаття VI, як зазначено вище, вимагала, щоб штати шанували федеральне право.

Дві з перших восьми поправок спеціально присвячені тільки федеральному урядові. Перша говорить лише про «Конгрес», Сьома — про «суд(и) Сполучених Штатів». Од-

* зворотної дії (лат.).

наче, попри їхні загальні формулювання, інші поправки також були прийняті через побоювання не так влади штатів, як федеральної влади; отже, вони були покликані не обмежувати повноважень штатів¹⁷.

Значніші обмеження прав штатів були введені «поправками Громадянської війни» (XIII—XV), що їх прийнято між 1865 та 1870 роками для боротьби з расовою дискримінацією. Тринадцята поправка скасувала рабство. Чотирнадцята, котра виявилась однією з найбільш значущих частин Конституції, містить кілька важливих положень. Щоб анулювати ганебне рішення у справі Dred Scott..., яке стверджувало, ніби негри не є громадяни¹⁸ Розділ 1 проголошує фактично всіх осіб, народжених чи натуралізованих у Сполучених Штатах, «громадянами Сполучених Штатів і того штату, в якому вони проживають»¹⁹. Дуже важливо, що цей розділ також забороняє обтинати «привілеї та вольності» громадян Сполучених Штатів, відмовляти будь-кому в межах його розділу, юрисдикції в «однаковому для всіх захисті» або (як П'ята поправка гарантує щодо федерального уряду) позбавляти будь-яку особу життя, свободи чи власності «без належного судового процесу». П'ятнадцята поправка забороняє Сполученим Штатам (так само, як і окремим штатам) відмовляти будь-кому з громадян у праві голосу на расовому ґрунті, а пізніші поправки поширили право голосу й на жінок та вісімнадцятилітніх (поправки XIX, XXVI): Кожна з цих поправок уповноважує Конгрес упроваджувати її положення в життя відповідним законодавством.

На решті поправок нам немає потреби застановлятися надовго, та й деякі з них ми вже згадали. Одинадцята обмежила повноваження федерального суду в позовах проти окремих штатів; Дванадцята переглянула процедуру президентських виборів. Шістнадцята усунула перешкоду в справі федерального оподаткування прибутків; Сімнадцята гарантувала всенародні вибори сенаторів. Вісімнадцята встановила загальнонаціональну заборону алкогольних напоїв, а Двадцять перша — її скасувала. Двадцята («калічка») зменшила проміжок часу між виборами та вступом на посаду виконавчих і законодавчих урядовців. Двадцять

друга істотно обмежила президентство двома строками; Двадцять третя надала громадянам округу Колумбія право обирати президентських вибірників. Двадцять четверта скасувала вимоги щодо виборчого оподаткування на федеральних виборах; Двадцять п'ята обумовила перебрання Віце-президентом президентської посади в разі неспроможності Президента виконувати свої обов'язки.

Оце й усе в загальних рисах про Конституцію. А зараз нумо знайомитися з нею докладніше, аби краще збагнути, що вона означає.

ЮРИДИЧНИЙ ПЕРЕГЛЯД

Походження і виправдання

Юридичний перегляд — це влада судів визначати законність актів інших урядових підрозділів. У Сполучених Штатах це означає повноваження, коли спірна судова справа перебуває в межах юрисдикції того чи іншого суду, оголошувати закони федеральні й окремих штатів антиконституційними.

У цьому розумінні юридичний перегляд і досі лишається основоположним для нашої конституційної схеми. Саме виконуючи це повноваження, наприклад, Верховний суд скасував шкільну сегрегацію, закони про аборт і шкільні молитви. Одначе, хоч як це дивно, читач не знайде в Конституції чітко висловленого посилання на юридичний перегляд. Насправді ж самі судді, керуючись духом Конституції, відкрили юридичний перегляд у її не надто виразних положеннях. Це відкриття було пояснене в знаменитому рішенні у справі *Marbury v. Madison* * 1803 року¹.

Після обрання Томаса Джефферсона й Конгресу, де 1800 року панували його прихильники, Президент Джон Адамс, що зазнав поразки, зробив усе, аби лишити бодай частинку влади за своєю партією, призначивши багатьох федералістських суддів. Серед цих «опівнічних суддів» був і мировий суддя з округу Колумбія, на ім'я Вільям Марбері, до обов'язків якого входили й такі скороминучі функції, як розгляд незначних провин та укладання шлюбних контрактів.

Призначення Марбері було підписане й підтверджене печаткою, але він не встиг обійняти нової посади до зміни адміністрації. Джеймс Медісон, новий державний секретар,

* «Марбері проти Медісона». Тут і далі назви судових справ лишаємо, як вони сформульовані в оригіналі, заради зручності читачів. (Прим. перекладача.)

відмовився вручити Марбері призначення, і той звернувся просто до Верховного суду.

Головний суддя Джон Маршалл та його колеги-федералісти виснували, що Медісон учинив незаконно, відмовивши Марбері в наданні посади. Коли той документ був підписаний і скріплений печаткою, Марбері вже став суддею, підпадаючи під захист закону про неусунення з посади. Таким чином, він мав право і на посаду, й на призначення.

До того ж, писав Маршалл, завдання суддів полягає в тому, щоб захищати права особи від зазіхань на них з боку уряду. Кожна потерпіла сторона має право на юридичне виправлення порушення: «Сама суть громадянської свободи полягає в праві кожного індивіда вимагати юридичного захисту, хоч би коли він зазнав кривди». Хоча суди не можуть втручатися в право посадової особи діяти *на свій розсуд*, але вони уповноважені вказувати навіть членам уряду на хибне виконання тими своїх *обов'язків* перед законом. Конгрес визнав це, видавши закон, що уповноважив Верховний суд ухвалити відповідний судовий припис стосовно всіх федеральних урядовців, включаючи й державного секретаря.

Однак — ось де була заковика! — Суд визнав це уповноваження антиконституційним. Марбері подав свою скаргу до Верховного суду; висловлюючись юридичними термінами, він просив цей суд виконати «первинну юрисдикцію». Проте в більшості випадків згідно із статтею III юрисдикція Верховного суду не «первинна», а «апеляційна»: у його владі переглядати рішення інших судів. Єдині винятки, зазначені в Конституції,— це випадки, коли стороною є окремий штат або зарубіжний дипломат, отож випадок Марбері сюди аж ніяк не підходить. Таким чином, виснував Маршалл, закон, що уповноважує Верховний суд діяти як звичайний суд у випадках, коли ухвалюється рішення для підпорядкованих йому інстанцій, суперечить статті III, а антиконституційним законом не можна керуватися.

Тому Верховний суд вирішив, що не має влади виправити помилку уряду. Марбері так і не дістав своєї посади. Але, заперечивши свою юрисдикцію над цим одним неістотним випадком, судді заснували куди значніше повнова-

ження, яке й по сьогодні є основою для конституційного ухвалювання рішень,— їхню владу визначати конституційність актів Конгресу.

Звідкіля ж судді взяли це повноваження? Воно було закладене, доводив напочатку Маршалл, у самій природі писаної Конституції. «Звичайно ж, усі ті, хто складав писані Конституції,— писав він,— розглядають їх як такі, що формують основоположний і головний закон нації, і, відповідно, теорія всякого такого урядування має полягати ось у чому: всякий законодавчий акт, який суперечить Конституції, є недійсний». До того ж, судді повинні розв'язувати спори, а для цього їм треба вирішити, що є закон. Коли закон суперечить Конституції, суддя мусить застосувати або те, або те; а що Конституція «вища за будь-який звичайний законодавчий акт, то саме Конституцією, а не таким звичайним актом, належить керуватися у випадку, до якого те й те прикладається». Зрештою, чіткі конституційні обмеження повноважень Конгресу були б нічого не вартими, коли б від суддів вимагалось, аби вони керувались антиконституційними законами: «Тією самою думкою, що навчає обмежувати їхні повноваження тисними рамками, вона (Конституція — *ред.*) надаватиме законодавству практичної й справжньої всемогутності. Вона приписує межі й проголошує, що при бажанні ті межі можна переступати».

Ці аргументи розумні, але не вирішні. Французька конституція 1791 року суперечить Маршалловому узагальненню, що юридичний перегляд невід'ємний від писаної конституції; в XIX сторіччі один оглядач зазначав критично, що Маршалл «приймає за істотну рису всякої писаної конституції те, чого немає [на той час] ні в одній з писаних конституцій Європи»². До того ж, у країнах, де відсутній юридичний перегляд, суддям також доводиться розглядати спори; вони чинять це, погоджуючись із рішенням національного законодавства про те, що його акти є конституційними. Не є переконливим також те, що подібним чином законодавство стає суддею саме для себе. Звісно, недоречно доручати лисицям стерегти курчат, але це аж ніяк не доводить з усією доконечністю, що укладачі Конституції не вчинили так само,— надто коли зостається питання, чи юри-

дичний перегляд не ставить насправді самих суддів на місце лисиць.

Маршалл заторкнув три особливі положення Конституції для обґрунтування вже обговорених вище структурних аргументів за юридичний перегляд. Перше з них — це стаття III, розділ 2; воно поширює юридичну владу Сполучених Штатів на «всі справи, що... виникають на основі цієї Конституції». «Чи ж могло входити в наміри тих, хто дав ці повноваження, сказати, що, користуючись ними, не треба зазірати до Конституції? Що випадок, який постав на основі Конституції, повинен бути вирішений без вивчення чинника, завдяки якому він постав? Стверджувати таке було б надто великою екстравагантністю». Далі, стаття VI вимагає, щоб суддя присягнув «дотримуватися цієї Конституції»; «як аморально силувати їх [до цієї присяги],— доводить Маршалл,— коли вони мають бути використані як знаряддя... для порушення того, що вони поклялися підтримувати!» Зрештою, з погляду Маршалла, стаття VI проголосила не всі федеральні закони «найвищим законом країни», а тільки конституційні ухвали: «лише ті, що будуть прийняті у згоді з Конституцією».

Всі три положення, однак, можна тлумачити по-різному. Пункт, що надає юрисдикцію над конституційними випадками, вимагає, аби суддя вирішував, що має на увазі Конституція; присяга вимагає від нього чинити те, що велить Конституція. Згідно з будь-якою конституцією, де немає юридичного перегляду, відмова визнавати федеральні закони задовольнила б ці обидва положення³. Верховенство положення статті VI, своєю чергою, говорить про закони, прийняті відповідно не до «Конституції», як стверджував Маршалл, а до «цієї Конституції». Додаткові слова, які припускають верховенство «угод, що укладені чи будуть укладені», виразно наводять на думку: метою фрази «у згоді» з «цією Конституцією» було не відрізнити конституційні закони від антиконституційних, а скорше заперечити верховенство законів, ухвалених за нашою давнішою конституцією — за Статтями Конфедерації.

Тож не можна сказати, ніби Маршаллові аргументи на користь юридичного перегляду були цілковито переконливі.

Одначе як чисто текстовий матеріал, Маршаллова інтерпретація повноваження вирішувати випадки, що постають у згоді з Конституцією, є принаймні така ж правдоподібна, як всяка інша, і протокол Конституційних зборів непомилково свідчить: Маршаллові висновки відповідають намірам укладачів. Заперечуючи проти створення Ревізійної ради для перегляду федеральних законів, Руфус Кінг із штату Массачусетс, наприклад, наполягав, що «судді матимуть тлумачення цих законів, коли ознайомляться з ними; і вони, безперечно, зупинять дію таких актів, що виявляться несумісними з Конституцією»⁴.

Так чи так, а *Marbury v. Madison* є головним джерелом американської доктрини про юридичний перегляд як виконавчих, так і законодавчих дій, адже в цій судовій справі судді підтвердили свої повноваження визначати як законність виконавчої поведінки, так і конституційність законодавства.

Діапазон та обмеження

Право юридичного перегляду, стверджене у рішенні в справі *Marbury v. Madison*, не є монополією Верховного суду. Через те, що судді федеральні й окремих штатів складають присягу підтримувати Конституцію, і через те, що антиконституційні закони не є «законом країни», кожен суддя повинен відмовлятися впроваджувати їх у життя. Це зобов'язання гарантує те, що самі суди не можуть бути використані як знаряддя для порушення прав особи.

Одначе, як визнав Маршалл в іншому місці судового рішення в справі *Marbury...*, відмова судів потурати антиконституційному законодавству сама собою недостатня для захисту громадянина від урядових утисків. Людині, яку незаконно заарештували, малá розрада від того, що суди не уповноважували уряд її затримати; вона потребує позитивного судового ордеру, що зобов'язав би уряд випустити її на волю.

Відповідно до цього, Конгрес відкрив федеральні суди для осіб, що скаржаться на антиконституційні урядові дії. Згід-

но з положенням статті III, дискутованим у справі *Margibury...*, Конгрес 1875 року вповноважує федеральні суди займатися справами, «що постають на основі Конституції». В таких випадках суди мають право та обов'язок порушувати справи про відшкодування збитків проти урядовців, що зазіхали чи загрожували зазіхнути на конституційні права⁵.

Однак є великі прогалини у повноваженнях суддів стежити за дотриманням Конституції. По-перше, стаття III дозволяє федеральним судам розв'язувати лише «справи» та «спори» традиційно-правового характеру. Це означає, між іншим, що кожна з двох сторін повинна мати свій інтерес на випадок такого чи такого вирішення, — аби спромогтися подати адекватні аргументи. Ця вимога тлумачиться відтоді таким чином, що деякі види законів стали практично недосяжні для юридичного розгляду.

Найвідоміший приклад — закон про асигнування. Кілька років тому, наприклад, Конгрес прийняв закон, що дозволяв витрату федеральних фондів на поліпшення здоров'я матерів. Аж двоє позивачів — штат Массачусетс і один платник федеральних податків — подали позови, доводячи, що Конституція не уповноважувала Конгрес витратити гроші на такі цілі. Верховний суд визнав, що не має права розв'язувати цю справу, оскільки ні штат, ні окремих платник податків не є адекватними сторонами, аби подавати такі позови.

Штат, який заявляв, ніби Конгрес узурпував своє повноваження, мав лише «політичний» інтерес, і це — почасти з історичних причин — було визнане недостатнім. Інтерес платника податків був відхилений як «дріб'язковий», що «поділяється з мільйонами інших людей», і як такий, що на ньому не відіб'ється рішення про антиконституційність видатку⁶.

Пізніші рішення дозволили платникам податків оскаржувати видатки, що порушують їхні *власні* конституційні права, як-от право з Першої поправки про неоподаткування на релігійні потреби⁷. Однак більшість затверджених обмежень права на федеральні видатки служить для захисту не так платника податків, як окремих штатів, і взагалі пози-

вач не може стверджувати права інших сторін. Внаслідок цього більшість федеральних видаткових заходів не може бути оскаржена зовсім, оскільки ніхто не має потрібної «підстави для позову».

Друге обмеження юридичного перегляду — це принцип державного імунітету, що виключає прийняття позовів як проти окремих штатів, так і проти Сполучених Штатів без їхньої на те згоди. Цей злочасний принцип знаходить своє вираження почасти в Одинадцятій поправці, яка — у відповідь на суперечне рішення Верховного суду⁸ — забороняє тому чи іншому громадянину судитися з окремим штатом.

Втім, як визнав згодом Верховний суд, ця поправка лише підтвердила ширші наміри укладачів первинної Конституції. Як зазначено вище, «справи» та «спори», над якими мають юрисдикцію федеральні суди, — це ті випадки, що традиційно розв'язувались судами; ні в Англії, ні в Сполучених Штатах ніколи ніхто не судився з урядом без його попередньої на те згоди. Як сказав Джеймс Медісон Вірджинським ратифікаційним зборам, з'ясовуючи положення статті III про судові процеси між окремими штатами й громадянами інших штатів, «окремі особи не мають права позивати будь-який штат. Єдине застосування [цього положення] може бути в тому, що, коли котрийсь штат захоче позивати громадянина, цей позов має бути поданий до федерального суду»⁹.

Сполучені Штати відмовлялися від свого судового імунітету в багатьох видах процесів¹⁰, але Конгрес міг будь-коли забрати назад свою згоду бути позиваним. Лише спорадично окремі штати доброхоті зрікалися свого імунітету від федеральних позовів¹¹, і навіть Конгрес може зняти імунітет штату лише у випадках, що постають згідно з певними конституційними поправками — засновуючись на теорії, що ці поправки виразно змінили принцип імунітету, який існував доти¹².

Позови проти окремих урядовців часто так сколихують весь уряд, як коли б хтось судився з усією владою. Проте, аби применшити руйнівну дію державного імунітету на юридичний захист конституційних прав, Суд ухвалив, що

надалі позов, який забороняв би чиновникові порушувати такі права, не є позов проти держави з порушенням її імунітету¹³.

Однаке ця фікція не лізла ні в які ворота, коли в позовах ішлося про те, щоб примусити посадову особу відшкодувати збитки, за які юридично відповідає лише держава, або вжити заходів, на які спроможна лише держава. Тож істинним застається на сьогодні, що державного імунітету не обминути в судовому процесі за відшкодування завданих збитків за рахунок державної скарбниці, хоч би й називалося це позовом проти того чи іншого урядовця¹⁴.

По-третє, незважаючи на процес *Marbury v. Madison*, Верховний суд часто посилався на існування непевної категорії «політичних питань», що їх судді завжди відмовлятимуться розв'язувати, навіть якщо ті питання поставатимуть у конкретному спорі між зацікавленим позивачем та позиваним відповідачем. На цій підставі Верховний суд, наприклад, відмовився визначити, чи прийняття законів з народної ініціативи відповідне гарантії статті IV «республіканської форми правління», або протягом якого часу штатам належить ратифікувати конституційну поправку, запропоновану Конгресом¹⁵.

Звісно, самого того факту, що якась проблема має політичне значення, не досить, аби зробити з нього непідвладне судові «політичне питання». Дуже багато конституційних питань, що їх, не вагаючись, розв'язали суди, включаючи сюди й питання самого юридичного перегляду, мають величезну політичну вагу.

Концепція «політичного питання» походить від процесу *Marbury v. Madison*, де Маршалл рішуче заперечив будь-яку юридичну спроможність розв'язувати «питання, політичні за своєю природою». Весь контекст недвозначно наводить на думку, що цією фразою Маршалл хотів лише наголосити на своєму висновку, що судді не повинні вторгтися в царину свободи дії, відведену іншому урядовому підрозділові. Цей висновок має неабиякий сенс — згідно з визначенням посадова особа, що діє в межах своїх законних повноважень, не порушує ніякого законного права.

Деякі рішення з «політичних питань» можуть бути пояснені саме на цьому ґрунті. Проте можуть заперечити, що стаття V лишає цілковито на розсуд Конгресу визначати час, протягом якого пропонується поправка має бути схвалена; вона не накладає ніякого свого часового обмеження. У таких випадках ярлик «політичне питання» править за камуфляж для того, що фактично є рішенням за суттю позову, а не відмовою брати справу до розгляду¹⁶.

В інших випадках питання може бути класифіковане як політичне, тому що Конституція свідомо усунула звичайні суди від його розв'язання. Ось часто цитований приклад: чи федеральний урядовець припустився «тяжких злочинів і переступів», що виправдовували б його усунення з посади, якщо за статтею I, розділом 3 тільки Сенат уповноважений ухвалювати таке рішення?¹⁷ На подібних підставах Верховний суд виправдав свою відмову визначити, чи ухвалення законів з народної ініціативи порушує положення про гарантії статті IV.

Дехто з суддів доводить, що концепція «політичного питання» не обмежується згаданими типами судових справ, а включає інші питання, які з тієї чи іншої причини є незвичайно дражливі або для розв'язання яких бракує «юридично вживаних норм». Суддя Фелікс Франкфуртер, наприклад, доводив, що суди не повинні брати до розгляду справи про пропорційне представництво в межах одного штату, навіть виходячи з припущення, ніби деякі частини того штату настільки недопредставлені, що тамтешнім жителям відмовлено в однаковому захисті законів¹⁸.

Більшість не погодилась — почасти через думку, що смисл положення про однаковий захист недвозначний; впорядковані судами перерозподіли представництва останніх двадцяти п'яти років стали однією з найславніших сторінок нашої конституційної історії¹⁹. Видається неправдоподібним, щоб Головний суддя Маршалл погодився з Франкфуртеровою широкою версією доктрини про «політичне питання», адже вона істотно применшує те, що Маршалл описав як засадничий принцип: для кожного права — свій юридичний захист. Вселяє надію те, що за останні роки Верховний суд не виказував особливої схильності до засто-

сування концепції «політичного питання» в тому широкому розумінні, в якому його вживав Франкфуртер²⁰.

Неясно, зрештою, до якої міри інші підрозділи федерального уряду можуть обмежувати сферу дії юридичного перегляду. Щоправда, стаття III поширює юридичну владу на всі випадки, що постають у межах досяжності Конституції, і ні Конгрес, ні Президент не можуть змінити самої Конституції. І все ж Конституція чітко уповноважує Конгрес робити «винятки» для апеляційної юрисдикції Верховного суду і начебто й зовсім не передбачає існування нижчих федеральних судів, адже вона наділяє юридичними повноваженнями лише Верховний суд і «такі нижчі суди, що їх Конгрес може час від часу призначати й засновувати». На підставі цих положень у рішеннях Верховного суду зазначалися пропозиції, щоб Конгрес міг обмежувати юрисдикцію федеральних судів,— чим ефективно усував би юридичний перегляд,— на свій розсуд²¹.

Однаке ці широкі спостереження не можуть бути кваліфіковані як зобов'язуючий прецедент, бо вони зайшли далі, ніж було потрібно для виправдання рішень Верховного суду. Насправді Конгрес не може настільки обмежувати юрисдикцію судів, щоб вимагати від суддів упроваджувати в життя закони, не звертаючи уваги на їх конституційність. Навіть у найвужчій із своїх можливих інтерпретацій рішення у справі *Marbury v. Madison* забороняє самим суддям запроваджувати антиконституційні закони²².

До того ж, рішення у справі *Marbury*... сформулювало ширший і навіть важливіший принцип: юридичний перегляд є необхідний елемент у конституційній системі контролів та рівноваг, задуманих, щоб не дати іншим урядовим підрозділам присвоїти надмірну владу. Повноваження Конгресу обмежувати юрисдикцію судів не повинне бути тлумачене так широко, щоб дозволити творцям законів зруйнувати цей свідомо установлений контроль над їхньою власною обмеженою владою²³.

Те саме слушне й щодо інших методів підриву юридичного перегляду. В 1805 році Президент Томас Джефферсон спробував усунути політичних супротивників-суддів з допомогою імпічменту; через 130 років Президент Франклін

Рузвельт хотів потопити неприхильні юридичні голоси призначенням додаткових суддів²⁴. Джефферсон спіткнувся на тексті статті II, розділу 4, за якими для усунення суддів потрібні не прості розходження в поглядах, а «тяжкі злочини й переступи». Рузвельтів план «переповнення Суду» наштовхнувся на жорсткий опір Сенату, але Президент облишив цей план тільки після того, як судді позадкували — перестали чинити обструкцію заходам його Нового курсу щодо виходу з Великої депресії²⁵. В кожному з цих двох випадків, може сказати дехто, план Президента суперечив духові справи *Marbury v. Madison*.

Зрештою ми повертаємося до принципового питання, яке досі лишалося без відповіді в цьому розділі: коли б ми мали ще довершенішу систему юридичного перегляду, чи не вийшло б так, що ми опинилися б надто беззахисні перед суддями? Положення статті V заспокоюють нас до деякої міри: передбачений засіб проти юридичної узурпації — це вдосконалення самої Конституції з допомогою поправок.

ФЕДЕРАЛІЗМ

Як зазначено в розділі I, Конституція дає центральному урядові обмежений список повноважень. Щоб уникнути будь-яких непорозумінь, Десята поправка чітко гарантує, що всі повноваження, які *не* надані Сполученим Штатам, лишаються за окремими штатами.

Поза цариною військових та закордонних справ, повноваження федеральної влади не здаються дуже широкими. Прихильники Конституції, до того ж, як один запевняли країну, що це враження аж ніяк не оманливе. «Повноваження, надані Федеральному Урядові,— переконував Джеймс Медісон,— нечисленні й чітко визначені», а повноваження, «що лишаються за урядами штатів... численні й невизначені»¹.

Обмежена природа федеральної влади відбивала не тільки переконання, що місцеві уряди краще знають, як дати раду місцевим проблемам, але також і побоювання, що сильний центральний уряд буде небезпечний для свободи. Якщо урядова влада в одному-єдиному штаті потрапить до поганих рук, можна переїхати до іншого штату; коли ж над цілою нацією запанує деспотична влада, тоді вже тікати нікуди.

Одначе подальша інтерпретація надала на диво широкого діапазону тому спискові повноважень Конгресу. Оцей розвиток повноважень Конгресу внаслідок їх інтерпретації і є головним предметом цього розділу.

Федеральні повноваження

Тут усе починається із відомого процесу *McCulloch v. Maryland* 1819 року². Конгрес заснував тоді Національний банк, а штат Меріленд спробував обкласти його податком. Банк відмовився сплачувати податок, і за цю відмову пока-

рано банківського службовця. Верховний суд те покарання скасував: Конгрес мав право заснувати той банк, тож оподаткування банку було антиконституційне.

Головний суддя Маршалл визнав, що Конгрес має тільки ті повноваження, які йому надала Конституція, а Конституція банків ніде не згадує. Стаття I, одначе, виразно підтверджує, що різні повноваження, надані Конгресові, пов'язані з правом запроваджувати «потрібні й належні» закони для здійснення цих повноважень. Закон може бути «потрібним і належним», виснував Маршалл, але не обов'язково — доконче необхідним. «Хай кінець буде законний» — хай його метою буде здійснення якогось повноваження, довіреного федеральному урядові, — «а всі засоби, що є придатними, що недвозначно відповідають цій меті, що не є забороненими, а узгоджуються з буквою й духом Конституції, — є конституційними».

Це ретельно сформульоване тлумачення й досі визначає обсяг повноважень Конгресу. Одначе ця інтерпретація надто загальна, і все залежить від того, як її застосовувати. 1870 року, наприклад, поділений Верховний суд, претендуючи на наслідування Маршаллового критерію, визнав, що вимога, аби кредитори приймали паперові гроші як оплату боргів, не є «потрібна й належна» ні в застосуванні до федеральних позик, ні до ведення Громадянської війни. Наступного року, після того як призначено двох нових суддів, більшість застосувала цей самий критерій для досягнення протилежного результату, з висновком (як наполіг сам Маршалл), що Конгрес має вибір серед засобів досягнення своїх цілей³.

Маршалл на процесі McCulloch... витратив зовсім небагато часу на пояснення, до котрого з повноважень Конгресу відноситься «потрібне й належне» заснування банку, або чому це є «відповідний» спосіб для досягнення цієї мети. А в судовому рішенні він згадав мимохідь повноваження збирати податки, позичати гроші, утримувати війська й регулювати торгівельні відносини поміж штатами. Дехто переконливо доводив, що банк сприятиме як позикам, так і збиранню податків, і що банкноти полегшуватимуть комерцію між штатами⁴.

Позірно вузька сфера наданих Конгресові повноважень регулювати «торгівлю з чужоземними державами, між окремими штатами й з індіанськими племенами», на що посилався Маршалл у справі *McCulloch...*, не була суперечливою. Невдоволення обструкцією, яку чинили декотрі штати торгівлі поміж штатами й із зарубіжжям, було однією з головних причин для скликання Конституційних зборів; усі нібито були згодні, що Конгрес має бути уповноважений захищати комерцію від вузько місцевих обмежень із боку окремих штатів. Спростовуючи антифедералістські аргументи, що, мовляв, Конституція надмірно централізує владу, Джеймс Медісон не відчував потреби захищати положення про торгівлю, зазначаючи, що це, либонь, є таке положення, «яке не викликає ніяких побоювань»⁵. Насправді воно виявилось бомбою сповільненої дії.

Тлумачення Верховним судом цього пункту розпочалося досить безневинно в 1824 році з нічим не примітного висновку в процесі *Gibbons v. Ogden*, що торгівля включає не тільки купівлю-продаж товарів, а й перевезення пасажирів з одного штату в інший⁶. У цьому випадку, як і в справі *McCulloch...*, Маршалл наголосив на обмеженій природі влади Конгресу. Навіть не вся *торгівля*, слушно завважив він, улягає федеральному регулюванню; «суто внутрішня комерція штату... може розглядатись як така, що зберігається за самим штатом».

Одначе ще 1838 року Верховний суд зробив гігантський крок далі в підтримці федерального закону, що карає за розкрадання товарів із кораблів, які зазнали катастрофи. Не доконче, писав суддя Джозеф Сторі, аби сам злодій був причетний до комерції між штатами чи із зарубіжжям; цей закон був «потрібний і належний», щоб захистити ту комерцію від зовнішнього втручання⁷.

Подальші рішення розвинули цей напрямок. Залізничні вагони без пристроїв безпеки ставили під загрозу сполучення між різними штатами, навіть коли пересувалися тільки в межах одного-єдиного штату⁸. Низька вартість місцевих перевезень відвертала надходження товарів, які за інших умов могли б перевозитися із штату до штату⁹. Навіть пшениця, посіяна для відгодівлі фермерової власної

худоби, знижувала потребу в ній, а отже, збивала й ціну в торгівлі між штатами. Якби той фермер не вирощував власної пшениці, доводив Суд, він мав би купувати її, і, можливо, йому довелося б купувати пшеницю, вирощену в іншому штаті¹⁰. Таким чином, усі ці місцеві справи *позначалися* на торгівлі між штатами й із зарубіжжям. Усе, що має такий ефект, виснував Суд, улягає регулюванню Конгресу, а насправді в сучасному суспільстві усе має такий ефект.

Тлумачення інших повноважень Конгресу пройшло подібну еволюцію. Оскільки солдатам потрібне зерно, а затруєні алкоголем робітники виробляють гіршу зброю, Суд схвалив заборону на виробництво алкогольних напоїв — як потрібну й належну в справі організації та утримування військ¹¹. Через те, що судді не бажали зазирати за означену реалізацію повноваження накладати податки, щоб вишукати незаконну мету, вони дозволили Конгресові захистити молочарів од конкуренції накладенням заборонного податку на маргарин¹². Оскільки стаття I вимагає, щоб федеральні витрати сприяли загальному добробуту, Суд дозволив Конгресові вимагати від кожного штату обмеження політичної активності своїх власних службовців як умову для отримання федеральних фондів¹³. Враховуючи теперішню практичну вагу федеральних субсидій, повноваження вносити свої застереження надає Конгресові змогу ефективно регулювати все, що тільки йому забажається відрегулювати.

Шлях до такого стану речей був нелегкий. Час від часу, впродовж багатьох років, судді непередбачувано оголошували антиконституційними федеральні закони — на тій підставі, що інакше неможливо дієво обмежити владу Конгресу¹⁴. Однак серія рішень, що розладнували економічні заходи Нового курсу, спонукала Президента Рузвельта в 1937 році запропонувати розширення Верховного суду за рахунок суддів — прихильників президентської політики, і Суд капітулював повністю.

Федералізм існує в Конгресі й нині. Через пошану до інтересів окремих штатів досі створено порівняно мало федеральних законів у важливих галузях приватного

(включаючи закони про торгівлю, про нещасні випадки, корпорації та про внутрішні відносини) і карного права. Однак описані вище еволюції вказують на те, що це обмеження Конгресу вже не можна зараховувати переважно до конституційного примусу. Незважаючи на недвозначні терміни Конституції і на так само недвозначні наміри її укладців, повноваження Конгресу вже істотно не обмежуються федералістськими інтересами.

Занепад конституційного федералізму можна пов'язати не тільки з потребами сучасного суспільства, а й із напруженням між двома конституційними принципами, що їх Головний суддя Маршалл визначив у справі *McCulloch v. Maryland*. З одного боку, центральний уряд був наділений владою уживати всіх заходів, необхідних для того, щоб реалізувати надані йому великі повноваження, а з другого — йшлося також про те, щоб за окремими штатами лишалось якомога більше внутрішніх громадянських прав.

Можна було б легко уникнути деяких крайніх інтерпретацій федеральної влади, що їх зробив Верховний суд. Наприклад, Суд міг залюбки виснувати, що захист виробників масла від конкуренції не є законна мета федерального уряду — в світлі ідей, що перемогли в процесі *McCulloch*. «Коли б Конгрес, під приводом здійснення своїх повноважень, ухвалював закони для реалізації того, що зостається поза компетенцією уряду, — сказав Маршалл на тому процесі, — тоді прикрим обов'язком цього судового органу стало б... заявити, що подібні акти не є законом країни».

Подібно до цього, положення, що наділяє Конгрес владою «запроваджувати й стягувати податки... щоб сплачувати борги й забезпечувати спільну оборону та загальний добробут Сполучених Штатів», не потребує, з огляду на його історію, такого тлумачення, ніби воно дозволяє витрати на цілі, які виходять за межі того, що іншими положеннями віднесено до компетенції федерального уряду. Статті Конфедерації проголошували: «всі військові й інші витрати, які будуть зроблені задля спільної оборони чи загального добробуту... мають бути оплачені із спільної скарбниці, що складатиметься із внесків названих кількох штатів...» Це положення чітко визначало тільки спосіб оплати за зобо-

в'язаннями, передбаченими іншими положеннями Статей; зіставлення Статей із Конституцією наводить на думку, що передбачалась єдина відміна: витрати мають оплачуватися не так із внесків від штатів, як із податків¹⁵.

Одначе неможливо так чітко визначити дійсний діапазон положення про торгівлю. Цитовані вище рішення підводять нас до висновку, що немає твердих логічних розрізень між судовими випадками, які знаходяться на протилежних сторонах передбачуваних меж. Федералістський «дух Конституції», яким пройняте рішення в справі McCulloch, говорить нам тільки, що десь має бути проведена виправдана межа, але не вказує, де ж саме.

Положення про торгівлю і повноваження штатів

Стаття I, розділ 8 надає Конгресові «виняткових» повноважень ухвалювати закони для округу Колумбія. Стаття I, розділ 10 недвозначно виключає штати з певних інших сфер компетенції Конгресу: жоден штат, наприклад, не має права випускати гроші чи укладати міжнародні договори. Противагою цим положенням є положення про торгівлю, яке надає Конгресові владу регулювати комерцію як поміж штатами, так і міжнародну, без однозначного виключення можливості спільного регулювання силами самих штатів.

Виходячи із термінологічної подібності, Верховний суд досить рано дійшов висновку, що положення, яким Конгрес уповноважується втілювати в життя «однакові закони про банкрутства», не забороняє штатам упроваджувати свої власні закони про банкрутську неспроможність¹⁶. Положення про торгівлю можна було б легко прочитати в такий самий спосіб: коли укладачі Конституції хотіли зробити федеральну владу винятковою, то вони так і сказали¹⁷.

Однак, поки ще не прийняли Конституції, окремі штати серйозно перешкоджали міжштатовій торгівлі, накладаючи на неї обтяжливі податки та обмеження, тож завданням цього положення було усунути зведені законами самих штатів перешкоди торгівлі між ними¹⁸. Згідно з цим зав-

данням Верховний суд давно виснував, що положення про торгівлю справді обмежує повноваження штатів обтяжувати міжштатову чи міжнародну комерцію через регулювання або оподаткування¹⁹. Потреби в такому висновку не було. Текст самого положення, продубльований чітко висловленим обмеженням оподаткування штатами імпорту-експорту (ст. I, р. 10), наводить на думку, що здебільшого свобода торгівлі досягалась скорше через протекціоністське федеральне законодавство, аніж через конституційні обмеження.

Оскільки штати часто мали законні інтереси в регулюванні чи оподаткуванні міжштатової чи міжнародної торгівельної діяльності, Верховний суд не виключив штатів цілковито з цієї царини. Внаслідок цього ухвалювалось велике число рішень, що визначали, чи справді такі й такі певні заходи неприйнятно обтяжують міжштатову чи міжнародну комерцію, і судді на сьогодні понавиголошували чимало критеріїв для таких визначень.

Раніше Верховний суд твердив на всі лади, що штати аж ніяк не можуть *регулювати* торгівлі, а тільки негативно *впливати* на неї своїми антикомерційними заходами, до яких вони вдавалися за їхньої неозначеної «поліційної влади»; що вони могли б регулювати саму торгівлю, коли б не було потреби у всезагальному федеральному регулюванні, та що вони можуть регулювати її лише «непрямо»²⁰. Ближче до нашого часу Верховний суд уже схиляється до визнання того, що питання може бути розв'язане тільки балансуванням між супротивними інтересами: наскільки обтяжливий певний податок для комерції і наскільки поважний тут інтерес штату?²¹

Це формулювання полишає дуже багато чого на розсуд самих судів. Однак кілька правил, заснованих на досвіді, істотно звузили суддівську свободу рішень. По-перше, рідко можна виправдати закон штату, який справді *дискримінує* міжштатову комерцію на користь місцевих інтересів; — наприклад, податок *тільки* на товари, що ввозяться до штату. В умовах наперед задуманого спільного ринку товари з інших штатів мають бути допущені до конкуренції з місцевими на рівноправних засадах²². З цієї самої причини Вер-

ховний суд дивиться з особливою підозрою на всяке оподаткування, яке два чи більше штатів могли б накласти на котрись єдину міжштатову справу,— наприклад, просту плату за транспортування товарів, адже різноманітне оподаткування також позбавляє міжштатову торгівлю вигод конкуренції²³.

До того ж, узагалі інтересам штатів у справах охорони здоров'я та безпеки надається більше ваги, ніж інтересові регулювання ринку на суто економічних підставах. Наприклад, той чи інший штат може обмежити число вантажівок, які користуються його дорогами, аби підвищити безпеку руху, а не на те, аби применшити конкуренцію²⁴.

Одначе навіть міркування безпеки не завжди виправдують серйозну перешкоду комерції. Оскільки широкі вантажівки на вузьких дорогах створюють справжню небезпеку, штатам дозволили забороняти їх; але їм не дозволено було забороняти законами довгі ешелони, адже досягнуті такими заборонами переваги безпеки вельми сумнівні, а шкода для комерції — велика²⁵.

Міжурядові пільги

Процес *McCulloch v. Maryland* установив друге безумовне обмеження для повноважень штатів: штати не мали права оподатковувати Банк Сполучених Штатів Америки.

Верховний суд не доклав великих зусиль, щоб показати, де знайти це обмеження в Конституції. Головний суддя Маршалл справді згадав положення про верховенство у статті IV, яке на випадок суперечності стверджує верховенство федерального закону, але він не вказав на жоден пункт федерального закону, якому суперечило б оподаткування, що його можуть накласти штати.

Маршалл цілком чітко визначив *практичне* підґрунтя для свого висновку: «Повноваження накладати податки включає в себе й право руйнувати». Якби штати могли оподатковувати Національний банк, вони могли б його зруйнувати, а укладачі Конституції зовсім не мали на увазі вградити так, щоб федеральний уряд залежав від ласки штатів. Такі

самі міркування згодом спонукали Верховний суд позбавити штати права *регулювати* федеральний уряд²⁶.

Маршалла від його висновку не відвернув навіть той факт, що Банк Сполучених Штатів Америки — це значною мірою приватний заклад; досить було того, що Банк служив для виконання функцій центрального урядування. Він також не спирався на факт, що розглядуваний податок ставив Банк у невідгідне становище, адже від цього вільні були місцеві банки-конкуренти; натомість Головний суддя доводив, що будь-яке розслідування природи конкретного надмірного податку «недостойне для правового підрозділу». Ось який випад зробив суддя Голмс, сперечаючись проти розширення пільги, визнаної в справі *McCulloch...*: «Право обкладати податком не є правом руйнувати — поки засідає цей Суд»²⁷.

Одначе є вагоміший аргумент проти цілого принципу федерального імунітету від законів окремих штатів. Маршалл слушно казав, що укладачі Конституції навряд чи задумували дозволити, аби штати руйнували федеральний уряд, але, щоб запобігти такому лиху, не треба було встановлювати якийсь конституційний імунітет. Коли б навіть Конституція не встановила такого імунітету, Конгрес міг би захистити Банк від руйнівного оподаткування з боку окремих штатів — а саме законодавством у світлі положення про «потрібні й належні закони»²⁸.

Чи потрібен був у справі *McCulloch...* супротивний висновок, що Сполучені Штати Америки не можуть оподатковувати окремих штатів? Оскільки окремі штати є однаково важливими складниками всього спілкового утворення, федеральні податки могли б поруйнувати і їх. І все ж Маршалл вагався, чи схвалювати відповідне обмеження права Конгресу накладати податки. Коли котрийсь штат обкладає податком цілу націю, доводив він, значною мірою це буде оподаткування громадян інших штатів, чия воля ніяк не могла відбитися в тому рішенні штату про оподаткування. На протигагу цьому всі штати мають своїх представників та сенаторів у Конгресі — на те якраз, щоб вони захищали інтереси своїх штатів супроти центрального уряду; тож конституційний захист їм непотрібний.

Одначе Десята поправка і докладний перелік обмежених федеральних повноважень свідчать, що укладачі Конституції не обмежилися покладанням надій на політичні стримувальні фактори, а добачили потребу в конституційних обмеженнях, аби захистити штати від надмірного зростання федеральної влади. До того ж, штати справді набагато більше потребують конституційного імунітету від оподаткування чи регулювання, ніж нація в цілому. Оскільки головним є федеральний закон, штати не можуть, подібно до Сполучених Штатів Америки, захищатися своїми законами. Тож згодом Верховний суд виснував, навсупереч Маршаллові, що Конгрес теж не може оподатковувати окремих штатів²⁹.

Останніми роками Верховний суд істотно послабив обмеження щодо міжурядового оподаткування та регулювання. Сполучені Штати Америки можуть тепер оподатковувати платню урядовців окремих штатів, і навпаки, хоча такі податки непрямо збільшують вартість управління³⁰. Конгрес може накласти податок і на штат, і на будь-яку особу, коли штат чи особа продає, скажімо, мінеральну воду³¹, а федеральні закони про мінімальну платню можуть тепер бути застосовані й до урядовців окремих штатів³². Один суддя навіть доводив нещодавно, що імунітет, визнаний у самому рішенні справи *McCulloch*, засновувався не на Конституції, а на установлених законом пільгах Банку³³.

Чи на законній, чи на конституційній основі, а законом лишається те, що окремі штати не мають повноваження перешкоджати здійсненню федеральної влади оподаткуванням чи якимось інакше, хоча в Конституції немає чіткої на це вказівки.

РОЗДІЛЕННЯ ВЛАД

Перші три статті Конституції наділяють федеральною законодавчою владою Конгрес, виконавчою владою — Президента, а правовою — суди. Одначе не завжди буває легко розрізнити межі між законодавчою, виконавчою та юридичною владами.

Влада закону

Розмежуванням влад Конгресу та Президента займався Верховний суд у знаменитому процесі *Youngstown Sheet and Tube Co. v. Sawyer*¹. Під час Корейської війни сталеливарники погрожували страйком, щоб домогтися кращих умов трудового найму. З метою недопущення зриву в потоці військових поставок Президент Гаррі Трумен тимчасово взяв ці сталеливарні заводи під свою президентську руку. На подану власниками заводів скаргу Верховний суд ухвалив, що Президент діяв антиконституційно.

Четверо з дев'ятох суддів дотримувалися думки, що Конгрес недвозначно заборонив відчуження цих сталеливарних заводів, схваливши чіткі заходи проти страйків, які загрожують національній безпеці². На думку цих суддів, досить було послатися на основоположний принцип верховенства закону. Надане Конгресові статтею I право ухвалювати закони означає, що виконавча та юридична галузі пов'язуються законами, що їх приймає Конгрес. Ця невисловлена думка наголошується статтями VI та II, що відповідно визначають такі закони, як «найвищий закон країни», і вказують Президентові дбати, щоб вони неухильно виконувались.

Це правда, що Конгрес не має влади позбавити Президента повноважень, наданих йому Конституцією. Тільки Президент, наприклад, може бути головнокомандувачем

збройних сил³. Із другого боку, те, як Президент виконує закони, може до певної міри визначатися законодавством, що слідує «потрібному й належному» законові⁴. Отже, у найвужчому розумінні рішення в справі *Youngstown*... просто підтверджує те, що Президент повинен коритися законові та що Конгрес може обмежувати президентську владу заволодівати приватною власністю, навіть коли це робиться в інтересах національної безпеки.

Однак міркування, висловлені в рішенні Верховного суду, були розвинуті далі. Президент, писав суддя Г'юго Блек, має лише ті повноваження, якими його наділила Конституція. Як головнокомандувач він має найбільшу владу на полі бою. Але в буденних внутрішніх справах він уповноважений тільки виконувати закони, і жоден закон не надавав йому права брати в свої руки ті сталеливарні заводи. Лише Конгрес, додав суддя Роберт Джексон, є уповноважений «набирати й утримувати війська», а отже, й забезпечувати їх постачання.

Цими словами Верховний суд проголосив важливий аспект Влади закону, який далеко виходить за межі простого обов'язку інших підрозділів коритися законам, що їх насправді ухвалив Конгрес. Лише Конгрес може ухвалювати федеральні закони, і в більшості випадків навіть Президент може діяти тільки на засадах закону.

Цей принцип чітко визначений не лише в переліку обмежених президентських повноважень у статті II, а й у списку повноважень Конгресу в статті I. Наприклад, Конгресові надано право набирати й утримувати війська, тому що укладачі Конституції не хотіли довірити нікому, крім обраних представників народу, ухвалювати таке принципове рішення і тому що розділені повноваження: утримувати військо й ним командувати — запобігають довільним діям будь-якого одного підрозділу⁵.

Додаткове обґрунтування того принципу, що Президент може діяти лише на засадах закону, знаходимо, як доводив суддя Джексон, у положенні П'ятої поправки, яке забороняє урядові позбавляти будь-яку особу життя, свободи чи власності без «належного судового процесу» і яке засноване на тому розділі Великої хартії вольностей, де дозво-

ляється порушувати права особи тільки у відповідності із «законом країни». Закликаючи Президента «дбати, щоб закони неухильно виконувалися», Джексон писав, що стаття II «дає урядові владу, що сягає так далеко, наскільки сягає закон»; забороняючи позбавляти життя, свободи чи власності без належного судового процесу, П'ята поправка «гарантує приватній особі, що влада не піде далі»⁶.

В окремій думці троє суддів висловили свій протест: мовляв, повноваження Президента аж ніяк не обмежуються командуванням збройними силами та виконанням законів. Перший розділ статті II, наполегливо доводили вони, покладає на Президента всю «виконавчу владу» Сполучених Штатів Америки. Ця влада, на їхній погляд, не обмежується переліченими далі речами, а охоплює все, що традиційно робили виконавчі урядовці. На засадах цього повноваження, висновували вони, президенти від самого початку чинили все, що було потрібно для загального блага у надзвичайному становищі.

Проте, як доведено вище, структура й історія Конституції вперто наводять на думку, що у внутрішніх справах стаття II не надає Президентові ніякої загальної виконавчої влади, а тільки спеціально перелічені виконавчі повноваження. Ясно, що те саме стосується й Конгресу, якому надаються тільки «ухвалені тут повноваження законодавчої влади»⁷. Стаття II не містить жодного такого недвозначного обмеження, але всеосяжна виконавча влада аж ніяк не вкладається в загальний задум Конституції.

Ніхто не заперечував того, що тривала практика може допомогти установити конституційність дії, законність яких напочатку була сумнівна. Суддя Франкфуртер, наприклад, припускав, що подібна практика, накопичившись, могла стати «глосарієм» до Конституції, та й Верховний суд часто покладався на досвід інших підрозділів, на додачу до своїх власних прецедентів, доводячи конституційність запереченої дії⁸. Однак прихильники супротивної думки в процесі *Youngstown*... не змогли показати такої практики стосовно виконавчої влади в надзвичайних становищах; більшість їхніх показових прикладів не влучала «в ціль».

Відомий «Маніфест про визволення», яким Президент Абрагам Лінкольн звільнив рабів, що жили позад бойових лав конфедератів під час Громадянської війни, був воєнним заходом головнокомандувача. Практично в усіх інших випадках, де зачіпалися права приватних осіб, Президент діяв на засадах законних повноважень, як-от у здійсненні свого спеціального законного права придушувати повстання військовою силою. Найсумнівнішим випадком, що його називали прихильники супротивної думки, було, напередодні другої світової війни, драматичне закриття Президентом Рузвельтом національних банків під час Великої депресії, щоб запобігти їхньому фінансовому краху, — і навіть це ґрунтувалося на бажанні виходити із законних повноважень. Єдиного прикладу за півтора сторіччя на-вряд чи стане на тривалу вимушену згоду при існуванні загальних повноважень на випадок надзвичайного становища.

Прихильники супротивної думки доводили далі, що Президент Трумен, забравши ті заводи, діяв у межах свого повноваження виконувати закони, оскільки законами передбачено як утримування збройних сил, так і боротьбу з інфляцією. Однак жоден із цих законів не уповноважував Президента відбирати приватну власність заради досягнення цих цілей. Питання стояло так: чи стаття II уповноважує Президента вживати всіх належних заходів для запровадження законів, яких Конгрес фактично не забороняв, чи тільки тих засобів, які схвалив сам Конгрес.

Два важливі рішення з дев'ятнадцятого сторіччя свідчать про широку інтерпретацію права виконувати закони. Перше було *In re Neagle*⁹, де Верховний суд підтвердив право Президента без спеціальних законних повноважень призначати судових виконавців, щоб захистити федеральних суддів, які застосовували ці закони. Друге — *In re Debs*¹⁰: * — підтримало президентську позазаконну владу в її пошуках судової заборони страйку, що загрожував міжштатовій торгівлі. Здається, суддя Блек гадав, що ці рішен-

* «У справі Нігла»; «У справі Дебса» (лат., англ.).

ня або вже не були законом, або ж стосувалися справ, відмінних від процесу Youngstown...

Оскільки більшістю чотирьох судді схилилися до висновку, що Конгрес забороняв відчуження заводів, питання про межі права застосовувати узаконені чи заборонені засоби виконання лишилося без однозначної відповіді. Справа Youngstown..., однак, є поворотним пунктом, який стверджує не тільки те, що Президент повинен коритися законіві, а й те, що взагалі він може діяти лише на засадах законного повноваження.

Військова влада

Згідно з рішенням у справі Youngstown... Конгрес набирає та утримує збройні сили, а Президент ними командує. Чи означає це, що саме Президент вирішує, починати чи не починати воєнні дії?

Стаття I, розділ 8 надає Конгресові повноваження «оголошувати війну». Очевидною підставою для цього положення є бажання мати певність, що, як і рішення набрати військо, ще більш життєво важливе рішення воювати буде ухвалене представниками народу¹¹. Коли б Президент міг, за власним бажанням, наказати військам розпочати воєнні дії, така його спромога підривала б цей принцип.

У такому разі чи не є Президент позбавлений влади відповісти на напад на Сполучені Штати Америки, аж поки Конгрес не оголосить війну? Протокол Філадельфійських зборів підтверджує припущення, що Конституція не така вже й самовбивча. Первісно пропонувалося уповноважити Конгрес «вести війну»; нинішній вислів замінив те формулювання із спеціальною метою, аби мати певність, що головнокомандувач таки може «відбивати несподівані напади»¹². Так Конгрес, діючи у відповідності до чітких повноважень, наданих йому статтею I, розділом 8, уповноважив Президента застосовувати збройні сили для захисту Сполучених Штатів Америки проти повстання чи вторгнення¹³.

Всупереч конституційному текстові та його історії чи-

мало президентів протягом цього сторіччя розпочинали воєнні дії в численних ситуаціях, коли, здавалося, не виникало безпосередньої військової загрози Сполученим Штатам. Ще перед першою світовою війною Президент Вудро Вілсон був послав війська до Веракруса під час Мексиканської революції. У 50—60-х роках різні президенти посилали великі сили захищати Південну Корею та Південний В'єтнам. Президент Джиммі Картер посилав вертольоти рятувати заручників в Ірані, Президент Роналд Рейган захопив острівну країну Гренаду, аби придушити екстремістський переворот, і кинув бомби на Тріполі у відповідь на гаданий лівійський тероризм.

Чи ж усі ці президенти перевищували свої повноваження, а чи маємо тут практику, узаконену тривалою мовчазною згодою, як доводили у своїй окремій думці судді, незгодні з рішенням у справі *Youngstown*...? Усі спроби домогтися від Верховного суду постанови щодо законності війни у В'єтнамі лишилися безплідними. Не посилаючись на доктрину політичного питання, яку ми розглянули в розділі II, Верховний суд показав свою обачність, відхиливши можливість юридичного розв'язання справ, де порушується це питання, виходячи, безсумнівно, з переконання, що ця проблема є надто політично-вибухова, аби її розв'язувати юридичним рішенням¹⁴.

1973 року Конгрес, що непрямо підтримав корейську та в'єтнамську авантюри, забезпечивши необхідні військові заходи, прийняв так звану Резолюцію про воєнні повноваження — як спробу відстояти свої власні військові прерогативи¹⁵. Ця резолюція не спрямована на обмеження конституційних повноважень Президента — Конгрес не має права цього робити. Він тільки намагається визначити відносні сфери повноважень Президента й Конгресу, і то таким способом, що більш відповідає первісному конституційному розумінню, аніж практиці останнього часу.

Президент може розпочати воєнні дії, відповідно до інтерпретації Конгресу, тільки згідно з конституційними повноваженнями, чи з оголошенням війни, чи в разі нападу на Сполучені Штати Америки або на їхні збройні сили. Це

тлумачення не зв'язує ні Президента, ні суддів, які, у відповідності до рішення в справі *Marbury v. Madison*, повинні самі для себе інтерпретувати Конституцію. Однак ці думки Конгресу мають безперечну вагу, якщо інші підрозділи влади беруть на себе завдання інтерпретації.

Перш ніж Президент розпочне воєнні дії, резолюція вимагає від нього «в кожному можливому випадку» «порадитися з Конгресом». Це положення порушує цікаві питання. Наприклад, у Лівійському конфлікті Президент розкрив свої плани аж тоді, коли бомбардувальники були уже в повітрі, та й то лише кільком провідним членам Конгресу. Це спірне питання, — чи можуть кілька конгресменів замінити Конгрес; до того ж у них було так мало часу на обміркування переваг цього задуму, і неясно, що ж трапилося б, коли б вони висловилися проти бомбардування. Якщо таку консультацію вважати за «неможливу» через постійну потребу в секретності, тоді тим певніше все це положення втрачає своє практичне значення.

Незалежно від того, можливе чи неможливе попереднє консультування, резолюція вимагає також, аби Президент інформував Конгрес протягом сорока восьми годин після введення військ на чужу територію за його власною ініціативою. На шістдесятій день він повинен вивести війська назад, якщо Конгрес доти не оголосив війни, чи не подовжив терміну для прийняття рішення, чи неспроможний зібратися. До того ж навіть протягом цього шістдесятиденного періоду він зобов'язаний вивести їх, якщо так вирішить Конгрес.

Чи ж конституційні ці положення? Конгрес посилався на статтю I, розділ 8, що уповноважують його запроваджувати всі потрібні й належні закони, якими б користувався Президент, а також застосовувати його власні, Конгресу, повноваження. Президент Ніксон, чие вето на ту резолюцію Конгрес відхилив, доводив, що Конгрес антиконституційно обмежив його оборонні повноваження. Однак очевидною метою цих повноважень було дозволити Президенту захищати країну в критичному становищі. Те, що ці президентські повноваження засновувалися на потребі давати відсіч *несподіваним* нападам, підкреслює

намір авторів Конституції покласти на Конгрес найвище право вирішувати: бути миру чи війні. Дії Президента повинні бути спрямовані лише на те, щоб підтримувати статус-кво, поки Конгрес буде спроможний ухвалити відповідне рішення.

Резолюція про військові повноваження цілком узгоджується із цією інтерпретацією. Однак відомі слова Президента Трумена, сказані після рішення з приводу сталеливарної справи, мають велику практичну вагу: «Хоч би що шестеро суддів Верховного суду мали на увазі у своїх незгідних рішеннях, [Президент] повинен завжди діяти, коли нації загрожує небезпека».

Незалежні установи

Стаття I довіряє законодавчу владу Конгресові, з тим щоб державну політику визначали демократично обрані представники народу. Стаття II наділяє виконавчою владою Президента, виходячи з потреби мати об'єднану й відповідальну перед виборцями адміністрацію. Стаття III надає юридичну владу незалежним суддям, із практично довічним обійманням посади, аби вони могли вирішувати справи по суті, не боячись переслідувань. І найважливіше: поділ федеральної влади між трьома незалежними розгалуженнями править за важливу засторогу проти свавільної дії будь-якого урядового органу¹⁶. Але нині є такі федеральні органи, що, як виявляється, охоплюють усі ці три функції, хоча їхні службовці не є ані демократично обраними, ані улягають президентському контролю, ані захищені пожиттєвим наданням посад.

Наприклад, у 1914 році Конгрес, щоб запровадити законодавчу заборону на «нечесні методи конкуренції», створив Федеральну комісію з питань торгівлі — утворення, великою мірою незалежне від усіх трьох влад. Членів цієї Комісії призначають на семирічний термін, і Президент може усунути кого-небудь із них з посади тільки через «фахову неспроможність, нехтування обов'язку чи посадовий злочин». Комісія, через поширення загальних правил, визна-

чає заборонені методи конкуренції, відкриває справи проти порушників і вирішує, після відповідного слухання, наскільки успішна була її робота¹⁷. Чинячи так, Комісія, як виявляється, виконує всі зразу функції — законодавчі, виконавчі й судові — всупереч статтям I, II, III та основоположним принципам розділення влад¹⁸.

Однак, коли врахувати прецеденти нині існуючого Верховного суду, то стає досить добре видно, що ця Комісія таки конституційна.

По-перше, Суд спеціально заявив, що право Комісії визначати недоброякісну торгівельну практику не надає їй законодавчої влади, що було б порушенням статті I.¹⁹ Справді, Верховний суд завжди наполягав на тому, щоб Конгрес не делегував нікому законотворчої відповідальності, покладеної на нього Конституцією, а сам ухвалював основні рішення щодо політики. Справді, півстоліття тому судді оголосили положення двох законів антиконституційними, тому що вони делегували значною мірою необмежену полікотворчу владу Президентові²⁰. Проте це не означає, ніби Конгрес ніколи не може уповноважити інші урядові органи видавати загальні правила чи інструкції. Усі ці органи нагляду повинні інтерпретувати й конкретизувати неминуче загальні терміни законів, що їх виконання вони контролюють. Саме до такої міри конкретизація керівних норм і є невід'ємною функцією не так законодавчої, як виконавчої влади. Відповідно до цих ухвал, досить і того, що Конгрес накреслив «первинний еталон», або ж «недвозначний принцип», до якого має пристосовуватися орган нагляду²¹.

До того ж протягом десятиріч Верховний суд давав Конгресові щодо цього значну свободу, підтримуючи, поряд з іншими речами, закон, що уповноважує різних чиновників виконавчої влади забирати через суд «надприбутки», не визначені точно цим законом, в урядових постачальників²². Законний мандат Комісії визначати «нечесні методи конкуренції» являє собою достоту такий «недвозначний принцип».

По-друге, Верховний суд досі прямо стверджує, що попри їхні виразно виконавчі повноваження члени цієї

Комісії не обов'язково повинні улягати президентському контролю. 1926 року в судовій справі *Myers v. United States* Суд наголосив на принципі статті III про єдине адміністрування, нехтуючи той закон, що вимагає згоди Сенату, аби Президент міг звільнити з посади якогось начальника пошти²³. Проте через дев'ять років у справі *Humphrey's Executor v. United States* Суд одноголосно підтримав те положення, що забороняє Президентові усувати членів Федеральної торговельної комісії, окрім випадків «фахової неспроможності, нехтування обов'язку чи посадового злочину»²⁴. В принципі, міркував Суд, комісія діє у «квазі-юридичній» або ж «квазізаконодавчій» якості; коли ж вона й має право виконувати закони, то це право лише «випадкове» стосовно здійснювання її невиконавчих функцій.

Цей аргумент не є переконливий. Навіть коли б Верховний суд мав слухність щодо «квазіюридичних» та «квазізаконодавчих» повноважень, це б не виправдало надання членам незалежних комісій виразно виконавчого повноваження порушувати й розглядати справи провинних відповідно до скарг. Як зазначив Суд у справі начальника пошти, Президент не може виконувати свого конституційного обов'язку дбати про «точне виконання законів», якщо він нездатен контролювати тих, хто дійсно впроваджує ті закони в життя.

До того ж, якщо Конгрес може дозволяти квазізаконодавчі й квазіюридичні функції котрійсь комісії, то це тільки тому, що вони *ані* законодавчі, *ані* юридичні, адже перші належать Конгресові, а другі — судам. Це означає, що ті функції є також виконавчі й можуть виконуватися лише чиновниками, підлеглими президентському контролю, — бо Конституція визнає тільки законодавчі, юридичні й виконавчі повноваження.

І нарешті, попри статтю III, Верховний суд виснував, що адміністративні органи можуть розв'язувати справи чи спори, які підпадають під юридичні повноваження, за умови, що (як у випадку з Федеральною торговельною комісією) адміністративне рішення улягає юридичному переглядові²⁵.

Одначе законні повноваження судів виправляти помилку у квазіюридичних адміністративних рішеннях є вкрай обмежені. У більшості випадків суди не можуть відкинути ні фактів, що їх вишукала Комісія, ні застосування нею законів до тих фактів на тій простій підставі, що допущено помилку, а тільки якщо ті факти зовсім не тримаються купи²⁶. Практичним наслідком цього є наявність федеральних суддів, які не захищені ані пожиттєвістю посади, ані непорушною платнею, попри недвозначні положення й мету статті III²⁷.

Останніми роками судді зробили істотні кроки в напрямку поновлення первісно наміченого розподілу влади. Вони стали вузько тлумачити право видавати закони, аби уникнути можливого висновку, що воно делегує спірні законодавчі повноваження²⁸. Судді вважають, що Конгрес може усунути адміністративну дію лише конституційно обумовленим законодавчим процесом і до того ж «законодавчим вето» не однієї палати²⁹. Вони вважають, що Конгрес не може ані призначати, ані усувати урядовців, наділених владою виконувати закони³⁰. Нарешті, вони висували, що судді, які розглядають справи про банкрутства, повинні тішитися незалежністю, гарантованою статтею III, аби розв'язувати певні види спорів навіть на рівні судового розгляду³¹.

На відміну від федералізму, розподіл федеральних повноважень є досі життєздатним конституційним принципом. Одначе судові рішення свідчать, що федеральні повноваження розподіляються зовсім не так строго, як можна було б подумати, зважаючи на текст та історію Конституції.

НАЛЕЖНИЙ СУДОВИЙ ПРОЦЕС

У попередніх розділах ішлося здебільшого про розділення влади між Сполученими Штатами Америки, окремими штатами та різними підрозділами федерального урядування. Звернемося тепер до тих конституційних положень, що прямо захищають громадянина від урядового зловживання. Почнемо із загадкових формулювань П'ятої та Чотирнадцятої поправок, які забороняють Сполученим Штатам Америки й відповідно окремим Штатам «позбавляти будь-яку особу життя, свободи чи власності без належного судового процесу».

Процедурні вимоги

«Належний судовий процес», як заявив Верховний суд, уперше зіткнувшись із П'ятою поправкою в 1856 році, означає традиційні процедури звичайного права¹. Від самого початку, як нібито випливає з тексту, положення Належного процесу використовувались для забезпечення того, щоб ніхто не був позбавлений життя, свободи чи власності інакше, як через відповідний судовий процес,— тобто через належну процедуру.

Проте суворе історичне випробування, яке спочатку проголосив Верховний суд, не протривало довго. Відчутно сумніваючись у тому, що автори цих поправок мали на увазі заморозити назавжди процедурні деталі, які існували доти, Суд спочатку вважав, що не всі процедурні положення звичайного права є достатньою мірою «основоположні», аби кваліфікувати їх як необхідні набутки Належного процесу, а потім — що звичайне право де в чому є недостатнє, щоб задовольнити норми поточного Належного процесу².

Ближчі до нас у часі рішення мали тенденцію прирівнювати Належний процес до процедури, що правильна у своїй основі³.

У карному судочинстві, наприклад, відповідач має право на сповіщення і на змогу бути вислуханим безстороннім і незаляканим суддею. Судове розслідування повинне довести вину, щоб не лишалося виправданих сумнівів, і то не використовуючи недобровільних зізнань та свідчень, про які знає, що вони фальшиві. Усі ці справи, вважає досі Верховний суд, невід'ємні від справедливого судового розгляду⁴.

На додачу, долаючи перші побоювання, чи не стануть зайвими за такої практики більшість із перших десяти поправок до Конституції, Верховний суд висловив думку, що положення про Належний судовий процес Чотирнадцятої поправки робить прийнятними для штатів багато процедурних прав, що їх гарантують перші вісім поправок, додатково до Належного процесу, проти Сполучених Штатів Америки. Як і за Четвертою поправкою, обвинувачуваний захищений від необгрунтованих обшуків та затримань; щоб запобігти порушенню штатом цього права, йому забороняється використовувати в суді незаконно здобуті свідчення. Як і за П'ятою поправкою, обвинувачуваного не можна ані спонукати до свідчень проти самого себе, ані притягати до суду чи карати більш ніж раз за одну й ту саму провину. Як і за Шостою поправкою, він має право на суд присяжних, на очну ставку із свідками звинувачення, а також на допомогу адвоката — за державний кошт, коли необхідно. Як і за Восьмою поправкою, він не може бути підданий покаранням, які є «жорстокі й незвичайні»⁵.

Усе це здається дуже цивілізованим і правильним. Є тільки одна заковика: порівняно мало осіб, звинувачених у злочинах, насправді потрапляє до суду відповідно до цих зразкових правил. Типовою є така процедура, коли відповідач воліє зректися своїх прав і визнати себе винним: за пом'якшення присуду чи й взагалі за звільнення від суду. Можна було б сподіватися, що Верховний суд не зважатиме на визнання обвинувачуваним своєї вини, коли його схи-

ляють до цього обіцянкою пом'якшення вироку, — як на недобровільне позасудове зізнання. Захисники цієї системи виторговування зізнань доводять, що це заощаджує державі гроші, й проводять аналогію із залагодженням справи у цивільних процесах; їхні опоненти твердять, що така практика карає відповідачів за наполягання на їхньому конституційному праві справедливого суду⁶. Верховний суд підтримав систему виторговування зізнань⁷; чудові конституційні гарантії не знаходять місця в сьогоденному реальному карному процесі.

Не лише в карному, а й у цивільному та адміністративному судочинствах Належний судовий процес вимагає справедливої процедури в кожному випадку, коли держава позбавляє особу «життя, свободи чи власності». Як буде показано далі в цьому розділі, Верховний суд надав термінові «свобода» широкій інтерпретації у тих положеннях⁸. Останніми роками «власність» також витлумачується широко, включаючи багато інтересів у таких урядових виплатах, як по службах зайнятості й соціального забезпечення. Це вже більше не аргумент проти, що держава не має конституційного обов'язку наймати секретарів чи підтримувати нужденних⁹. Досить того, що закон створює законне право або ж «надає право» особам, що відповідають передбаченим критеріям, одержувати згадану допомогу; тільки тоді, коли закон полишає на розсуд конкретному урядовцеві вирішувати питання про надання пільги, можна сказати, що тут не заторкнуто ніякої власності¹⁰.

Вибір процедури, якої вимагає Належний судовий процес, аби позбавити особу життя, свободи чи власності, залежить від урівноваження супротивних інтересів: наскільки серйозне зазіхання на приватний інтерес, наскільки корисні є дискутовані процедури й наскільки відчутно вони обтяжують громадський інтерес?¹¹ У справі *Goldberg v. Kelly*, наприклад, де припинення виплати допомоги загрожувало самому життю одержувача, Верховний суд поставив вимогу влаштувати попереднє адміністративне слухання, подібне до судового процесу¹². У справі *Goss v. Lopez*, із другого боку, де учневі, що нібито зле поведився, загрожувало короточасне виключення зі школи, вистачило того,

що директор усно повідомив його про підстави для виключення й надав йому змогу відповісти на місці¹³. Справді, коли адміністратор видає загальні правила, до Належного судового процесу вдаються на те, аби не накладати ніяких процедурних обмежень узагалі; через величезне число скривджених вартість формального судочинства стає до неможливого дорогою, зате водночас їм надається більше змоги захищати свої інтереси політичними засобами¹⁴.

Належний судовий процес відіграє значну роль як інструмент федералізму, допомагаючи позначати кордони між владами окремих штатів. Подібно до положення про «цілковиту повагу й довіру» статті IV Належний судовий процес забороняє будь-котрому штатові втручатися у справи іншого. Окремий штат не може, приміром, застосувати свій власний закон до спору, в розв'язанні якого він не має ніякого законного інтересу¹⁵. Так само Належний процес обмежує географічні координати права окремого штату на оподаткування та судового процесу штату; особа не може бути ані оподаткована штатом, ані позивана до суду в штат, із яким вона не має жодного стосовного до справи зв'язку¹⁶.

Матеріально-правовий належний процес

У справі *Lochner v. New York*, розглянутій 1905 року, держава заборонила пекарям вимагати, щоб їхні наймані робітники працювали більш ніж по шістдесят годин на тиждень¹⁷. У справі *Roe v. Wade*, вирішеній 1973 року, держава проголосила аборт незаконним¹⁸. Верховний суд визнав обидві постанови антиконституційними: перша позбавляла свободи пекарів, а друга — вагітних жінок, причому без належного судочинства.

Перше рішення давнє, а друге — нове; перше «консервативне», друге — «ліберальне». Але обидва відбивають один і той самий конституційний принцип: що положення Належного процесу позбавляють сили необґрунтовані закони.

Незгідні судді доводили в обох випадках, ніби закони, про які йшлося, не є необґрунтовані. Закон про максимальне число робочих годин, наполягали вони, захищає найманих робітників пекарень від експлуатації та недуг; закон про аборт захищає материнське здоров'я і життя ненароджених дітей. Тому обидва закони, мовляв, були розумними засобами досягнення законних урядових цілей, тож обидва мали бути підтримані¹⁹.

Погоджуючись, що турбота про здоров'я — законна мета, більшість у процесі *Lochner*... стверджувала, що закон про максимальне число робочих годин невідповідний засіб для досягнення цієї мети. На противагу шахтарській праці, стосовно якої був підтриманий подібний закон²⁰, випікання хліба не є, на їхню думку, небезпечним заняттям. Захист робітників від економічної експлуатації, додавали вони, не є навіть законним наміром; та й, окрім захисту здоров'я робітників, державі нема діла до регулювання умов найму.

Всі судді визнавали, що положення про Належний процес забороняє тільки *необґрунтовані*, а не нерозумні закони; Верховний суд не уповноважений підмінювати своєю думкою думку законодавства. Одначе, як продемонстрували незгідні судді, нелегко дійти висновку, чи справді необґрунтоване обмеження робочого часу працівників пекарень. Дослідження, які цитував суддя Джон Гарлан, виявили, що пекарство таки справді небезпечне: через постійну задуху та куряву пекарі «рідко живуть довше, ніж п'ятдесят років». До того ж, як доводив суддя Олівер Венделл Голмс, розумні люди могли б також повірити, що навіть дорослі пекарі потребують захисту перед їхніми наймачами, що накидають їм свої умови.

Закон, оскаржений у справі *Lochner*..., сьогодні був би неодмінно підтриманий. Саме рішення щодо нього було мовчки опущене 1917 року²¹. В 1937 році Верховний суд пішов далі, анулювавши також рішення, що нехтували законодавство про мінімальну платню²². Відтоді фактично Суд виказує таку крайню увагу до законодавчої думки у випадках, де зачіпаються власність та інші економічні інтереси, що в цих галузях концепція Матеріально-правового належного процесу, на якій ґрунтувалось рішення у

справі *Lochner...*, практично зникла²³. Рішення 1963 року, яке дозволило будь-якому штатові обмежувати залагодження «боргових спорів» на рівні адвокатів, пролунало ніби подзвоном по всій доктрині: «Був такий час, коли положення про Належний процес уживалося цим Судом на оскарження законів, які видавалися б необґрунтованими... Ту доктрину давно відкинуто... Нині умовлено, що окремі штати «мають право ухвалювати закони проти практики, визнаної шкідливою в їхніх внутрішніх комерційних та ділових справах, якщо тільки їхні закони не заходять у суперечність із якою-небудь особливою федеральною конституційною заборонаю...»²⁴.

Верховний суд, зводячи Матеріально-правовий належний процес до його первісної економічної царини, водночас, проте, почав застосовувати ту саму концепцію як засіб прикладання гарантій Першої поправки до окремих штатів. Як ця поправка, так і решта десяти поправок стосуються лише до федерального уряду²⁵. Одначе свобода слова, совісті та зібрань, не менш ніж свобода договору, входять до терміну «свобода», яку захищають положення Належного процесу, оскільки вони «основоположні», — виснував Суд²⁶.

До того ж Суд вирішив, що свободи Першої поправки посідають «чільну позицію», а отже, мають право на більший юридичний захист, ніж звичайні економічні свободи. Тож може бути підтримане таке законодавство, що обмежує економічні інтереси, якщо законодавчий орган мав «розумну підставу» для його прийняття. «Але свободи слова й преси, зібрань та віросповідання не можуть бути порушені на таких хистких підставах. Обмеження їх допустимі лише тоді, коли необхідно запобігти серйозній і близькій загрозі інтересам, які Держава може законно захищати»²⁷.

Суддя Фелікс Франкфуртер із цим не погоджувався і заперечував, що «Конституція не надає нам більшого права вето стосовно однієї якоїсь фази «свободи», ніж стосовно будь-якої іншої»²⁸. Більшість, одначе, нібито визнавала: той факт, що такі свободи, як слова й релігії, були спеціально перелічені для Конгресу, вимагає, щоб штати віддавали їм перевагу перед іншими свободами, захищеними положенням про Належний процес²⁹. До того ж процес

Roe v. Wade розширив категорію свобод, що потребують особливого захисту, — окрім тих, що названі в інших положеннях перших десяти поправок.

Подібно до свободи слова й релігії, виснувано в рішенні у справі Roe..., і неподібно до «свободи договору», ствердженої висновком у справі Lochner..., право жінки на аборт є «невід'ємне». Невід'ємне право може бути обмежене тільки для того, щоб посприяти не просто законній, а *нагальній* урядовій меті; це обмеження повинне «зачіпати щонайвужчу сферу й проголошувати лише, що законні державні інтереси поставлено на карту». Коли виходити з цього уточнювального положення, то закон, якому в справі Roe... кинуте виклик, програв; загальна заборона абортів, не викликана потребою рятувати життя матері, не була вузько викроєним засобом розв'язання нагальної урядової потреби.

Одне слово, вирішна різниця між процесами Roe... та Lochner... полягає в готовності суддів розглядати закони набагато суворіше, коли вони обмежують «невід'ємні» права, і в поширеному поміж них переконанні, що право на аборт більш невід'ємне, ніж свобода контракту. Якщо брати за критерій розумнієть присуду, то варто зазначити, що чим більші зазіхання на ту чи іншу свободу, тим нагальнішого вони вимагають виправдання; але визначення відносної важливості свобод, що різняться не так ступенем, як видом, — це надто суб'єктивний процес, великою мірою залежний від системи цінностей того чи іншого судді.

Тож найперше застереження проти рішень обох процесів, Lochner... і Roe..., буде те, що закони, яким кинуте виклик у рішеннях цих справ, аж ніяк не є нерозумні. Але є й вагоміші заперечення.

По-перше: є історичні підстави гадати, що Верховний суд міг витлумачити термін «свобода» в положеннях про Належний процес ширше, ніж він мислився первісно. Походять ці положення від славетної Великої хартії вольностей 1215 року, яка проголошувала, що ніхто не може бути «схоплений, ув'язнений, позбавлений спадку чи скараний на горло», як тільки за присудом його перів чи згідно із законом країни. Велика хартія вольностей захищала тіль-

ки свободу від ув'язнення, а не свободу взагалі, тож Належний процес постав як парафраз цього положення Великої хартії³⁰. Верховний суд не дав ніякого обґрунтування своєму висновку, що «свобода» в формулюваннях Належного процесу означає щось більше, ніж та «свобода», яку захищає положення, що з нього взято оті формулювання³¹.

По-друге: думку, що формулювання Належного процесу обмежують *матеріально-правовий* зміст закону, нелегко примирити і з текстом, і з історією цих положень. Слова «Належний процес» передбачають лише відповідну *процедуру* для позбавлення прав, а не заборону, щоб тих прав зовсім не забирати³². Суддя Джозеф Сторі 1833 року дав визначення Належному процесові в суто процедурних термінах — як судовому процесові у відповідності до «процесів та судочинства» звичайного закону³³; Верховний суд не дав ніякого обґрунтування своєму супротивному висновку.

По-третє: виведення параграфів Належного процесу з Великої хартії вольностей передбачає, що вони не можуть бути витлумачені як підстава для будь-якого обмеження законодавчої влади. Належний судовий процес, як уже зазначалося, був первісно синонімічний «законові країни». Ці слова означають тільки те, що як виконавчі органи, так і суди повинні діяти *у відповідності з законом*; в Англії, де парламентна влада є необмежена, там ясно: вони не обмежують законодавчої влади. Верховний суд підтримав свій висновок, що укладачі Конституції відійшли від цього загальноприйнятого розуміння, доводячи, що інакше з положень Належного процесу не було б «ніякої користі»³⁴.

Цей аргумент непереконливий. Те, що держава може позбавити особу життя, свободи чи власності лише на законній підставі, є перепоною першорядної ваги свавільним діям виконавчої влади та віхою історичного переходу до представницького урядування. «Попри всю неповороткість, вади й незручності такої системи,— писав суддя Джексон у висновку до справи про відчуження сталеливарних заводів,— люди не знайшли іншого способу довго утримувати вільне урядування, як тільки щоб виконавча влада улягала закону, а закон вироблявся в парламентських дискусіях»³⁵.

Тлумачення Нью-гемпширським Верховним судом (1817) «закону країни» звучить так само виключно, коли його прикласти сьогодні до Належного процесу: «Це положення складено не на те, щоб скасувати законодавчу владу, а щоб ствердити право кожного громадянина бути вільним від будь-яких репресій, не санкціонованих законом»³⁶.

Попри ці труднощі Матеріально-правовий належний процес вижив. Одначе, як більшість положень Десяти поправок, формулювання Належного процесу просто забороняють урядові «позбавляти» особи їхніх прав; назагал вони не вимагають позитивної урядової дії, щоб захистити життя, свободу чи власність. Так, наприклад, Верховний суд пояснив, що, хоч держава не може заборонити абортів, їй не треба субсидювати їх, хай навіть для тих, хто не має чим заплатити за операцію³⁷. Історія цих положень підкріплює текстовий висновок, що їх писано на те, аби захистити особу від держави, а не на те, аби вимагати від держави забезпечення соціальних послуг³⁸.

Альтернативні теорії

Матеріально-правовий належний процес, як я тут доводив, базується на дещо хисткій основі. Однак наділені владою особи, природно, спокушаються шукати шляхів виведення того, що вони сприймають як несправедливість; тож не дивно, що й судді весь час шукають загальної заборони «нерозумних» законів поза положеннями про Належний процес.

Задовго до прийняття Чотирнадцятої поправки, наприклад, суддя Семюел Чейз натякнув, що влада держави може бути обмежена «великими першорядними принципами соціального співжиття», незалежно від того, відбиті вони в Конституції чи ні³⁹. Його колега Джеймс Айрделл тут-таки заперечався з ним: мовляв, право юридичних органів оскаржувати закони, несумісні з «природною справедливістю», суперечить не тільки принципів демократичного правління, а й усій англійській історії, ба навіть самій ідеї писаної конституції. А ще ж виходить так, що подібне право зазіхне як на Десяту поправку, так і на положення стат-

ті VI про верховенство, адже перша зберігає за окремими штатами всю владу, не заборонену самою Конституцією, в той час як друге робить конституційні акти Конгресу «законом країни».

Чейзова пропозиція вдаватися до позаконституційних обмежень урядової влади не прижилася. Одначе згодом судді шукали опори для загальної заборони «нерозумних» законів у тому положенні Чотирнадцятої поправки, котре забороняє будь-якому штатові обмежувати привілеї та вольності громадян Сполучених Штатів. Наприклад, коли Луїзіана надала монопольне право одній-єдиній різниці, то суддя Джозеф Бредлі з цим не погодився і доводив, що цим уривається «привілей» решти різників займатися своїм ділом⁴⁰.

Проте більшість не пристала на його думку. Привілеями «громадян Сполучених Штатів Америки», писав суддя Семюел Міллер, є ті свободи, якими громадяни користуються *саме завдяки* громадянству Сполучених Штатів,— себто свободи, що надаються всіма іншими положеннями федерального права. Право забою худоби засновувалось на законах штату, а не всіх Сполучених Штатів Америки; тому й не захищала його Чотирнадцята поправка.

Як і слід було сподіватися, незгідні судді запротестували, мовляв, така інтерпретація цього положення більшістю робить його беззмістовним: якщо воно захищає лише захищені вже права, тоді навіщо його мати взагалі? Проте навіть в інтерпретації цього ж Верховного суду це положення прислужилося корисній справі, надавши змогу Конгресові (згідно з розділом 5 тієї самої поправки) ухвалити запобіжні заходи, аби окремі штати не порушували давніх федеральних прав; незгідні судді з їх запереченнями зазнали поразки.

Формулювання положення про привілеї та вольності звучить нечітко. До того ж в обговореннях цього положення в Конгресі лунали голоси на підтримку не тільки цих двох тлумачень, Міллера й Бредлі, а й ще двох інших інтерпретацій.

Автор цієї поправки, наприклад, запевняв Сенат, що це положення зробить прийнятними для окремих штатів усі

десять перших поправок. Те, що жоден штат не повинен обмежувати привілеїв та вольностей громадян Сполучених Штатів, означало, іншими словами, що жоден штат не може порушувати таких привілеїв, як свобода слова чи совісті, що попередньо вже були гарантовані тільки для Сполучених Штатів⁴¹. Чимало суддів, які досі щоразу були меншістю незгідних, поділяло цю позицію⁴².

Одначе найпостійнішою темою дебатів є неухильний намір Конгресу підвести незрушну конституційну основу під «Акт про громадянські права» 1866 року, що заборонив штатам позбавляти негрів певних привілеїв та вольностей, якими користуються білі, — наприклад, прав укладати договори чи володіти власністю. Текст положення про привілеї та вольності взято із статті IV Конституції, яка гарантує, що «громадяни кожного штату мають право на всі привілеї та вольності громадян усіх штатів». Це положення забороняє окремо взятому штатові дискримінувати громадян інших штатів у розподілі привілеїв та вольностей⁴³; ці дебати наводять на думку, що, вживаючи подібні вислови, автори Чотирнадцятої поправки, можливо, мали на меті так само заборонити окремо взятому штатові дискримінувати своїх чорних громадян⁴⁴.

Верховний суд відкинув не лише ці альтернативні теорії, а й думку судді Бредлі, що положення про привілеї та вольності забезпечує захист від усіх законів, які зазіхають на найголовніші права. Одначе в недавні роки наперед висунуто четвертий «гачок», щоб почепити на нього всезагальне юридичне право позбавляти «нерозумні» закони їхньої сили. Це — Дев'ята поправка, котра гарантує, що «перелік у Конституції певних прав не повинен тлумачитись як заперечення чи применшення інших прав, що зберігаються за народом».

На перший погляд видається, ніби це положення означає, що народ має якісь інші права, окрім записаних у Конституції. Воно, однак, не уточнює, чи ті неідентифіковані права мають конституційний статус і чи вони обмежують повноваження, надані урядові в інших положеннях цього документа. Насправді ж історія цієї поправки підказує, що мета її була зовсім інша.

Опоненти перших десяти поправок доводили, ніби заборона Першою поправкою законів, які обмежують свободу преси, непотрібна, адже в Конституції немає нічого такого, що надавало б Конгресові владу над пресою. Справді, доводив Гемілтон, така заборона могла б стати вкрай небезпечною. Оскільки немає сенсу обмежувати повноваження, що не існують, із цієї поправки можна висувати, ніби Конгрес таки має повноваження контролювати пресу — за умови, що він не обмежуватиме її свободи.

Метою Дев'ятої поправки було, за словами її автора, розвіяти ці побоювання. Іншими словами, перші десять поправок не повинні сприйматись як широкий комплекс, даний Конгресові, щоб ним обмежувати «права» народу⁴⁵. Ця історія нашттовує на думку, що, подібно до Десятої поправки, Дев'ята теж не обмежує повноважень, наданих деінде урядові; можна зрозуміти, чому такий ліберальний суддя, як Вільям О. Дуглас, виснував, що вона, «очевидно, не створює повноважень, які можна було б насаджувати у федеральних масштабах»⁴⁶.

Тож, попри свій суперечливий родовід, Належний процес лишається інструментом, із допомогою якого судді здійснюють нагляд над обґрунтованістю законів. Хоча останні рішення з Матеріально-правового процесу були «ліберальні», досить зіставити процеси *Roe v. Wade* та *Lochner v. New York*, щоб відкинути всяку гадку, нібито Матеріально-правовий належний процес узагалі годиться для ліберальних справ. Справді, ця доктрина дебютувала у Верховному суді в ганебному рішенні у справі *Dred Scott...*, як один із засновків для думки, якій немає виправдання: що Конгрес не має повноваження забороняти рабство на територіях Сполучених Штатів Америки⁴⁷.

Суддя Байрон Вайт вельми вдало схопив суть справи у недавньому судовому рішенні, пояснюючи, чому Верховний суд відмовився захищати таку сексуальну поведінку, що її закон давно заборонив як аморальну: «Суд дуже вразливий, і він щонайближче схиляється до беззаконня, коли має діло із створеним самими суддями конституційним законом, у якому нелегко розпізнати — чи й зовсім не знайти — коренів, що ріднили б його з мовою чи задумом Конституції»⁴⁸.

РІВНІСТЬ

Тринадцята поправка, прийнята наприкінці Громадянської війни 1865 року, скасувала рабство. Одначе колишні раби й далі страждали від систематичної офіційної дискримінації. Південні штати ухвалили так звані «чорні кодекси», що відкидали такі привілеї чорношкірих, як права укладати договори, голосувати чи володіти землею. За скоєння однакових злочинів чорних карали суворіше, ніж білих. Часто ці штати відмовлялися навіть застосовувати свої закони, коли треба було захищати негрів од крадіжки чи вбивства¹.

Головним завданням Чотирнадцятої та П'ятнадцятої поправок було ліквідувати цю дискримінацію. Ми вже обговорили два положення Чотирнадцятої поправки. Тема цього розділу — інше положення цієї поправки: «...жоден штат не повинен відмовляти будь-якій особі, підлеглий його владі, в однаковому для всіх захисті законами».

Расова дискримінація та сегрегація

Мова й історія положення про однаковий захист наводять на думку, що метою його, можливо, було забезпечити таке становище, аби штати надавали чорношкірим той самий захист проти злочинів, якого вони надавали іншим громадянам². Одначе після того, як Верховний суд виснував, що положення про привілеї та вольності всього-на-всього захищає права, надані іншими федеральними законами³, стало ясно: термін «однаковий захист» повинен тлумачитися ширше, якщо його мета — запобігти расовій дискримінації в штатах — мала бути досягнута взагалі. Тож не дивно, що 1880 року Верховний суд вирішив: положення про од-

наковий захист забороняє штатові не допускати чорношкірих виконувати обов'язки присяжних засідателів⁴.

Чи ця поправка забороняла також просте розділення рас — це вже інша річ. Наприклад, коли одному штатові потрібні стали окремі залізничні вагони для чорних та білих, Верховний суд у відомій справі *Plessy v. Ferguson* 1896 року не добачив тут ніякого порушення Конституції. Чотирнадцята поправка, виснував тоді Суд, забороняє лише неоднакове ставлення до рас, тож «окремі» вигоди для чорних та білих, мовляв, припустимі, якщо вони «однакові»⁵.

Зрештою Верховний суд почав визнавати, що окремі вигоди для чорних насправді часто обертаються нерівністю. Наприклад, 1938 року судді направили чорного вступника до «білого» державного університету — на тій підставі, що фінансована державою освіта в інших місцях нижча за якість⁶. Одначе 1954 року в справі *Brown v. Board of Education* Верховний суд зробив гігантський крок у напрямку до ліквідації самого принципу расової сегрегації. «Чорношкірі учні знають, що окремі школи засновано з дискримінаційною метою,— писав Головний суддя Ерл Воррен,— і почуття меншеартості, до якого це спричиняється, зводить нанівець їхню здатність до навчання». Отже, не було «окремих, але однакових» безкоштовних середніх шкіл: «Окремі навчальні заклади є від природи своєї неоднакові»⁷.

Хоча судді в справі *Brown*... були наголосили на особливому впливі сегрегації на навчальний процес, пізніші рішення без додаткових пояснень поширили заборони расового розділення й на інші заклади — такі, як парки й ресторани⁸. Через кілька років, скасовуючи закон, що забороняв міжрасові шлюби, Верховний суд проголосив ширший принцип, що взагалі поклав край тезі про «окреме», але «рівне»: Чотирнадцята поправка не тільки велить, аби з чорними обходилися так само, як і з білими, а й вимагає «щонайсуперішого нагляду за будь-яким проведенням різниці, заснованим на расових принципах»⁹.

Закон, про який мова, був «рівний», «однаковий» і до чорних, і до білих у тому розумінні, що ні ті, ні ті не могли

одружуватися з особою іншої раси. Одначе. в іншому розумінні члени обох груп зазнавали на расовому ґрунті великих збитків; наприклад, тільки білому чоловікові заборонялось одружуватися з чорною жінкою. Права, що їх надає Чотирнадцята поправка, — це «особисті права», як висловився Верховний суд. Коли комусь на расовому ґрунті відмовили в якомусь праві, то його аж ніяк не розрадить усвідомлення того, що членам інших рас відмовлено в інших правах не меншої вартості. «Рівного захисту законами, — як зазначив Суд в іншій справі, — не досягти здійснюваними навімання накладанням нерівностей»¹⁰.

Автори Чотирнадцятої поправки могли б подивувати такому наслідкові. Одначе загальне формулювання цього положення наводить на думку: вони мали на увазі лишити визначення того, що складає «рівний» захист, майбутнім інтерпретаторам поправки. Висновок, що расова ознака — це неприпустима основа для офіційної класифікації, цілком узгоджується з мовою цього положення, і він багато краще відповідає загальній концепції расової рівності, ніж дискредитована доктрина окремого, але рівного¹¹.

Позитивна дія та дискримінація де-факто

Типовий випадок расової дискримінації в цій країні включає в себе несприятливе поводження з чорними чи з якими іншими історично кривдженими меншинами. В останні роки дедалі частіше виступає наперед протилежне питання: чи може держава дозволити собі таке ставлення до цих меншин, коли б саме їм надавалася перевага перед іншими?

Зрозуміло, що безпосередньою метою поправки було покінчити з офіційною дискримінацією чорношкірих. Одначе конституційна мова не є така обмежена; всім штатам заборонено відмовляти «будь-якій особі» в однаковому для всіх захисті законами. Текст наштовхує на думку, що автори поправки взяли з трагічної історії американських чорношкірих наснажливий урок того, що нікого не можна ставити в не вигідне становище на расових засадах.

Уже 1880 року Верховний суд застосував аналогію гіпотетичної дискримінації проти білих, щоб підперти свій висновок, що Чотирнадцята поправка заборонила дискримінацію проти чорних: коли б котрийсь закон «вивів усіх білих людей із складу присяжних... то нам уявляється, що ні від кого не почули б заяви, ніби це не є відмова білим людям в однаковому захисті законами»¹². Майже через сто років у справі *Regents of the University of California v. Bakke* Суд підтвердив це припущення, оголосивши антиконституційним положення, яке фактично вимагало, аби щонайменше 16 відсотків студентів у державній медичній школі були членами певних меншин¹³.

Однак четверо з дев'яти суддів гадали, що це положення треба підтримати. Хоча однаковий захист вимагав пильного розгляду расових класифікацій, він не поставив їх цілковито поза законом. На їхню думку, легше виправдати закони, які ставлять у не вигідне становище білих, аніж ті, що кривдять чорних, адже білі — могутні політично і не були традиційно жертвами дискримінації. Тож, доводили вони, допустима квота на користь меншин, бо вона була б «істотним засобом для досягнення... важливої урядової мети» — відшкодування наслідків колишньої дискримінації проти них.

П'ятий суддя погодився в принципі, що держава могла б до певної міри сприяти меншинам, аби відшкодувати за минулу дискримінацію, але виснував, що жорстка кількісна квота — це обтяжливо-непотрібний засіб для досягнення законних державних цілей. Через два роки, з трьома тільки незгідними, Верховний суд підтримав положення, яке резервувало виділення «щонайменше 10 відсотків» федеральних фондів на місцеві проекти громадських робіт для підприємств, чийми власниками є «чорношкірі, іспаномовні громадяни, вихідці зі Сходу, індіанці, ескімоси й алеути». На думку більшості, навіть кількісна квота дозволена там, де Конгрес добачив давню, історичну расову дискримінацію¹⁴.

З цим висновком є деякі труднощі. Як первісний текст, сама поправка нібито передбачає расову рівність у всіх випадках, а не лише в тих, де її вважають доречною Конгрес

чи Верховний суд¹⁵. До того ж, у будь-якому із згаданих вище випадків не було доказів того, що особи, яким надано пільги, були раніше жертвами расової дискримінації або що ті, кому цих пільг не надано, спричинили їхню біду чи користалися з неї. Сказати б інакше, посприяли декому з чорних за те, що колись облагодіяно декого з білих. Відношення між кривдою та відшкодуванням було надто непевне в розумінні доказовості й не могло витримати строгого випробу, ухваленого самими суддями заради належної сумірності між расовими класифікаціями та цілями, що їх тими класифікаціями гадалось досягти.

На рівні політики аж ніяк не ясно, чи висновок Верховного суду про те, що расове розрізнення іноді припустиме, справді зрештою запрацює на благо тих, кому воно мало б допомогти. Сорок років тому цей самий принцип спонукав Верховний суд схвалити гідне жалю рішення виселити американських громадян японського походження з їхніх домівок на Західному узбережжі — через побоювання, що вони можуть виявитися нелояльними під час війни з Японією¹⁶. Можна доводити, що безсилі політично меншини бувають найбезпечніші тоді, коли расові класифікації повністю заборонені¹⁷.

Попри ці застереження, із згаданих рішень випливає, що інколи дозволяється расове розрізнення — аби відшкодувати наслідки колишньої дискримінації. Однак позивачі досі не зуміли умовити суддів застосувати положення про однаковий захист, аби виправити те, що іноді називають сегрегацією де-факто, або ж дискримінацією.

Як наслідок рішення Верховного суду про те, що білі й чорні учні не можуть бути розсосереджені по окремих школах на підставі їхнього расового походження, багато шкіл расово інтегрувалося. Проте й через тридцять років лишається ще чимало інших шкіл, де навчаються переважно чорно- чи білошкірі діти. Нині цей результат більше пояснюється загальним фактом, що чорні та білі схиляються до того, аби мешкати в різних місцевостях, аніж лкимсь офіційним рішенням розділити учнів за расовою ознакою.

Закони, що вимагають, аби діти відвідували школу в їхній околиці, вочевидь служать у своїй дієвості законним інте-

ресам. Чи ж мають вони бути все-таки затавровані як расово-дискримінаційні через те, що їхня дія — це розділення учнів різних рас? Тож Суд виснував, що Конституція забороняє саме неоднакове ставлення до людей з огляду на їх різну расову приналежність; вона не вимагає позитивних зусиль для досягнення расової рівноваги. Таким чином, коли діяти в дусі Конституції, то, наприклад, поліцейний відділок, не керуючись расовими упередженнями, може ставити однакові вимоги як до чорних, так і до білих претендентів на роботу, хай навіть диспропорційно велике число негрів виявиться неспроможним ті вимоги задовольнити¹⁸. Конституція просто захищає особу від кривдних дій уряду; державі не треба усувати ті фактичні відмінності, що їх спричинила не вона¹⁹.

Нерасові класифікації

Основною метою Чотирнадцятої поправки було, як зазначалось, ліквідувати офіційну расову дискримінацію. Одначе її текст нібито установлює ще загальніший принцип рівності: жоден штат не повинен «відмовляти будь-якій особі... в однаковому для всіх захисті законами». Отже, незважаючи на ранні супротивні пропозиції²⁰, Верховний суд весь час постійно вважав, що положення про однаковий захист забороняє дискримінацію не тільки на расовій, а й на інших засадах.

Цей спірний з історичного погляду висновок породив серйозні труднощі для інтерпретації. Поки це положення було обмежене расовою сферою, можна було приймати його за таке, що вимагає невизначеної рівності, як натякають його терміни. Здоровий глузд, одначе, відкидає той висновок, що його мали на увазі автори поправки: аби до кожного ставилися однаково за всіх умов,— наприклад, щоб трирічним дітям чи сліпим видавали посвідчення водія або щоб убивці звільнялися від кари. Однаковий захист відповідно став означати однакове ставлення до осіб «у подібному становищі»; до всіх осіб має бути не яке-небудь, а однакове ставлення.

У більшості справ однакового захисту, як і справах Матеріально-правового належного процесу, де не зачіпаються «основоположні» права, перегляд буває надзвичайно доскіпливий; розрізнення здебільшого підтримуються, якщо тільки є для них «розумна підстава». Наприклад, не буде розбіжності з Конституцією, якщо котрийсь штат вирішить відправляти всіх службовців поліції на пенсію в п'ятдесятирічному віці, хоча може бути, що дехто з них ще добре послужив би. Досить того, що старші віком полісмени, як правило, вже не досить «рівні», аби відповідати серйозним вимогам, які ставить робота до їхніх фізичних якостей²¹.

Проте не завжди допускається така груба пов'язаність між законодавчою метою і засобами, обраними для її досягнення. Те, що поліційні службовці повинні мати добру освіту й бути в хорошому фізичному стані, є, як ми бачили, законна мета²². Однак не можна досягати її, беручи лише білих на роботу в поліцію, навіть коли досвід показує, що білі в середньому краще освічені за чорних. Расові розрізнення — це, може, й не все, що підпадає під заборону положення про однаковий захист, але саме вони лежать у її основі. Раса є «підозрюваною» основою для класифікації, бо ж вона — незмінна характеристика, що є звичайно недоречна для будь-якої законної урядової мети і що нею частенько зловживали. Тож расові класифікації, подібно до заходів, що наштотвхуються на інтереси, які вважаються «основоположними» згідно з положеннями Належного процесу, повинні загалом бути «виправдані нагальною державною потребою і повинні бути «потрібними» для її досягнення²³.

Розрізнення, що стосуються «основоположних» прав, підпадають також під строгий розгляд, відповідно до положення про однаковий захист. У процесі *Reynolds v. Sims*, наприклад, Верховний суд поставив вимогу, щоб місця в державних законодавчих органах були розподілені рівномірно, відповідно до населення, виснувавши попередньо, що виборчі права є основоположні та що немає ніякої нагальної підстави надавати одним виборцям більше прав, ніж іншим²⁴.

Класифікації на засадах статі піддаються «проміжному» рівневі розгляду — суворішому за той розгляд, що здійснюється у пересічних випадках, але не такому суворому, як у випадках, де в основі лежить расова приналежність. Розрізнення між чоловіками й жінками, заявив Верховний суд, будуть підтримані лише тоді, коли вони «істотно пов'язані» з «важливими державними цілями». Наприклад, на противагу розрізненню, заснованому на віці, той факт, що більше число молодих чоловіків, ніж молодих жінок, сідає в стані алкогольного сп'яніння за кермо автомобіля, не був використаний для того, аби встановити старший вік дозволеного вживання алкоголю для чоловіків і молодший — для жінок²⁵. Із другого боку, на противагу розрізненню, заснованому на расових засадах, Суд підтримав закон, що вимагає тільки від чоловіків реєструватися для можливого призову, — на тій підставі, що тільки чоловіків можна посилати в бій, хоча фізична сила, як зазначали незгідні судді, ані є особливістю самої чоловічої статі, ані потрібна для бомбометання, і хоча армія потребує жінок для виконання небойових військових завдань²⁶.

Той факт, що більшість класифікацій на засадах статі відкинута останнім часом на основі положення про однаковий захист, вельми охолодив, можливо, ентузіазм ініціаторів недавніх спроб прийняти поправку про рівні права, яка б недвозначно заборонила дискримінацію на засадах статі²⁷. Прихильники цієї пропозиції палко заперечували те, що така поправка зробила б поняття статі конституційно недоречним у всіх випадках, — коли б, скажімо, допускався шлюб жінки з жінкою. Таким чином, імовірним ефектом пропонованої поправки могла б стати вимога не просто «важливого», а справді «нагального» інтересу, аби можна було підтримати розрізнення на засадах статі чи раси. Хтозна, виправдає чи ні сама ця тонка різниця такий драматичний крок, як виправлення Конституції, але пропонована поправка матиме таку символічну вартість, що формально прилучить націю до основоположного принципу справедливості, а ще ж відведе можливі домисли про теперішню протекціоністську інтерпретацію Чотирнадцятої поправки.

Дія Чотирнадцятої поправки щодо штатів

Положення про однаковий захист, подібно до інших заборон Чотирнадцятої поправки, спрямоване на окремі штати. «Жоден штат» не може обмежувати привілеїв та вольностей громадян Сполучених Штатів Америки, чи позбавляти будь-яку особу життя, свободи, власності без Належного судового процесу, чи відмовляти будь-кому в однаковому захисті законами. Це означає як те, що законодавчі органи штату не можуть приймати законів нерівності²⁸, так і те, що закони штатів повинні однаково виконуватися чи застосовуватися. Їхні суди не можуть виключати чорношкірих зі складу присяжних²⁹; а виконавчі органи не повинні відмовляти в дозволі китайцям, котрі бажають відкривати пральні³⁰.

Одначе тільки штатам заборонено дискримінувати. Це з усією ясністю впливає із самого тексту поправки, як і з духу та історії всієї Конституції. Майже без винятку Конституція регулює відношення між особою та урядом, а не між самими громадянами³¹.

Відповідно, у «Зводі цивільних справ» 1883 року Верховний суд дійшов висновку, що розділ 5 Чотирнадцятої поправки не надає Конгресові ніякого права оголошувати незаконною расову дискримінацію у приватних ресторанах, готелях чи театрах³². Розділ 5 надає Конгресові право робити чинним лише законодавство, «щоб упроваджувати... положення» самої поправки, і ніщо у поправці, мовляв, не забороняє чисто приватної дискримінації.

Нині Конгрес може забороняти приватну дискримінацію, виходячи з інших конституційних прав³³. Одначе правдою застається те, що Чотирнадцята поправка зобов'язує лише штат, а не окремого громадянина. Які тільки заборони приватної дискримінації ми маємо — а накопичилось їх дуже багато і на рівні окремих штатів, і на рівні федеральному, — всім цим ми завдячуємо укладачам законів, а не самій Конституції.

Одначе не завжди буває легко визначити, чи то саме штат є відповідальний за якийсь конкретний випадок

дискримінації. У відомій справі *Shelley v. Крамер*, наприклад, Верховний суд визнав, що суд штату не може втілювати в життя обмежувальну угоду в приватних справах, забороняючи продаж багатьох товарів чорношкірим³⁴. Ця акція Суду, як зауважили судді, стосувалася штатів в інтересах положення про однаковий захист.

Одначе то не штат *дискримінував*; закон штату в расово нейтральних виразах говорив про впровадження приватних угод безвідносно до їхнього змісту. Логіка цього рішення наводить на думку, що поліція не може допомагати домовласникові, який керується расовими передсудами, виселяти небажану йому особу з його власного приміщення. Такий результат обернув би Чотирнадцяту поправку, попри чітке обмеження її дії сферою штатів, у сильне обмеження приватної самостійності.

Верховний суд відмовився заходити так далеко у своїй логіці. Наприклад, вважається, що не досить того, що штат видав дозвіл на заснування приватного клубу, аби вважати цей штат відповідальним за дискримінаційні дії клубу³⁵. З другого боку, расова дискримінація в приватному ресторані на землі штату була віднесена на карб самому штатові³⁶. Рішення — численні, розрізнення — вузькі; узагальнення щодо того, яке офіційне втручання робить штат відповідальним за приватну дискримінацію, є небезпечні³⁷.

Також варто зазначити, що — на відміну від положень про Належний процес та П'ятнадцятої поправки — положення про однаковий захист стосується тільки окремих штатів, а не Сполучених Штатів Америки. Цей пропуск відбиває той факт, що головним поштовхом для прийняття цієї поправки була расова дискримінація окремими штатами, а не федеральним урядом.

Однак, на лихо, сам Конгрес не завжди був невразливий до розтлінного впливу расизму. Не так давно — 1954 року, в той самий час, коли верховні судді скасовували шкільну сегрегацію в окремих штатах, їх попросили визначити конституційність подібної вимоги, прийнятої Конгресом для округу Колумбія. Хоча положення про однаковий захист сюди не підходило, Суд визнав той закон антиконститу-

ційним. Від часу справи *Lochner v. New York* приймалися довільні закони для позбавлення осіб свободи без Належного судового процесу, й не було раціональної підстави для виключання чорношкірих учнів із «білих» шкіл³⁸.

Як моральний чи політичний факт цей наслідок, звісно, можна було тільки вітати. Але як факт конституційної законності він тягне за собою значні труднощі. От хоч би, для початку: досі тяжко примирити концепцію Матеріально-правового належного процесу чи з текстом, чи з історією цього конституційного положення, і на 1954 рік, коли не рахувати його використання як засобу для пристосування перших десяти поправок до окремих штатів, сама доктрина практично зникла³⁹. Далі: положення про Належний процес є і в Чотирнадцятій поправці, і в П'ятій; виразно сформульоване положення про однаковий захист було б цілковито зайве, коли б інший розділ цієї самої поправки вже забороняв штатам відмовляти особам в однаковому захисті⁴⁰. І останнє: поправка захищає тільки «життя, свободу чи власність» від позбавлення їх без Належного юридичного процесу. Конституція не зобов'язує уряд забезпечувати будь-кого освітою, і навряд чи можна сказати, що цей закон позбавляє осіб самого інтересу, який він породжує. Тож нелегко добачити, яким чином виключання чорношкірих дітей з «білих» шкіл із допомогою закону позбавляє їх чи свободи, чи власності, як визначив ці терміни Верховний суд⁴¹.

Справжню підставу для свого рішення Верховний суд висвітлив наприкінці висновку: «Маючи на увазі нашим рішенням, що Конституція забороняє штатам утримувати расово сегреговані державні школи, було б немислимо припускати, ніби Конституція накладає менший обов'язок на федеральний уряд». Може, це було й «немислимо», але, на жаль, так воно й було. Коли чогось бракує Конституції, тоді її треба поправити — з допомогою процедури, передбаченої статтею V.

Право голосу

Чотирнадцята поправка до Конституції карає штати, що відмовляють чорношкірим у праві голосу, скорочуючи відповідно число їхніх місць у Палаті представників. Одначе навіть прихильники цієї поправки наголошували, що, незважаючи на її розлогу термінологію, поправка не забороняє окремим штатам відмовляти у виборчих правах на расовому ґрунті⁴². Це завдання більш перейняла П'ятнадцята поправка, прийнята 1870 року: «Громадяни Сполучених Штатів не повинні позбавлятися виборчих прав чи обмежуватися в них Сполученими Штатами або окремими штатами з огляду на расу, колір шкіри чи колишнє перебування в рабстві».

Дев'ятнадцята й Двадцять шоста поправки поширили виборчі права на жінок та вісімнадцятирічних, і впровадження цих поправок було швидке й безболісне. А от П'ятнадцята поправка від самого початку наштовхнулася на затятий опір, і сто років пішло на те, щоб чорношкірі скрізь почали користуватися виборчими правами, які їм гарантувала Конституція.

Одним із найпростіших способів обминути П'ятнадцяту поправку було використання «дідівського» правила. Штат Оклахома, ухваливши виборче положення, що багато чорношкірих не повинні збиратися разом, звільнив від нього тих виборців, хто сам (чи його предки) мав право голосу ще до прийняття П'ятнадцятої поправки. Це звільнення, звісно ж, стосувалося тільки білих. Не мігши знайти іншої зрозумілої статті для такого положення, крім «заборони расової дискримінації», Верховний суд скасував його. Одначе це було 1915 року — мало не через п'ятдесят літ після того, як ця поправка гарантувала чорношкірим право голосу⁴³. Другим способом обминути поправку були «білі» первинні вибори. Штат Техас дозволив чорношкірим громадянам брати участь у загальних виборах. Однак чорношкірі були виключені з первинних виборів, на яких політичні партії обирають своїх кандидатів. А в Техасі, як і в інших південних штатах того часу, була, можна сказати, лише одна партія, тож висунення кандидата від

Демократичної партії було рівнозначне його обранню. Практичним наслідком цього було те, що чорношкірі насправді не мали такого голосу, аби обирати тих, хто ними правив.

До тієї міри, поки треба було визнати штат відповідальним за виключення чорношкірих із партійних первинних виборів, Верховний суд міг досить легко визначити цю дію як антиконституційну. Незважаючи на сумніви, чи «виборчі права», що їх захищає П'ятнадцята поправка, поширювались на партійні первинні вибори, закон, що виключає чорношкірих із первинних виборів, відмовляв їм, на думку Верховного суду, в однаковому захисті законами⁴⁴.

Після цих постанов окремі штати почали дозволяти партії визначати, хто може голосувати на її первинних виборах. Як і слід було сподіватися, партія заявляла: тільки білі! Спочатку Верховний суд розводив руками: що ухвалювала політична партія, те не могло бути антиконституційним, бо ж Конституція обмежувала тільки штат⁴⁵.

Одначе в сорокових роках Суд почав осягати, що бували випадки, коли номінально приватні партії насправді представляли окремі штати і, таким чином, до них слід би підходити з тими самими вимогами. Найочевидніший випадок — селище, яке належить котрійсь компанії; у ньому приватна корпорація бере на себе функції, що їх звичайно виконує муніципальна влада. Тож цілком резонно верховні судді виснували, що така корпорація фактично є штатом — як для цілей Чотирнадцятої поправки⁴⁶. Потрібен був ще тільки невеличкий крок далі, аби дійти висновку: політична партія подібним чином має розглядатись як штат, коли вона провадить вибори, що практично визначають, хто обійме державну посаду⁴⁷.

«Дідівським» положенням та «білими» первинними виборами не вичерпувався арсенал способів відмовляти чорношкірим у праві голосу. Наприклад, обмеження числа виборців особами, що сплатили виборчий податок, ефективно виключало більше чорношкірих, ніж білих, адже негри пересічно були не такі заможні. Цю вимогу було тяжче скасувати, ніж «дідівське» положення; оскільки вона

сприяла збору доходів, навряд чи можна було сказати, ніби вона зовсім не служить ніякій законній меті. Одначе, оскільки голосування було «основоположним» правом, його не можна було обмежувати без нагальної потреби; те, що хтось був занадто бідний і не міг дозволити собі сплатити виборчий податок, виснував Верховний суд, не було нагальною потребою, аби через неї відмовляти особі в праві голосу⁴⁸.

З другого боку, існували тести на письменність, і їхня мета була значно поважніша, адже тим, хто не вміє читати, звісно ж, не розібратися в політичних суперечках, а від виборців якраз і сподіваються, що вони ті суперечки розв'яжуть. Тож Верховний суд почувався вимушеним підтримувати закони, які вимагали від виборців уміння читати й писати,— попри сильну підозру, що прихованою метою, та й наслідком цих законів, було позбавити виборчих прав якомога більше число чорношкірих⁴⁹. Одначе 1970 року, через те що тести на письменність так часто вживалися з дискримінаційною метою, Конгрес оголосив їх цілковито незаконними. Верховний суд досить щиро підтримав цю заборону як припустимий засіб утілення в життя П'ятнадцятої поправки⁵⁰.

Оскільки деякі штати вельми винахідливо придумували все нові й нові способи обминати П'ятнадцяту поправку, Конгрес ухвалив також, що жоден новий виборчий закон не повинен увійти в дію на терені, де засвідчено історичну традицію виборчої дискримінації, поки того закону не схвалить Департамент юстиції чи федеральний суд. Це єдине обмеження автономії штатів було також схвалене 1966 року як належний засіб остаточного впровадження конституційної влади⁵¹.

Отже, збігло майже ціле століття, поки виборчі права, гарантовані чорношкірим 1870 року, втілилися в життя. Це навряд чи той розділ конституційної історії, який можна з гордістю показувати людям. Одначе це є витверезливе нагадування про те, що навіть Конституція, укладена з цюнайкращими намірами, має обмежену силу.

СВОБОДА СЛОВА І ПРЕСИ

Перша поправка передбачає, що «Конгрес не повинен ухвалювати законів, які... обмежували б свободу слова чи преси». Десь від 1930-х років штати зазнають такого обмеження, адже, відповідно до рішень Верховного суду, свобода висловлення є елемент «свободи», якої Чотирнадцята поправка не дозволяє штатам відбирати без Належного юридичного процесу¹.

«Ті, хто виборів нашу незалежність,— писав суддя Луїс Брандейс 1927 року,— вірили, що кінцева мета держави — зробити людей вільними, аби вони розвивали свої здібності; і що в її керівництві розважливі сили мають переважати над деспотичними. Вони цінували свободу і як мету, і як засіб для її досягнення... Вірили, що свобода думати, як хочеш, і говорити, як думаєш,— це необхідні засоби для політичної правди; що без вільного слова та зібрання дискусія буде марною; що з ними разом дискусія дозволяє звичайно адекватний захист від поширення згубного вчення; що найбільша загроза свободі — це інертний народ; що публічне обговорення — це політичний обов'язок і що це має бути найголовнішим принципом американського урядування... Вірячи в силу розуму, яка проводиться через публічну дискусію, вони уникали мовчанки, що до неї змушував закон; ...вони так поправили Конституцію, щоб гарантовані були вільні слово й зібрання»².

Ця поправка не означає, що хтось може казати, що йому тільки хочеться, коли завгодно, де завгодно і як йому забажається. Чітка мова поправки («Конгрес не повинен ухвалювати законів...») дає ясно зрозуміти, що свобода слова чи преси *ніколи* не може бути порушена. Однак захищається від порушення не саме слово, а власне *свобода* слова; проблема полягає в тому, щоб визначити міру тієї свободи.

Звісно, і в ті часи, коли приймалась Конституція, свобода говорити не була абсолютна. Традиційно заборонялось, серед інших речей, обмовляння. Та й навряд чи автори поправки мали на увазі захист такої свободи слова, як підбурювання до вбивства, фальшиве рекламування або, як зазначив одного разу суддя Олівер Венделл Голмс, провокаційний крик: «Пожежа!» в переповненому театрі³.

Свобода преси в Англії передбачала тільки звільнення від «попередніх обмежень» — таких, як закони, що вимагають офіційного схвалення книг перед їх публікацією⁴. Особлива вада такої вимоги полягає в тому, що навіть незаборонені видання, поки не пройдено до кінця процедури отримання дозволу, фактично перебувають під арештом. За контрастом, звичайні закони карного права дозволяють будь-кому видавати друковану продукцію без попереднього схвалення і захищатися на тій підставі, що видання не було заборонене.

З цієї причини завжди нелегко було виправдовувати попередні обмеження. Наприклад, рішення суддів заборонити видання діють як попередні обмеження, оскільки цілісність юридичного процесу вимагає, щоб цим ухвалам корилися, хай навіть вони й помилкові, аж поки, по апеляції, вони будуть скасовані. Відповідно судові заборони на друкування наклепницьких газет чи конфіденційних урядових матеріалів визнавались за антиконституційні⁵.

Однаке пропозиція, яку зробив був одного разу суддя Голмс, щоб положення про слово й пресу забороняли *тільки* попередні обмеження⁶, не переважила заперечень. З одного боку, навіть засуджуючи більшість таких обмежень, Верховний суд визнав, що час від часу їх може потребувати якийсь переважаючий інтерес: «Ні в кого не викличе сумнівів те, що уряд може запобігти... опублікуванню в пресі дат відплиття транспортів або числа й розташування військ»⁷. Із другого боку, як доводив один впливовий коментатор ще 1868 року, свобода слова погано служитиме як індивідуальній зацікавленості в самовираженні, так і потребі суспільства у добре поінформованій публіці, якщо промовця завжди каратимуть, тільки-но він договорить⁸.

Виходячи з таких міркувань, Верховний суд завжди брав

за зразок для застосування гарантій слова й преси не історію, а знов же баланс супротивних інтересів. За розмаїтими формулюваннями для оцінки конкретних видів обмежень ховається звичайне запитання: наскільки серйозно ось це обмеження звужує інформацію і наскільки сильний інтерес суспільства запровадити це обмеження?

Застосовуючи цей критерій, судді мають тенденцію приділяти менше уваги іншим галузям, ніж вони часто приділяють у справах Належного процесу та однакового захисту⁹. Подібно до расової рівності та права на аборт, «основоположні» інтереси, що їх захищає Перша поправка, можуть назагал бути обмежені тільки заради «нагального» державного інтересу¹⁰.

Регулювання змісту

При застосуванні положень про слово й пресу Верховний суд робить принципове розрізнення між таким регулюванням, що обмежує *зміст* повідомлення чи публікації, і таким, що нейтрально обмежує *час, місце чи манеру* подання матеріалу. Обмеження змісту надто важко виправдати, бо воно завдає особливої шкоди інформації: певні повідомлення опиняються в невідгідному становищі порівняно з іншими, що з ними конкурують, а в крайніх випадках то й зовсім не доходять до загалу.

Наприклад, у відомій справі 1919 року *Schenck v. United States*¹¹ відповідач був визнаний винним у змові з метою перешкодити набору війська, розповсюджуючи листівку, що підбурювала призовників обстоювати своє право опиратися призову. Річ у тім, що уряд хотів те звернення заборонити, від чого страшенно страждав Шенків інтерес, який полягав у тому, аби таки поширити свою листівку. З другого боку, держава була дуже зацікавлена в тому, щоб не дати ходу Шенковій листівці. Уряд застерігався від можливого скоєння злочину — незаконного відмовляння призовників від військової служби. До того ж, такий злочин за певних обставин міг стати серйозною загрозою національній безпеці.

Аби примирити, наскільки можливо, ці протилежні інте-

реси, Голмс проголосив відомий критерій «очевидної і близької небезпеки». «В кожному випадку питання стоїть так: чи мовлені слова ужито за таких обставин і чи є вони такої природи, щоб створити очевидну і близьку небезпеку й таким чином накликати значні біди, запобігти яким Конгрес має право»¹². Цей критерій цілком підходив до справи Schenck..., адже існував видимий, безпосередній ризик того, що лиховмисна листівка могла переконати призовників відмовитися від служби.

Одначе, як з'ясувалось, не всі рішення, що підтримували обмеження змісту, задовольняли Голмсові критерії. 1951 року в справі *Dennis v. United States* розділений Верховний суд ствердив визнання вини керівних членів Комуністичної партії в підготовці змови, аби скинути існуючий уряд силою, дарма що планований переворот лежав у далекому й туманному майбутньому. «Очевидно,— писав Головний суддя Фред Вінсон для чотирьох суддів,— ці слова не можуть означати, що уряд, перш ніж діяти, повинен чекати, аж поки той путч визріє і ось-ось здійсниться...»¹³

Інші рішення підказали, що самого критерію «очевидної і близької небезпеки» не досить, аби захистити законні інтереси вислову. Соціалістичний лідер Юджін Дебс, наприклад, був покараний за те, що виголосив промову, в якій критикував участь США в першій світовій війні, вихваляючи тих осіб, котрі були визнані винними в перешкоджанні призову¹⁴. Як зазначав Суд, Дебсові слова, як і Шенкові, цілком реально могли призвести до незаконного ухиляння від призову. Трудність тут полягала ось у чому: все це було слухне, поки стосувалося *всякої* критики воєнного зусилля. Таким чином критерій «очевидної і близької небезпеки» ставив під загрозу можливість політичних дебатів, захист яких лежав в основі Першої поправки¹⁵.

На визнання цієї небезпеки Верховний суд проголосив у справі *Brandenburg v. Ohio* значно ефективніший критерій. «Конституційні гарантії вільного слова й вільної преси,— заявив Суд,— не дають змоги будь-якому штатові заборонити чи оголосити поза законом захист застосування сили чи порушення закону, окрім тих випадків, коли такий

захист спрямований на підбурювання до загрозової проти-законної дії або на вчинення її і здатний підбурити до такої дії чи її вчинити»¹⁶. Я, наприклад, не маю права підмовляти співгромадян спалити міську управу. Одначе я маю право доводити, що нам би краще велося без міського урядування; керуючись інтересами громадського обговорення, вільне суспільство повинне допустити той ризик, що таке моє доведення може призвести до скоєння злочину.

— Міру, до якої допускається це терпіння небезпечних та незручних ідей, проілюструвало недавнє рішення державного суду, яке визнало право членів Американської нацистської партії на демонстрації в уніформі зі свастикою в місцевості, заселеній переважно євреями¹⁷. «Найкращий засіб на лиху раду,— як висловився суддя Брандейс п'ятнадцять років тому,— є добра рада... Був би час, аби через дискусії викривати всі фальшивки та облуди, аби відвертати зло навчальними процесами, то краще було б тут застосувати такі ліки, як слово, а не примусову мовчанку»¹⁸.

Навіть ті, хто хотів би зруйнувати наше вільне суспільство, можуть пропагувати свої погляди — аж до тієї межі, коли заходяться підбурювати до негайних протизаконних дій.

В інтересах відкритої дискусії із загальнонаціональних питань Верховний суд визнав, що Перша поправка обмежує навіть традиційне право відшкодовувати збитки, завдані клепом. Як писав суддя Вільям Бреннан, відмовляючи поліційному комісарові у компенсації за оголошення, в якому критикувався його відділок, ризик виплати відшкодувань кожному чиновникові, непрямо обмовленому критикою на адресу уряду; міг би значною мірою притлумити свободу висловлювання, яка є самою суттю того захисту, що його проголошує Перша поправка. Тож державний чиновник може дістати компенсацію за шкоду, завдану його репутації, лише в тому разі, коли відомо, що заява, котра ганьбить його, є неправдива або коли її зроблено з безоглядною байдужістю до правдивості чи неправдивості змісту¹⁹.

Забороняються також *непрямі* обмеження свобод, прого-

лошених Першою поправкою. Наприклад, протягом 1950-х років Верховний суд визнав, що штат Алабама не повинен примушувати Національну Асоціацію Розвитку Кольорових Людей розкривати імена її членів. «У нездоровій атмосфері, що в той час там панувала,— писав суддя Джон М. Гарлан,— виявлення членів тієї організації могло б потягти за собою репресії проти них і знеохотити інших користуватися своїми конституційними свободами»²⁰.

Законодавчі розслідування гаданої підривної діяльності також ставлять подібні проблеми. У 1950-х роках Верховний суд схилився до того, щоб знаходити нагальні потреби національної безпеки, аби виправдати негативні впливи таких розслідувань на свободи, що їх захищає Конституція. Однак пізніші рішення вже схилилися в протилежний бік²¹.

Останнім прикладом є справа *Elrod v. Burns*, де виснувано, що шериф-демократ не може з політичних міркувань звільняти з роботи підлеглих республіканців. Щоправда, як зауважив суддя Голмс багатьма роками раніше, ніхто не має конституційного права бути полісменом. Однак ризик політичного звільнення з роботи, подібно до ризику розкриття членства у НАРКЛ, може цілковито знеохотити полісмена брати участь у захищеній законом політичній діяльності²². Цей принцип не означає, що небезпечним революціонерам треба надавати доступ до державних таємниць; коли удар по свободі висловлювання непрямий, тоді рівновага інтересів може бути інша. Однак, якщо цілі Конституції мають бути досягнені, тоді важливо, щоб свободи Першої поправки були захищені як проти прямого, так і проти непрямого обмеження.

Перша поправка захищає не лише суто політичне слово, а також твори мистецтва, такі як романи чи кінофільми. Те, що розважає, може виконувати й інформативну функцію; навіть припускаючи, що в основі поправки лежить свобода політичного вислову, Верховний суд не бажає визначати на засадах прецеденту, яким творам мистецтва бракує політичної цінності²³. Але поправка не захищає непристойності, вузько визначеної Верховним судом як не облагороджена художністю соціальна вартість²⁴.

Протягом якогось часу Верховний суд дотримувався того погляду, що «комерційне» слово, як-от реклама-оголошення, також не захищається поправкою²⁵. 1976 року судді змінили свою думку. «Суспільство,— писав суддя Гаррі Блекман,— може також бути дуже зацікавлене у вільному потоці комерційної інформації»²⁶. Коли не брати до уваги неправдивого рекламування чи підбурювання до протизаконних дій, навіть рекламування може бути обмежене тільки на підставі ґрунтового державного інтересу, що не може реалізуватися ніяким іншим чином²⁷.

Регулювання часу, місця й способу

Тож категорії висловлювання, що можуть бути заборонені через їхній зміст, є відносно рідкісні. Набагато легше, за контрастом, виправдати нейтральні регулювання, що обмежують час, місце чи спосіб висловлювання. З одного боку цієї рівноваги, часто отаке регулювання менше втручається в інформативність, оскільки лишає промовцеві свободу подати публіці те саме повідомлення в інший час, чи в іншому місці, чи в інший спосіб. А з другого боку, часто бувають нагальні причини обмежувати час, місце чи манеру повідомлення.

Я не маю права, наприклад, виступати у вашому домі без вашого дозволу, бо тут переважає ваш інтерес не бути потурбованим. Без спеціального дозволу я не можу виголошувати промови посеред вулиці, бо тут пріоритет за вільним потоком транспорту²⁸. На подібних підставах Верховний суд дійшов висновку, що те чи інше місто може обмежити використання гучномовців²⁹. Іноді регулювання часу, місця чи способу може також бути підтримане, навіть якщо воно дискримінує зміст. Наприклад, той чи інший штат може заборонити демонстрації поблизу приміщення суду з поваги до ще не розв'язаних справ; судді, що ухвалюють своє рішення, повинні бути вільні від можливих погроз³⁰.

Є подібні рішення, що підтримують обмеження *симво-*

личною волевиявлення. Оскільки призовні картки можуть виявитися потрібними, якщо доведеться робити додатковий набір війська, Верховний суд визнав, що Конгрес може заборонити спалювання карток навіть як вияв протесту проти призову³¹. Подібно ж, навіть задля протесту на захист бездомних, нікому не дозволено спати в парку всупереч правилам, покликаним захищати загальноприйняте використання парків³².

Випадки, подібні до цих, ставлять і принципове питання: чи такі вчинки, як зумисне спання в парку або спалювання призовних карток, можна взагалі з правом розглядати як «слово» в рамках формулювання Першої поправки. Верховний суд висловив свої сумніви щодо цього³³. А з другого боку, понад півсторіччя тому судді легко дійшли висновку, що виставляння червоного прапора є символічним виявом, що підпадає під конституційний захист³⁴. У світлі цілей Поправки можна доводити, що *будь-який* акт, спрямований на доведення до громадськості інформації чи ідей, має бути кваліфікований як «слово». Як свідчить випадок із призовними картками, цей висновок ні в якому разі не повинен виключати такої можливості, що той чи інший засіб інформації може бути заборонений на підставі якоїсь вищої державної потреби.

Існують обмеження права держави регулювати навіть час, місце чи спосіб висловлювання. Верховний суд цілком справедливо визнав потребу в чистоті вулиць недостатньою підставою для категоричної заборони розповсюдження листівок³⁵. Завжди наявний ризик насильства не може стати обґрунтуванням для заборони всіх масових демонстрацій³⁶. Навіть ухвалюючи рішення щодо регулювання часу, місця й способу, Суд повинен урівноважувати супротивні інтереси, хоча здебільшого він розглядає такі регулювання з меншою доскіпливістю: наскільки важливо говорити в ось цей час і в цьому місці й саме в ось такий спосіб і чи такі вже великі в цьому конкретному випадку врівноважливі інтереси держави?

До того ж, навіть запроваджуючи регулювання часу, місця й способу, держава рідко може дискримінувати зміст. Мабуть, той чи інший штат міг би заборонити *всі*

демонстрації поблизу шкіл, аби захистити учнів од заважання, а вчителів — од можливого залякування³⁷. Ясно, одначе, що той штат не зміг би зробити з такої заборони винятку для працівників освіти, які б зібралися боротись за свої професійні права³⁸. По-перше, такий виняток наводить на думку, що, зрештою, обстоюваний інтерес у забороні демонстрацій навряд чи має бути таким уже нагальним. Важливіше те, що всяке віддавання переваги одному класові промовців перед іншим збивало б громадськість на хибні суперечки про те, ніби саме це є головна мета Першої поправки. Навіть відносно безневинні регулювання часу, місця й способу не можна застосовувати до самих лиш республіканців³⁹.

І насамкінець, аби і від можливого дискримінаційного застосування застерегтися, і допомогти впевнитися, що обмеження основоположного права вільного висловлювання відбиває волю народу, Верховний суд особливо наполягав у тих випадках, де йшлося про свободу слова, щоб законодавчі повноваження не делегувались. Хоча законодавство може забороняти несанкціоновані вуличні демонстрації, воно не може полишити на розсуд некерованої адміністрації вирішення питання, які саме демонстрації дозволяти. Самі творці законів повинні установляти нейтральні, зобов'язуючі та прийнятні правила⁴⁰.

Таким чином, свобода слова є, звісно, не абсолютна у Сполучених Штатах. Одначе особливо нелегко виправдовувати обмеження, що дискримінують на підставі змісту, оскільки вони надто жорстко сковують як особисті, так і громадські інформативні інтереси. До того ж, навіть нейтральні регулювання часу, місця й способу улягають вельми доскіпливому розгляду, аби допевнитися, що вони обмежують розповсюдження інформації чи думки не більше, ніж необхідно для захисту важливих державних інтересів.

Широкий захист свобод слова й преси належить до найславніших досягнень Конституції.

ЦЕРКВА Й ДЕРЖАВА

Перша поправка містить два положення, що трактують відносини між церквою і державою. «Конгрес не повинен ухвалювати законів», які або «запроваджували б будь-яку релігію», або «забороняли б вільне відправлення релігійних обрядів».

Як і решта положень Першої поправки, обидва ці пункти обмежують лише Конгрес. Одначе Верховний суд визнав, що іншим підрозділам федерального урядування також не дано влади порушувати права, що їх захищає поправка¹. До того ж, подібно до гарантій свободи слова, даних у цій самій поправці, ці положення про релігію прикладаються до штатів також силою положення про Належний процес Чотирнадцятої поправки,— дарма що те положення захищає тільки «життя, свободу чи власність», а положення про запровадження релігії не сформульоване в порівняльних термінах².

Обидва положення про релігію ставлять нелегкі проблеми їх інтерпретації. Справді-бо, у світлі цих рішень нелегко примирити обидва положення одне з одним, бо в окремих випадках одне нібито вимагає того, що друге забороняє.

Свобода віросповідання

Деякі застосування положення про вільне відправлення релігійних обрядів не викликають сумнівів. Уряд не може забороняти релігійних відправ узагалі або ж карати людей за сповідування тих чи інших релігійних поглядів. Він не може звільняти членів тієї чи іншої релігійної громади із державної служби, оскільки подібні адміністративні дії непрямо обмежували б релігійну свободу³.

Дискримінація проти опозиційно настроєних сект була найбільшим злом, запобігти якому й призначене було положення про вільне відправлення релігійних обрядів⁴.

Так само не може штат усувати з державної служби тих осіб, що не вірують у Бога. Хоча це положення говорить лише про вільне відправлення релігійних обрядів, мета його була встановити загальну свободу совісті; отже, воно захищає також право зовсім не сповідувати ніякої релігії⁵. Положення про вільне відправлення релігійних обрядів відбиває урок релігійних воєн, що були сколихнули Європу після Реформації: без віротерпимості не може бути громадянського миру.

Одначе, як і свобода слова, свобода віросповідання не є абсолютна⁶. Навіть релігійні переконання не можуть бути виправданням для принесення в жертву дітей. Це не означає, що поправка захищає тільки віру, але не дію; її текст наголошує на гарантії вільного *відправлення* релігійних обрядів. Проте як наслідок кампанії боротьби за релігійну рівність положення про вільне відправлення релігійних обрядів не потребує такого прочитання, щоб створювати релігійні винятки із загальних правил, які слугують законним світським цілям⁷.

На цій підставі Верховний суд визнав 1879 року, що Конгрес може заборонити полігамію навіть серед мормонів, для яких багатошлюбність була релігійним обов'язком⁸. Виняток для мормонів, застерегли судді, не тільки підривав би державні інтереси, що їх охоплює цей закон; такий виняток надав би мормонам особливих привілеїв тільки на підставі їхньої релігії. Подібним чином Перша поправка не звільняє від університетської військової підготовки осіб, що з релігійних міркувань заперечують військову службу; вірних, які святкують суботу, — від законів, що обмежують недільну трудову зайнятість, або ж солдатів, котрі воліють носити особливі релігійні головні убори, від обов'язкового носіння військової уніформи⁹. Принципом Першої поправки — підводять до висновку ці рішення — є нейтральність: ніхто не може бути ні вивищений, ні понижений на релігійній підставі.

Одначе інші ухвали неможливо примирити з принципом

нейтральності. Наприклад, різко контрастує із законом, який забороняє недільну трудову зайнятість, рішення Верховного суду про те, що жоден штат не може відмовити у виплаті компенсації за безробіття прохачеві, котрий з релігійних міркувань відмовився працювати в суботу¹⁰. Ще більшим контрастом є рішення Суду в справі *Wisconsin v. Yoder* про те, що не можна вимагати від дитини, аби вона відвідувала школу всупереч її релігійним переконанням¹¹. У цих випадках судді тлумачили положення про вільне відправлення релігійних обрядів як таке, що вимагає не нейтральності, а (подібно до положень про свободу слова й преси) врівноваження суперечних інтересів: наскільки серйозне є зазіхання на релігійну свободу і наскільки ваговитий є супротивний інтерес держави?

У справі *Yoder*... шкільна вимога немилосердно тисла на дитину, адже закон вимагав од неї робити те, що її релігія забороняла. Одначе таке саме немилосердя було і в випадках із полігамією та військовим одностроєм, де закони були підтримані суддями. По другий бік рівноваги у справі *Yoder*... був державний інтерес — також сильний, оскільки освіта є одним із найпроблемніших завдань нинішнього уряду. Судді наголосили, що діти в тому випадку вже вісім років як навчалися у школі; коли б вони відмовилися від усієї обов'язкової освіти, Суд, цілком можливо, дійшов би іншого висновку.

Запровадження релігії

В Англії існує, а в деяких колоніях існувала, «установлена» церква: офіційна, підтримувана й керована державою релігія. Проти цієї системи було, щонайменше, два застереження. Одному віросповіданню віддавалась перевага перед іншими, й воно ж таки водночас було залежне від держави.

Найочевиднішим ефектом положення про запровадження релігії було запобігання створенню національної церкви, і Чотирнадцята поправка поширила цю заборону й на окремі штати¹². Текст поправки («не... ухвалювати законів,

що запроваджували б будь-яку релігію») наводить, одначе, на думку, що заборона поширюється й за межі таких випадків. І справді, *всьяке* віддавання переваги котрійсь релігії тягне за собою ті лиха, що й покликали до життя це положення, і тому так само забороняється. Обидва положення — про запровадження релігії та про вільне відправлення релігійних обрядів — є, таким чином, двома сторонами однієї й тієї самої монети. Одне забороняє дискримінацію проти, а друге — дискримінацію за ту чи іншу релігію, адже сприяння одній вірі означає несприяння всім іншим.

Дехто доводив, нібито запобігання такому вибіркового ставленню — це єдине завдання положення про запровадження релігії. Той самий Конгрес, котрий запропонував Першу поправку, проголосував за виділення федеральних коштів, щоб найняти капелана, а суддя Джозеф Сторі, складаючи 1815 року подібне положення для Конституції штату Вірджинія, висловився за те, аби дозволити безсторонне субсидіювання *всіх* релігій¹³. На відміну від запровадження якоїсь однієї релігії, таке загальне субсидіювання не порушило б природної рівноваги між вірами й навряд чи втягло б державу в з'ясування стосунків між різними сектами.

Одначе сьогодні ясно: навіть безсторонне субсидіювання всіх релігій буде визнане за необґрунтоване. Адже це положення забороняє запровадження не *якоїсь однієї* релігії, а *релігії* взагалі. Історія дає нам вражаючі свідчення того, як свідомо були вибрані саме такі, а не інші слова. Незадовго до внесення пропозиції про саму поправку Джеймс Медісон був заперечив проти загального релігійного субсидіювання — на тій переконливій підставі, що, беручи гроші в платників податків на релігійні цілі, держава зазіхає на їхню свободу совісті. Верховний суд відповідно прийняв цей протест як ключ до розуміння положення про запровадження релігії¹⁴.

Отже, знов-таки, обидва положення — про вільне відправлення й про запровадження релігії — виявляються такими, що взаємно доповнюють одне одного: перше забороняє дискримінацію тих, хто не сповідує ніякої релігії,

а друге не дозволяє віддавати перевагу віруючим. Відомі рішення Верховного суду про заборону державного протегування молитов у державних школах¹⁵ свідчать: цей принцип виходить за рамки грошових субсидій, що їх недвозначно засудив Медісон. Судді в цих випадках не покладалися ані на ризик, що ті молитви можуть більше підходити для декотрих сект, ніж для інших, ані на той факт, що вчителям платять податкові гроші, аби вони ті молитви читали¹⁶. Радше вони сповідували більш загальний принцип: коли тлумачити комплексно обидва положення про релігію, вони забороняють державі як сприяти, так і перешкоджати релігії. Кажучи словами ухваленого раніше рішення, вони спорудили «стіну, що розділяє церкву й державу»¹⁷.

Небагато ухвал Верховного суду породжувало таку полеміку, як ці рішення в справах про шкільні молитви. До спроб скасувати ці рішення належать пропозиції обмежити юрисдикцію Верховного суду, піддати імпичменту тодішнього Головного суддю, а також поправити саму Конституцію. І все ж історія підтверджує з усією певністю, що й сама релігія, і громадський мир зазнають небезпеки тоді, коли уряди беруть ту чи іншу сторону в делікатних релігійних справах. Застереженням проти подібних небезпек якраз і є те, про що йдеться в положенні про запровадження релігії; нам ще тільки бракувало, щоб уряд указував, як нам молитися.

Відокремлення церкви від держави не означає, звісно, що світські й релігійні приписи ніде і ні в чому не збігаються. Так, крадіжка та вбивство засуджуються як гріхи, але це не заважає карати за них і як за злочини. Подібно до цього: через те, що закон, який забороняє працю в неділю, служить законній світській меті — забезпечити загальний день відпочинку для всіх, — Верховний суд відмовився визнати це забороненим схваленням Четвертої заповіді¹⁸. Одначе, де неможливо знайти світську мету, як, наприклад, у вивішуванні самих Десяти заповідей в державних школах, там добачається запровадження релігії¹⁹.

Це вельми пекуче питання, як тлумачити положення про запровадження релігії, постає у зв'язку з державною

підтримкою приватних шкіл. Багато приватних шкіл — релігійні, й чимало учнів ходить до них саме тому, що ці заклади надають не лише світську, а й духовну освіту. Якщо держава може підтримувати їх узагалі, то до якої міри?

Відповідь запрошується така: держава може підтримувати лише світські, нерелігійні програми цих шкіл. Щоправда, кожен долар, одержаний на викладання математики, вивільняє долар на викладання релігії. І все ж релігійна сторона таким чином дістає сприяння тільки тією мірою, якою держава-спонсор захоче посприяти стороні світській; цьому релігійному закладові велося б не краще, навіть коли б у ньому зовсім не викладали ніяких світських наук. Справді, коли б *виключити* релігійні школи із загального для всіх інших приватних шкіл субсидіювання, це б поставило серйозні проблеми відповідно до положення про вільне відправлення релігійних обрядів: ніхто не повинен бути позбавлений державної допомоги на світську освіту лише тому, що він своїм власним коштом навчає дітей релігії.

Виходячи з цих міркувань, Верховний суд визнав, що лікарні, котрі належать релігійним організаціям, не повинні бути виключені із загального лікарняного субсидіювання²⁰, так само як учні парафіяльних шкіл не мають бути позбавлені державної програми забезпечення світськими підручниками²¹. Подібним чином університети з релігійними відгалуженнями можуть включатись у загальні програми субсидіювання викладацької платні та нових корпусів — за умови, що вони не витрачатимуть державних грошей на релігійні цілі²².

Однак закон зовсім інакше ставиться до шкіл початкових. Там, як зазначав Верховний суд у справі *Lemon v. Kurtzman*, світська й релігійна освіта переплетені так тісно, що практично неможливо було б підтримувати одне, не підтримуючи другого. Будь-яка спроба розділити ці галузі, провадив Суд, так заплутала б державу в адміністративні справи релігійної організації, що завдала б шкоди незалежності, й така «заангажованість» спотворила б головну мету положення про запровадження релігії²³.

Здавалося б, розв'язання для парафіяльних шкіл має

бути ось таке: поки вони наполягають на змішаному релігійно-світському навчанні, їм слід обходитися без державної підтримки. У справі *Mueller v. Allen*, одначе, більшість суддів знайшла вихід: податкові одраховання для всіх витрат на державну чи приватну освіту²⁴.

Ці відрахування мали й законні цілі, й законні наслідки: світська освіта і сприяння освітній різноманітності й незалежності. Навіть більше: оскільки не треба було розділяти видатків на релігійне й світське навчання, то не було й ризику заплутатись. Трудність полягала в тому, що за відсутності такого розділення податкові прибутки служили також підтримці релігійної діяльності, — і то не просто, як у справі з законом про неробочу неділю, коли одержали неминучий побічний продукт цілковито світського заходу. Контраст був вражаючий: рішення в справі *Lemon...* було заборонило державі підтримувати навіть світське навчання, а рішення в справі *Mueller...* дозволило їй сприяти й релігійній освіті.

Верховний суд зробив спробу в справі *Mueller...* відрізнити раніші ухвали, які робили недійсними інші програми, що сприяли парафіяльним школам. По-перше, прибутки в справі *Mueller...* були віддані батькам учнів; поміч релігія дістала тільки від окремого рішення посилати дітей до парафіяльних шкіл. Однак навіть прямі субсидії залежать, напевне, від числа учнів і, таким чином, від того самого особистого вибору кожного. Судді припустили, що практичний ефект цих відрахунків «порівнянний» із наслідком субсидії, і давно заведено вважати, що вирішний є той ефект від якогось заходу, котрий не заплутує і не створює цільових проблем²⁵.

Якщо результат у справі *Mueller...* може бути виправданий, то лише на другому плані, про що також мовиться в судовому рішенні. Держава дозволила робити відрахування для всіх учнів, а не тільки для парафіяльних школярів; вона дозволила відрахування на благодійницькі та медичні витрати. Закладена тут думка ясна: якщо держава дозволяє собі робити пільги для всього народу, їй ні до чого дискримінувати релігійну діяльність.

Якщо, наприклад, загориться церква, то держава зага-

сять пожежу,— і не лише через те, що полум'я може перекинутись і на мирські споруди. В супротивному разі той, кому належить церква, буде скривджений, адже в церкві правила службу Божу; тож негасіння такої пожежі буде порушенням положення про вільне відправлення релігійних обрядів. Якщо держава гасить всякі інші пожежі, вона не тільки може, а й повинна ліквідувати і цю, хоча церква служить лише релігійним цілям.

Подібно до цього, у справі *Everson v. Board of Education* Верховний суд визнав, що той чи інший штат може платити за перевезення учнів до парафіяльних шкіл, хоча наслідком цього буде сприяння як світському, так і духовному навчанню²⁶. А не так давно Верховний суд дозволив видати фінансову допомогу одному студентові на його підготовку до посвячення в сан — із державного фонду підтримки сліпих²⁷. До цієї самої категорії належить і непоясненне ніяк інакше рішення в справі *Walz v. Tax Commission*, де штатам дозволено звільняти релігійні організації від оподаткування власності; як зауважили судді, інші неприбуткові організації можуть теж користуватися подібними звільненнями²⁸.

Оці останні рішення розчищають шлях поверненню до тієї позиції, що Перша поправка вимагає не дискримінації — чи то за релігію, як у справі *Yoder...*, чи то проти неї, як у процесі *Lemon...*, — а радше нейтральності²⁹. Релігійні проблеми так само, як і расові, не повинні відігравати ніякої ролі в державній політиці.

ПІСЛЯСЛОВО

Прийняття Конституції стало вражаючим досягненням. Установивши осібні, демократично обирані законодавчі та виконавчі розгалуження влади, а також уповноваживши незалежних суддів скласти звід фундаментальних прав, ~~наші традиції~~ з XVIII сторіччя спорудили зразковий каркас народного — і що служить народові — урядування.

До того ж, за всі ці свої перші двісті літ Конституція показала себе напрочуд тривкою. Мудре рішення обмежити цей документ основоположними принципами надало йому вікової несхитної сталості, прищепивши народові здорове переконання, що цих положень не слід чіпати без нагальних на те підстав. Одначе не менш вирішним фактором стало й те, що Конституцію збудовано на таких міцних підвалинах, що навіть через два сторіччя, із лише двома істотними змінами після практично одночасного додання десяти перших поправок, вона й далі служить потребам справедливого й добре впорядкованого суспільства.

Цими двома змінами стали кінець конституційного федералізму¹ й гарантія расової рівності². Останнє здійснено через установлений спосіб конституційної поправки, а перше — значною мірою через тлумачення Основного Закону.

Дозволивши Конгресові перебрати права, що їх Конституція начебто резервувала за штатами, Верховний суд продемонстрував обмеження юридичного перегляду як інструмент для запровадження конституційних обмежень. В інші кризові моменти Верховний суд також виявився нездатним уберегти інші підрозділи від перевищення влади. Коли після Громадянської війни Конгрес фактично звів південні штати до стану колоній, суддям забракло мужності, щоб утрутитися³. Верховний суд не зміг (чи не

побажав) захистити свободу слова від істерії першої світової війни та п'ятдесятих років⁴, і він же не дуже старався запобігти тому, щоб виконавчі органи не перебрали на себе військових повноважень Конгресу чи щоб не створили «безголового четвертого підрозділу» — незалежних установ⁵. Зрештою, навіть сприятливі рішення Верховного суду не спромоглися реалізувати виборчих прав чорношкірих, аж поки інші підрозділи федерального урядування додали нарешті й своє вагове слово⁶.

До того ж, в інших випадках судді так реалізували своє шановане право юридичного перегляду, що своїми рішеннями фактично позбавляли народ законно здобутих плодів демократичного процесу. На порозі Громадянської війни Верховний суд перешкодив політичному розв'язанню конфлікту надто вузькою інтерпретацією повноважень Конгресу видавати закони і для південних територій⁷. Перед Великою депресією і під час її Верховний суд раз у раз намагався лкувати соціальні виразки душительською зброєю Належного процесу, змайструвавши ту зброю чи не з усіх конституційних положень⁸. Поколінням пізніш, на думку багатьох, він повторно помилився зі своїми суперечливими ухвалами щодо абортів⁹.

Таким парадоксальним чином юридичний перегляд показав себе слабким і водночас навіть небезпечним. З одного боку, судді не завжди мали силу втілювати Конституцію в життя, навсупереч духові того чи іншого часу. А з другого, вони подеколи підмінювали своїми власними принципами ті, що їх заклав у Конституцію суверенний народ.

І все ж я гадаю: в цілому юридичний перегляд прислухився нам добре. Рішення, які не виправдано звучували демократичний процес, траплялися порівняно рідко. Здебільшого вони були засновані на занадто широко тлумаченій доктрині Матеріально-правового належного процесу, тож не дивно буде, якщо й сучасне вбрання цієї доктрини щезне через кілька наступних років. Слушні рішення, так само як і неслухні, мають здатність максимально улягати духові того чи іншого часу; справді-бо, суди, як писав Александер Гемілтон, «є найменш небезпечним підрозділом»¹⁰.

Нездатність суддів запобігти *кожному* порушенню Конституції не є підставою для того, щоб скасувати юридичний перегляд, адже цілком зрозуміло: без нього порушень було б іще більше. Попри їхню конституційну слабкість, судам часто вдавалося запроваджувати конституційні обмеження супроти інших органів урядування. Після Громадянської війни Верховний суд захищав громадян від військових судів та покарань за колишню діяльність¹¹. Довга серія рішень за минуле півсторіччя забезпечила справедливність карного судочинства¹². Починаючи від 50-х років, судді добряче попрацювали, аби стали дійсністю расова рівність, відокремлення церкви від держави та демократичний процес¹³. І понад усе — знов і знов Верховний суд захищав свободу слова від грубого урядового зазіхання¹⁴. Вже одного цього вистачило б на виправдання юридичного перегляду, а та шкода, якої випадково завдавали надто ревні судді, видається абищицею в порівнянні з користю від нього.

Судді — мов ті рефері на спортивному змаганні. Ми приймаємо їхні ухвали, бо ж за кимось та має бути остаточне слово. Це означає, що судді мають реальну силу, хоч і не право, змінювати Конституцію.

Цій спокусі вони повинні опиратися усім своїм єством. Конституція — це такий закон, що зв'язує і суддів; навіть у футболі ми сподіваємося від рефері, що вони судитимуть за правилами¹⁵. Коли виникне потреба змінити Конституцію, застерігав нас Джордж Вашингтон у своєму прощальному зверненні, тоді її слід поправити відповідно до процедур, зазначених у статті V, але не ігнорувати. Адже узурпація; зауважив Вашингтон, «це звична зброя, якою знищують вільні уряди». Якщо ми заради поліпшення Конституції почнемо свавільно поводитися з нею, ми тим самим послабимо її здатність оберігати нас від зла.

ХРОНОЛОГІЯ

- 1776   Континентальний конгрес ухвалює Декларацію про незалежність.
- 1778   Континентальний конгрес пропонує Статті Конфедерації.
- 1781   Статті Конфедерації набувають чинності після їх ратифікації тринадцятим штатом.
- 1783   Паризький договір підтверджує незалежність Сполучених Штатів Америки.
- 1787   Філадельфійські збори пропонують нову Конституцію.
- 1789   Конституція набуває чинності після її ратифікації дев'ятим штатом.
Джордж Вашингтон заступає на посаду першого Президента.
Збирається перший Конгрес, який засновує федеральні суди.
Конгрес пропонує Біль про права (перші десять поправок).
Джона Джея призначено першим Головним суддею.
- 1791   Перші десять поправок набувають чинності після їх ратифікації штатами.
- 1793   Судове рішення у справі *Chisholm v. Georgia* дозволяє позивати штати.
- 1795   Сенат відмовляється затвердити Джона Ратледжа на посаді Головного судді.
Одинадцята поправка анулює рішення у справі *Chisholm...*, обмежує позови проти штатів.
- 1796   Олівера Еллсворта призначено Головним суддею.
Рішення в справі *Ware v. Hylton* запроваджує юридичний перегляд законодавства окремих штатів.

- 1801 Президент Адамс призначає Джона Маршалла Головним суддею.
Федералісти втрачають виконавчу й законодавчу владу після обрання Томаса Джефферсона.
- 1803 Рішення в справі *Marbury v. Madison* запроваджує юридичний перегляд для федеральних законів та виконавчих актів.
- 1804 Дванадцята поправка вимагає, щоб вибірники голосували окремо за Президента й за Віце-президента.
- 1805 Невдалих імпичмент проти судді Семюела Чейза.
- 1810 Рішення в справі *Fletcher v. Peck* визнає, що положення про контракт забороняє штатам скасовувати акти дарування землі.
- 1811 Джозефа Сторі призначено членом Верховного суду.
- 1816 Рішення в справі *Martin v. Hunter's Lessee* запроваджує перегляд Верховним судом рішень судів окремих штатів.
- 1819 Рішення в справі *Dartmouth College* визнає, що положення про контракти захищає корпоративні статuti.
Рішення в справі *McCulloch v. Maryland* підтримує національний банк і його звільнення від оподаткування штатом.
- 1824 Рішення в справі *Gibbons v. Ogden* підтримує федеральну пароплавну ліцензію.
- 1833 Рішення в справі *Barron v. Baltimore* визнає, що перші десять поправок не стосуються окремих штатів.
- 1835 Смерть Джона Маршалла.
- 1836 Роджера Тейні призначено Головним суддею.
- 1851 Рішення в справі *Cooley*... підтверджує, що положення про торгівлю обмежує владу штатів.
- 1857 Рішення в справі *Dred Scott*... визнає, що чорношкірі не є громадянами Сполучених Штатів та що Конгрес не має повноважень заборонити рабство на територіях тих чи інших штатів.

- 1861 Початок Громадянської війни після спроби відділення одинадцяти південних штатів.
- 1864 Рішення в справах *Prize Cases* підтримують повноваження Президента Лінкольна блокувати порти Конфедерації.
Смерть Головного судді Тейні.
- 1865 Кінець Громадянської війни.
Салмона П. Чейза призначено Головним суддею.
Вбивство Президента Лінкольна.
Тринадцята поправка скасовує рабство.
- 1866 Акт про громадянські права надає неграм громадянство, «привілеї та вольності» нарівні з усіма, а також однаковий захист законами.
Ex parte Milligan* скасовує військові суди над цивільними громадянами.
Рішення в справах *Cummings...* та *Garland...* скасовують антиконфедератські присяги на вірність.
- 1867 Акт про Реконструкцію встановлює військове правління на переможеному Півдні.
- 1868 Чотирнадцята поправка проголошує осіб, народжених у Сполучених Штатах Америки, громадянами країни, гарантує їм привілеї та пільги, однаковий захист і Належний судовий процес.
- 1869 *Ex parte McCardle...* підтримує обмеження юрисдикції Верховного суду, відмовляється визнати чинність військових судів на Півдні.
Рішення в справі *Texas v. White* підтверджує антиконституційність сепаратизму.
- 1870 П'ятнадцята поправка забороняє позбавлення виборчих прав з огляду на расову приналежність.
Рішення в справі *Herburn v. Criswold* визнає, що Конгрес не може запроваджувати паперові гроші як законний платіжний засіб.
- 1871 Рішення в «Справах про законний платіжний засіб» скасовують рішення в справі *Herburn...*, підтримують паперові гроші в якості законного платіжного засобу.

* Справа за заявою Міллігена (лат.).

- 1873 Рішення в «Справах про різниці» вузько тлумачать Чотирнадцяту поправку.
- 1874 Моррісона Р. Вейта призначено Головним суддею.
- 1879 Рішення в справі Reynolds v. United States визнає, що Перша поправка не виключає мормонів із заборони на полігамію.
- 1883 Рішення в «Справах про громадянські права» визнають, що Конгрес не може забороняти приватну расову дискримінацію.
- 1888 Мелвілла В. Фуллера призначено Головним суддею.
- 1895 Рішення в справі E. C. Knight... визнає, що «Акт Шермана» не стосується мануфактурників.
Рішення в справі Pollock v. Farmers' Loan Co. скасовує федеральний прибутковий податок.
- 1896 Рішення в справі Plessy v. Ferguson підтримує «окремі, але рівноправні» поїзди.
- 1903 Олівера Венделла Голмса призначено членом Верховного суду.
- 1904 Рішення в справі McCray v. United States підтримує заборонний федеральний податок на маргарин.
- 1905 Рішення в справі Lochner v. New York скасовує закон про максимальне число робочих годин.
- 1908 Ex parte Young дозволяє позивати державних урядовців.
- 1910 Едварда Д. Вайта призначено Головним суддею.
- 1913 Шістнадцята поправка дозволяє федеральний прибутковий податок без пропорційного розподілу.
Сімнадцята поправка установає всенародне обрання сенаторів.
- 1914 Рішення в справі Shreveport... підтримує федеральне верховенство над місцевими залізничними тарифами.
- 1915 Рішення в справі Guinn v. United States скасовує «дідівське» правило про вибори.
- 1916 Луїса Д. Брандейса призначено членом Верховного суду.
- 1919 Рішення в справі Schenck v. United States проголошує критерій «очевидної і близької небезпеки» для підривних виступів.

- Вісімнадцята поправка забороняє виробництво й продаж спиртних напоїв («сухий закон»).
- 1920 Вільяма Г. Тафта призначено Головним суддею. Дев'ятнадцята поправка поширює право голосу на жінок.
- 1923 Рішення у справі *Adkins v. Childrens Hospital* позбавляє чинності закон про мінімальну платню.
- 1926 Рішення в справі *Myers v. United States* утверджує президентський контроль над поштою.
- 1930 Чарлза Еванса Г'юза призначено Головним суддею.
- 1931 Суддя Голмс іде у відставку з Верховного суду.
- 1932 Рішення в справі *Powell v. Alabama* визнає право запроваджувати адвокатуру при веденні карних справ у штатах.
- Рішення у справі *Crowell v. Benson* схвалює квазі-юридичні адміністративні установи.
- 1933 Двадцята поправка скорочує часовий проміжок між обранням Президента і його заступанням на посаду.
- Двадцять перша поправка скасовує Вісімнадцяту (так званий «сухий закон»).
- 1935— Верховний суд скасовує заходи Нового курсу та 36 нью-йоркський закон про мінімальну платню, підтримує незалежність Профспілкової комісії.
- 1937 Президент Рузвельт пропонує розширити кількісно Верховний суд.
- Верховний суд підтримує закон про мінімальну платню, Національний акт про трудові стосунки та соціальне забезпечення.
- Г'юго Л. Блека призначено членом Верховного суду.
- 1938 Рішення в справі *Carolene Products...* пропонує суворіший розгляд, щоб захистити перші десять поправок, політичний процес та острівні меншини.
- 1939 Фелікса Франкфуртера призначено членом Верховного суду.
- 1941 Гарлана Ф. Стоуна призначено Головним суддею.
- 1942 Рішення у справі *Wickard v. Filburn* підтримує федеральне регулювання сільського господарства.

- 1943 Рішення у справі *West Virginia v. Barnette* скасовує примусове салютування прапорові.
- 1944 Рішення в справі *Smith v. Allwright* скасовує «білі» попередні вибори.
Рішення у справі *Korematsu v. United States* підтримує виселення американців японського походження із Західного узбережжя.
- 1946 Фреда М. Вінсона призначено Головним суддею.
- 1947 Рішення в справі *Everson v. Board of Education* визнає, що положення про запровадження релігії стосується і штатів.
Суддя Блек проголошує «історію інкорпорування» у своїй незгідній думці в справі *Adamson...*
- 1948 Рішення у справі *Shelley v. Kraemer* забороняє штатам запроваджувати расово обмежені договори.
- 1951 Рішення у справі *Dennis v. United States* підтримує засудження лідерів Комуністичної партії США.
Двадцять друга поправка обмежує президентство двома термінами.
- 1952 Рішення в справі *Youngstown...* визнає, що Президент не має права відчужувати сталеливарні заводи.
- 1953 Ерла Воррена призначено Головним суддею.
- 1954 Рішення в справі *Brown v. Board of Education* позбавляє шкільну сегрегацію законної сили.
- 1958 Рішення у справі *NAACP v. Alabama* забороняє штатові вимагати список членів НАРКЛ.
- 1959 Рішення в справі *Barenblatt v. United States* відкидає заперечення Першої поправки проти розслідувань підривної діяльності.
- 1961 Двадцять третя поправка уповноважує округ Колумбія обирати президентських вибірників.
Рішення в справі *Mapp v. Ohio* вимагає, щоб суди вилучили із своєї практики незаконно здобуті свідчення.
- 1962 Рішення в справі *Baker v. Carr* визнає, що суди можуть визначати чинність законодавчого пропорційного розподілу.

- Рішення в справі *Engel v. Vitale* оголошує проти-законними субсидовані державою шкільні мо-литви.
- 1964 Рішення в справі *Reynolds v. Sims* вимагає рівно-правного законодавчого пропорційного розподілу.
- 1965 Акт про виборчі права вимагає попереднього пере-гляду виборчих законів окремих штатів.
- 1966 Рішення в справі *South Carolina v. Katzenbach* під-тримує Акт про виборчі права.
- 1967 Двадцять п'ята поправка передбачає неспромож-ність Президента виконувати свої обов'язки.
- 1969 Рішення в справі *Brandenburg v. Ohio* уточнює критерій «очевидної і близької небезпеки». Воррена Бургера призначено Головним суддею.
- 1971 Двадцять шоста поправка поширює право голосу на вісімнадцятирічних громадян.
- 1973 Рішення в справі *Roe v. Wade* скасовує заборону абортів.
- 1976 Рішення в справі *Virginia Pharmacy...* визнає за-хист комерційного слова.
- 1978 Рішення в справі *Bakke...* усуває мінімальну квоту для чорношкірих студентів.
- 1980 Рішення в справі *Fullilove v. Klutznick* підтримує мінімальну квоту для підрядчиків — представників меншин.
- 1986 Вільяма Ренквіста призначено Головним суддею.
- 1987 Двохсоті роковини Філадельфійських зборів.
- 1989 Двохсоті роковини ратифікації Конституції США.

APPENDIX B

THE CONSTITUTION OF THE UNITED STATES OF AMERICA

We the people of the United States, in order to form a more perfect union, establish justice, insure domestic tranquility, provide for the common defense, promote the general welfare, and secure the blessings of liberty to ourselves and our posterity, do ordain and establish this Constitution for the United States of America.

ARTICLE I

Section 1. All legislative powers herein granted shall be vested in a Congress of the United States, which shall consist of a Senate and House of Representatives.

Section 2. The House of Representatives shall be composed of members chosen every second year by the people of the several states, and the electors in each State shall have the qualifications requisite for electors of the most numerous branch of the State legislature.

No person shall be a representative who shall not have attained to the age of twenty-five years, and been seven years a citizen of the United States, and who shall not, when elected, be an inhabitant of that State in which he shall be chosen.

Representatives and direct taxes shall be apportioned among the several States which may be included within this Union, according to their respective numbers, which shall be determined by adding to the whole number of free persons, including those bound to service for a term of years, and excluding Indians not taxed, three-fifths of all other persons. The actual enumeration shall be made within three years after the first

meeting of the Congress of the United States, and within every subsequent term of ten years, in such manner as they shall by law direct. The number of Representatives shall not exceed one for every thirty thousand, but each State shall have at least one Representative; and until such enumeration shall be made, the State of New Hampshire shall be entitled to choose three, Massachusetts eight, Rhode Island and Providence Plantations one, Connecticut five, New York six, New Jersey four, Pennsylvania eight, Delaware one, Maryland six, Virginia ten, North Carolina five, South Carolina five, and Georgia three.

When vacancies happen in the representation from any State, the executive authority thereof shall issue writs of election to fill such vacancies.

The House of Representatives shall choose their Speaker and other officers; and shall have the sole power of impeachment.

Section 3. The Senate of the United States shall be composed of two Senators from each State, chosen by the legislature thereof, for six years; and each Senator shall have one vote.

Immediately after they shall be assembled in consequence of the first election, they shall be divided as equally as may be into three classes. The seats of the Senators of the first class shall be vacated at the expiration of the second year, of the second class at the expiration of the fourth year, and of the third class at the expiration of the sixth year, so that one-third may be chosen every second year; and if vacancies happen by resignation, or otherwise, during the recess of the legislature of any State, the executive thereof may make temporary appointments until the next meeting of the legislature, which shall then fill such vacancies.

No person shall be a Senator who shall not have attained to the age of thirty years, and been nine years a citizen of the United States, and who shall not, when elected, be an inhabitant of that State for which he shall be chosen.

The Vice-President of the United States shall be President of the Senate, but shall have no vote, unless they be equally divided.

The Senate shall choose their other officers, and also a President pro tempore, in the absence of the Vice-President, or when he shall exercise the office of President of the United States.

The Senate shall have the sole power to try all impeachments. When sitting for that purpose, they shall be on oath or affirmation. When the President of the United States is tried, the Chief Justice shall preside: And no person shall be convicted without the concurrence of two-thirds of the Members present.

Judgment in cases of impeachment shall not extend further than to removal from office, and disqualification to hold and enjoy any office of honor, trust or profit under the United States: but the party convicted shall nevertheless be liable and subject to indictment, trial, judgment and punishment, according to law.

Section 4. The times, places and manner of holding elections for Senators and Representatives shall be prescribed in each State by the legislature thereof; but the Congress may at any time by law make or alter such regulations, except as to the place of choosing Senators.

The Congress shall assemble at least once in every year, and such meeting shall be on the first Monday in December, unless they shall by law appoint a different day.

Section 5. Each House shall be the judge of the elections, returns and qualifications of its own Members, and a majority of each shall constitute a quorum to do business; but a smaller number may adjourn from day to day, and may be authorized to compel the attendance of absent Members, in such manner, and under such penalties as each House may provide.

Each House may determine the rules of its proceedings, punish its Members for disorderly behavior, and, with the concurrence of two-thirds, expel a Member.

Each House shall keep a journal of its proceedings, and from time to time publish the same, excepting such parts as may in their judgment require secrecy; and the yeas and nays of the Members of either House on any question shall, at the desire of one-fifth of those present, be entered on the journal.

Neither House, during the session of Congress, shall, without the consent of the other, adjourn for more than three days, nor to any other place than that in which the two Houses shall be sitting.

Section 6. The Senators and Representatives shall receive a compensation for their services, to be ascertained by law, and paid out of the Treasury of the United States. They shall in all cases, except treason, felony and breach of the peace, be privileged from arrest during their attendance at the session of their respective Houses, and in going to and returning from the same; and for any speech or debate in either House, they shall not be questioned in any other place.

No Senator or Representative shall, during the time for which he was elected, be appointed to any civil office under the authority of the United States, which shall have been created, or the emoluments whereof shall have been increased during such time; and no person holding any office under the United States, shall be a Member of either House during his continuance in office.

Section 7. All bills for raising revenue shall originate in the House of Representatives; but the Senate may propose or concur with amendments as on other bills.

Every bill which shall have passed the House of Representatives and the Senate, shall, before it become a law, be presented to the President of the United States. If he approve he shall sign it, but if not he shall return it, with his objections, to that House in which it shall have originated, who shall enter the objections at large on their journal, and proceed to reconsider it. If after such reconsideration two-thirds of that House shall agree to pass the bill, it shall be sent, together with the objections, to the other House, by which it shall likewise be reconsidered, and if approved by two-thirds of that House, it shall become a law. But in all such cases the votes of both Houses shall be determined by yeas and nays, and the names of the persons voting for and against the bill shall be entered on the journal of each House respectively. If any bill shall not be returned by the President within ten days (Sundays excepted) after it shall have been presented

to him, the same shall be a law, in like manner as if he had signed it, unless the Congress by their adjournment prevent its return, in which case it shall not be a law.

Every order, resolution, or vote to which the concurrence of the Senate and House of Representatives may be necessary (except on a question of adjournment) shall be presented to the President of the United States; and before the same shall take effect, shall be approved by him, or being disapproved by him, shall be re-passed by two-thirds of the Senate and House of Representatives, according to the rules and limitations prescribed in the case of a bill.

Section 8. The Congress shall have power to lay and collect taxes, duties, imposts and excises, to pay the debts and provide for the common defense and general welfare of the United States; but all duties, imposts and excises shall be uniform throughout the United States;

To borrow money on the credit of the United States;

To regulate commerce with foreign nations, and among the several States, with the Indian tribes;

To establish a uniform rule of naturalization, and uniform laws on the subject of bankruptcies throughout the United States;

To coin money, regulate the value thereof, and of foreign coin, and fix the standard of weights and measures;

To provide for the punishment of counterfeiting the securities and current coin of the United States;

To establish post offices and post roads;

To promote the progress of science and useful arts, by securing for limited times to authors and inventors the exclusive right to their respective writings and discoveries;

To constitute tribunals inferior to the Supreme Court;

To define and punish piracies and felonies committed on the high seas, and offenses against the law of nations;

To declare war, grant letters of marque and reprisal, and make rules concerning captures on land and water;

To raise and support armies, but no appropriation of money to that use shall be for a longer term than two years;

To provide and maintain a navy;

To make rules for the government and regulation of the land and naval forces;

To provide for calling forth the militia to execute the laws of the Union, suppress insurrections and repel invasions;

To provide for organizing, arming, and disciplining the militia, and for governing such part of them as may be employed in the service of the United States, reserving to the States respectively, the appointment of the officers, and the authority of training the militia according to the discipline prescribed by Congress;

To exercise exclusive legislation in all cases whatsoever, over such District (not exceeding ten miles square) as may, by cession of particular States, and the acceptance of Congress, become the seat of the Government of the United States, and to exercise like authority over all places purchased by the consent of the legislature of the State in which the same shall be, for the erection of forts, magazines, arsenals, dockyards, and other needful buildings; — And

To make all laws which shall be necessary and proper for carrying into execution the foregoing powers, and all other powers vested by this Constitution in the Government of the United States, or in any department or officer thereof.

Section 9. The migration or importation of such persons as any of the States now existing shall think proper to admit, shall not be prohibited by the Congress prior to the year one thousand eight hundred and eight, but a tax or duty may be imposed on such importation, not exceeding ten dollars for each person.

The privilege of the writ of habeas corpus shall not be suspended, unless when in cases of rebellion or invasion the public safety may require it.

No bill of attainder or ex post facto law shall be passed.

No capitation, or other direct tax shall be laid, unless in proportion to the census or enumeration herein before directed to be taken.

No tax or duty shall be laid on articles exported from any State.

No preference shall be given by any regulation of commerce or revenue to the ports of one state over those of another; nor

shall vessels bound to, or from, one state, be obliged to enter, clear, or pay duties in another.

No money shall be drawn from the Treasury, but in consequence of appropriations made by law: and a regular statement and account of the receipts and expenditures of all public money shall be published from time to time.

No title of nobility shall be granted by the United States: And no person holding any office of profit or trust under them, shall, without the consent of the Congress, accept of any present, emolument, office, or title, of any kind whatever, from any king, prince, or foreign State.

Section 10. No State shall enter into any treaty, alliance, or confederation; grant letters of marque and reprisal; coin money; emit bills of credit; make any thing but gold and silver coin a tender in payment of debts; pass any bill of attainder, ex post facto law, or law impairing the obligation of contracts, or grant any title of nobility.

No State shall, without the consent of the Congress, lay any imposts or duties on imports or exports, except what may be absolutely necessary for executing its inspection laws; and the net produce of all dutices and imposts, laid by any State on imports or exports, shall be for the use of the Treasury of the United States; and all such laws shall be subject to the revision and control of the Congress.

No State shall, without the consent of Congress, lay any duty of tonnage, or ships of war in time of peace, enter into any agreement or compact with another State or with a foreign power, or engage in war, unless actually invaded, or in such imminent danger as will not admit of delay.

ARTICLE II

Section 1. The executive power shall be vested in a President of the United States of America. He shall hold his office during the term of four years, and, together with the Vice-President, chosen for the same term, be elected, as follows.

Each State shall appoint, in such manner as the legislature thereof may direct, a number of electors equal to the whole

number of Senators and Representatives to which the State may be entitled in the Congress: but no Senator or Representative, or person holding an office of trust or profit under the United States, shall be appointed an elector.

The electors shall meet in their respective States, and vote by ballot for two persons, of whom one at least shall not be an inhabitant of the same State with themselves. And they shall make a list of all the persons voted for, and of the number of votes for each; which list they shall sign and certify, and transmit sealed to the seat of the Government of the United States, directed to the President of the Senate. The President of the Senate shall, in the presence of the Senate and House of Representatives, open all the certificates, and the votes shall then be counted. The person having the greatest number of votes shall be the President, if such number be a majority of the whole number of electors appointed; and if there be more than one who have such majority, and have an equal number of votes, then the House of Representatives shall immediately choose by ballot one of them for President; and if no person have a majority, then from the five highest on the list the said House shall in like manner choose the President. But in choosing the President, the votes shall be taken by States, the representation from each State having one vote; a quorum for this purpose shall consist of a Member or Members from two-thirds of the States, and a majority of all the States shall be necessary to a choice. In every case, after the choice of the President, the person having the greatest number of votes of the electors shall be the Vice-President. But if there should remain two or more who have equal votes, the Senate shall choose from them by ballot the Vice-President.

The Congress may determine the time of choosing the electors, and the day on which they shall give their votes; which day shall be the same throughout the United States.

No person except a natural born citizen, or a citizen of the United States, at the time of the adoption of this Constitution, shall be eligible to the office of President; neither shall any person be eligible to that office who shall not have attained to the age of thirty-five years, and been fourteen years a resident within the United States.

In case of the removal of the President from office, or of his death, resignation, or inability to discharge the powers and duties of the said office, the same shall devolve on the Vice-President, and the Congress may by law provide for the case of removal, death, resignation or inability, both of the President and Vice-President, declaring what officer shall then act as President, and such officer shall act accordingly, until the disability be removed, or a President shall be elected.

The President shall, at stated times, receive for his services, a compensation, which shall neither be increased nor diminished during the period for which he shall have been elected, and he shall not receive within that period any other emolument from the United States, or any of them.

Before he enter on the execution of his office, he shall take the following oath or affirmation: — “I do solemnly swear (or affirm) that I will faithfully execute the office of President of the United States, and will to the best of my ability preserve, protect and defend the Constitution of the United States.”

Section 2. The President shall be Commander in Chief of the Army and Navy of the United States, and of the militia of the several States, when called into the actual service of the United States; he may require the opinion in writing, of the principal officer in each of the executive departments, upon any subject relating to the duties of their respective offices, and he shall have power to grant reprieves and pardons for offenses against the United States, except in cases of impeachment.

He shall have power, by and with the advice and consent of the Senate, to make treaties, provided two-thirds of the Senators present concur; and he shall nominate, and by and with the advice and consent of the Senate, shall appoint ambassadors, other public ministers and consuls, judges of the Supreme Court, and all other officers of the United States, whose appointments are not herein otherwise provided for, and which shall be established by law: but the Congress may by law vest the appointment of such inferior officers, as they think proper, in the President alone, in the courts of law, or in the heads of departments.

The President shall have power to fill up all vacancies that

may happen during the recess of the Senate, by granting commissions which shall expire at the end of their next session.

Section 3. He shall from time to time give to the Congress information of the state of the Union, and recommend to their consideration such measures as he shall judge necessary and expedient; he may, on extraordinary occasions, convene both Houses, or either of them, and in case of disagreement between them, with respect to the time of adjournment, he may adjourn them to such time as he shall think proper; he shall receive ambassadors and other public ministers; he shall take care that the laws be faithfully executed, and shall commission all the officers of the United States.

Section 4. The President, Vice-President and all civil officers of the United States shall be removed from office on impeachment for, and conviction of; treason, bribery, or other high crimes and misdemeanors.

ARTICLE III

Section 1. The judicial power of the United States shall be vested in one Supreme Court, and in such inferior courts as the Congress may from time to time ordain and establish. The judges, both of the supreme and inferior courts, shall hold their offices during good behavior, and shall, at stated times, receive for their services, a compensation, which shall not be diminished during their continuance in office.

Section 2. The judicial power shall extend to all cases, in law and equity, arising under this Constitution, the laws of the United States, and treaties made, or which shall be made, under their authority; — to all cases affecting ambassadors, other public ministers, and consuls; — to all cases of admiralty and maritime jurisdiction; — to controversies to which the United States shall be a party; — to controversies between two or more States; — between a State and citizens of another State; — between citizens of different States; — between citizens of the same State claiming lands under grants of different States, and between a State, or the citizens thereof, and foreign states, citizens or subjects.

In all cases affecting ambassadors, other public ministers, and consuls, and those in which a State shall be party, the Supreme Court shall have original jurisdiction. In all the other cases before mentioned, the Supreme Court shall have appellate jurisdiction, both as to law and fact, with such exceptions, and under such regulations, as the Congress shall make.

The trial of all crimes, except in cases of impeachment, shall be by jury; and such trial shall be held in the State where the said crimes shall have been committed; but when not committed within any State, the trial shall be at such place or places as the Congress may by law have directed.

Section 3. Treason against the United States, shall consist only in levying war against them, or in adhering to their enemies, giving them aid and comfort. No person shall be convicted of treason unless on the testimony of two witnesses to the same overt act, or on confession in open court.

The Congress shall have power to declare the punishment of treason, but no attainder of treason shall work corruption of blood, or forfeiture except during the life of the person attainted.

ARTICLE IV

Section 1. Full faith and credit shall be given in each State to the public acts, records, and judicial proceedings of every other State. And the Congress may by general laws prescribe the manner in which such acts, records and proceedings shall be proved, and the effect thereof.

Section 2. The citizens of each State shall be entitled to all privileges and immunities of citizens in the several States.

A person charged in any State with treason, felony, or other crime, who shall flee from justice, and be found in another State, shall on demand of the executive authority of the State from which he fled, be delivered up to be removed to the State having jurisdiction of the crime.

No person held to service or labor in one State, under the Laws thereof, escaping into another, shall, in consequence of

any law or regulation therein, be discharged from such service or labor, but shall be delivered up on claim of the party to whom such service or labor may be due.

Section 3. New States may be admitted by the Congress into this Union; but no new State shall be formed or erected within the jurisdiction of any other State; nor any State be formed by the junction of two or more States, or parts of States, without the consent of the legislatures of the States concerned as well as of the Congress.

The Congress shall have power to dispose of and make all needful rules and regulations respecting the territory or other property belonging to the United States; and nothing in this Constitution shall be so construed as to prejudice any claims of the United States, or of any particular State.

Section 4. The United States shall guarantee to every State in this Union a republican form of government, and shall protect each of them against invasion; and on application of the legislature, or of the executive (when the legislature cannot be convened) against domestic violence.

ARTICLE V

The Congress, whenever two-thirds of both Houses shall deem it necessary, shall propose amendments to this Constitution, or, on the application of the legislatures of two-thirds of the several States, shall call a convention for proposing amendments, which, in either case, shall be valid to all intents and purposes, as part of this Constitution, when ratified by the legislatures of three-fourths of the several States, or by conventions in three-fourths thereof, as the one or the other mode of ratification may be proposed by the Congress: Provided that no amendment which may be made prior to the year one thousand eight hundred and eight shall in any manner affect the first and fourth clauses in the ninth section of the first Article; and that no State, without its consent, shall be deprived of its equal suffrage in the Senate.

ARTICLE VI

All debts contracted and engagements entered into, before the adoption of this Constitution, shall be as valid against the United States under this Constitution, as under the Confederation.

This Constitution, and the laws of the United States which shall be made in pursuance thereof; and all treaties made, or which shall be made, under the authority of the United States, shall be the supreme law of the land, and the judges in every State shall be bound thereby, any thing in the Constitution or laws of any State to the contrary notwithstanding.

The Senators and Representatives before mentioned, and the members of the several state legislatures, and all executive and judicial officers, both of the United States and of the several States, shall be bound by oath or affirmation, to support this Constitution: but no religious test shall ever be required as a qualification to any office or public trust under the United States.

ARTICLE VII

The ratification of the conventions of nine States shall be sufficient for the establishment of this Constitution between the States so ratifying the same.

AMENDMENT I (1791)

Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances.

AMENDMENT II (1791)

A well regulated militia being necessary to the security of a free State, the right of the people to keep and bear arms shall not be infringed.

AMENDMENT III (1791)

No soldier shall, in time of peace, be quartered in any house, without the consent of the owner, nor in time of war, but in a manner to be prescribed by law.

AMENDMENT IV (1791)

The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no warrants shall issue, but upon probable cause, supported by oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized.

AMENDMENT V (1791)

No person shall be held to answer for a capital, or otherwise infamous crime, unless on a presentment or indictment of a grand jury, except in cases arising in the land or naval forces, or in the militia, when in actual service in time of war or public danger; nor shall any person be subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life or limb; nor shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself, nor be deprived of life, liberty, or property, without due process of law; nor shall private property be taken for public use, without just compensation.

AMENDMENT VI (1791)

In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor; and to have the assistance of counsel for his defense.

AMENDMENT VII (1791)

In suits at common law, where the value in controversy shall exceed twenty dollars, the right of trial by jury shall be preserved, and no fact tried by a jury shall be otherwise reexamined in any court of the United States, than according to the rules of the common law.

AMENDMENT VIII (1791)

Excessive bail shall not be required, nor excessive fines imposed, or cruel and unusual punishments inflicted.

AMENDMENT IX (1791)

The enumeration in the Constitution, of certain rights, shall not be construed to deny or disparage others retained by the people.

AMENDMENT X (1791)

The powers not delegated to the United States by the Constitution, nor prohibited by it to the States, are reserved to the States respectively, or to the people.

AMENDMENT XI (1798)

The judicial power of the United States shall not be construed to extend to any suit in law or equity, commenced or prosecuted against one of the United States by citizens of another State, or by citizens or subjects of any foreign state.

AMENDMENT XII (1804)

The electors shall meet in their respective States and vote by ballot for President and Vice-President, one of whom, at least, shall not be an inhabitant of the same State with themselves: they shall name in their ballots the

person voted for as President, and in distinct ballots the person voted for as Vice-President, and they shall make distinct lists of all persons voted for as President, and of all persons voted for as Vice-President, and of the number of votes for each, which lists they shall sign and certify, and transmit sealed to the seat of the Government of the Union States, directed to the President of the Senate; -- The President of the Senate shall, in presence of the Senate and House of Representatives, open all the certificates and the votes shall then be counted.— The person having the greatest number of votes for President, shall be the President, if such number be a majority of the whole number of electors appointed; and if no person have such majority, then from the persons having the highest numbers not exceeding three on the list of those voted for as President, the House of Representatives shall choose immediately, by ballot, the President. But choosing the President, the votes shall be taken by States, the representation from each State having one vote; a quorum for this purpose shall consist of a member or members from two-thirds of the States, and a majority of all the States shall be necessary to a choice. And if the House of Representatives shall not choose a President whenever the right of choice shall devolve upon them, before the fourth day of March next following, then the Vice-President shall act as President, as in the case of the death or other constitutional disability of the President.

The person having the greatest number of votes as Vice-President shall be the Vice-President, if such number be a majority of the whole number of electors appointed; and if no person have a majority, then from the two highest numbers on the list the Senate shall choose the Vice-President; a quorum for the purpose shall consist of two-thirds of the whole number of Senators, and a majority of the whole number shall be necessary to a choice. But no person constitutionally ineligible to the office of President shall be eligible to that of Vice-President of the United States.

AMENDMENT XIII (1865)

Section 1. Neither slavery nor involuntary servitude, except as a punishment for crime whereof the party shall have been duly convicted, shall exist within the United States, or any place subject to their jurisdiction.

Section 2. Congress shall have power to enforce this article by appropriate legislation.

AMENDMENT XIV (1868)

Section 1. All persons born or naturalized in the United States, and subject to the jurisdiction thereof, are citizens of the United States and of the State wherein they reside. No State shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws.

Section 2. Representatives shall be apportioned among the several States according to their respective numbers, counting the whole number of persons in each State, excluding Indians not taxed. But when the right to vote at any election for the choice of electors for President and Vice-President of the United States, Representatives in Congress, the executive and judicial officers of a State, or the members of the legislature thereof, is denied to any of the male inhabitants of such State, being twenty-one years of age, and citizens of the United States, or in any way abridged, except for participation in rebellion, or other crime, the basis of representation therein shall be reduced in the proportion which the number of such male citizens shall bear to the whole number of male citizens twenty-one years of age in such State.

Section 3. No person shall be a Senator or Representative in Congress, or elector of President and Vice-President, or hold any office, civil or military, under the United States, or under any State, who, having previously taken an oath, as a member of Congress, or as an officer of the United States, or as a member of any state legislature, or

as an executive or judicial officer of any State to support the Constitution of the United States, shall have engaged in insurrection or rebellion against the same, or given aid or comfort to the enemies thereof. But Congress may, by a vote of two-thirds of each House, remove such disability.

Section 4. The validity of the public debt for the United States, authorized by law, including debts incurred for payment of pensions and bounties for services in suppressing insurrection or rebellion, shall not be questioned. But neither the United States nor any State shall assume or pay any debt or obligation incurred in aid of insurrection or rebellion against the United States, or any claim for the loss or emancipation of any slave; but all such debts, obligations and claims shall be held illegal and void.

Section 5. The Congress shall have power to enforce, by appropriate legislation, the provisions of this article.

AMENDMENT XV (1870)

Section 1. The right of citizens of the United States to vote shall not be denied or abridged by the United States or by any State on account of race, color, or previous condition of servitude.

Section 2. The Congress shall have power to enforce this article by appropriate legislation.

AMENDMENT XVI (1913)

The Congress shall have power to lay and collect taxes on incomes, from whatever source derived, without apportionment among the several States, and without regard to any census or enumeration.

AMENDMENT XVII (1913)

The Senate of the United States shall be composed of two Senators from each State, elected by the people thereof, for six years; and each Senator shall have one vote. The electors in each State shall have the qualifications requi-

site for electors of the most numerous branch of the state legislatures.

When vacancies happen in the representation of any State in the Senate, the executive authority of such State shall issue writs of election to fill such vacancies: Provided, that the legislature of any State may empower the executive thereof to make temporary appointments until the people fill the vacancies by election as the legislature may direct.

This amendment shall not be so construed as to affect the election or term of any Senator chosen before it becomes valid as part of the Constitution.

AMENDMENT XVIII (1919)

Section 1. After one year from the ratification of this article the manufacture, sale, or transportation of intoxicating liquors within, the importation thereof into, or the exportation thereof from the United States and all territory subject to the jurisdiction thereof for beverage purposes is hereby prohibited.

Section 2. The Congress and the several States shall have concurrent power to enforce this article by appropriate legislation.

Section 3. This article shall be inoperative unless it shall have been ratified as an amendment to the Constitution by the legislatures of the several States as provided in the Constitution, within seven years from the date of the submission hereof to the States by the Congress.

AMENDMENT XIX (1920)

Section 1. The right of citizens of the United States to vote shall not be denied or abridged by the United States or by any State on account of sex.

Section 2. Congress shall have power to enforce this article by appropriate legislation.

AMENDMENT XX (1933)

Section 1. The terms of the President and Vice-President shall end at noon on the 20th day of January, and the terms of Senators and Representatives at noon on the 3d day of January, of the years in which such terms would have ended if this article had not been ratified; and the terms of their successors shall then begin.

Section 2. The Congress shall assemble at least once in every year, and such meeting shall begin at noon on the 3d day of January, unless they shall by law appoint a different day.

Section 3. If, at the time fixed for the beginning of the term of the President, the President elect shall have died, the Vice-President shall become President. If a President shall not have been chosen before the time fixed for the beginning of his term, or if the President elect shall have failed to qualify, then the Vice-President elect shall act as President until a President shall have qualified; and the Congress may by law provide for the case wherein neither a President elect nor a Vice-President elect shall have qualified, declaring who shall then act as President, or the manner in which one who is to act shall be selected, and such person shall act accordingly until a President or Vice-President shall have qualified.

Section 4. The Congress may by law provide for the case of the death of any of the persons from whom the House of Representatives may choose a President whenever the right of choice shall have devolved upon them, and for the case of the death of any of the persons from whom the Senate may choose a Vice-President whenever the right of choice shall have devolved upon them.

Section 5. Sections 1 and 2 shall take effect on the 15th day of October following the ratification of this article.

Section 6. This article shall be inoperative unless it shall have been ratified as an amendment to the Constitution by the legislatures of three-fourths of the several States within seven years from the date of its submission.

AMENDMENT XXI (1933)

Section 1. The eighteenth article of amendment to the Constitution of the United States is hereby repealed.

Section 2. The transportation or importation into any State, Territory, or possession of the United States for delivery or use therein of intoxicating liquors, in violation of the laws thereof, is hereby prohibited.

Section 3. This article shall be inoperative unless it shall have been ratified as an amendment to the Constitution by conventions in the several States, as provided in the Constitution, within seven years from the date of the submission hereof to the States by the Congress.

AMENDMENT XXII (1951)

Section 1. No person shall be elected to the office of the President more than twice, and no person who has held the office of President, or acted as President, for more than two years of a term to which some other person was elected President shall be elected to the office of the President more than once. But this Article shall not apply to any person holding the office of President when this Article was proposed by the Congress, and shall not prevent any person who may be holding the office of President, or acting as President, during the term within which this Article becomes operative from holding the office of President or acting as President during the remainder of such term.

Section 2. This article shall be inoperative unless it shall have been ratified as an amendment to the Constitution by the legislatures of three-fourths of the several States within seven years from the date of its submission to the States by the Congress.

AMENDMENT XXIII (1961)

Section 1. The District constituting the seat of Government of the United States shall appoint in such manner as the Congress may direct:

A number of electors of President and Vice-President equal to the whole number of Senators and Representatives in Congress to which the District would be entitled if it were a State, but in no event more than the least populous State; they shall be in addition to those appointed by the States, but they shall be considered, for the purposes of the election of President and Vice-President, to be electors appointed by a State: and they shall meet in the District and perform such duties as provided by the twelfth article of amendment.

Section 2. The Congress shall have power to enforce this article by appropriate legislation.

AMENDMENT XXIV (1964)

Section 1. The right of citizens of the United States to vote in any primary or other election for President or Vice-President, for electors for President or Vice-President, or for Senator or Representative in Congress, shall not be denied or abridged by the United States or any State by reason of failure to pay any poll tax or other tax.

Section 2. The Congress shall have power to enforce this article by appropriate legislation.

AMENDMENT XXV (1967)

Section 1. In case of the removal of the President from office or of his death or resignation, the Vice-President shall become President.

Section 2. Whenever there is a vacancy in the office of the Vice-President, the President shall nominate a Vice-President who shall take office upon confirmation by a majority vote of both Houses of Congress.

Section 3. Whenever the President transmits to the President pro tempore of the Senate and the Speaker of the House of Representatives his written declaration that he is unable to discharge the powers and duties of his office, and until he transmits to them a written declaration to the contrary, such powers and duties shall be discharged by the Vice-President as Acting President.

Section 4. Whenever the Vice-President and a majority of either the principal officers of the executive departments or of such other body as Congress may by law provide, transmit to the President pro tempore of the Senate and the Speaker of the House of Representatives their written declaration that the President is unable to discharge the powers and duties of his office, the Vice-President shall immediately assume the powers and duties of the office as Acting President.

Thereafter, when the President transmits to the President pro tempore of the Senate and the Speaker of the House of Representatives his written declaration that no inability exists, he shall resume the powers and duties of his office unless the Vice-President and a majority of either the principal officers of the executive department or of such other body as Congress may by law provide, transmit within four days to the President pro tempore of the Senate and the Speaker of the House of Representatives their written declaration that the President is unable to discharge the powers and duties of his office. Thereupon Congress shall decide the issue, assembling within forty-eight hours for that purpose if not in session. If the Congress, within twenty-one days after receipt of the latter written declaration, or, if Congress is not in session, within twenty-one days after Congress is required to assemble, determines by two-thirds vote of both Houses that the President is unable to discharge the powers and duties of his office, the Vice-President shall continue to discharge the same as Acting President; otherwise, the President shall resume the powers and duties of his office.

AMENDMENT XXVI (1971)

Section 1. The right of citizens of the United States, who are eighteen years of age or older, to vote shall not be denied or abridged by the United States or by any State on account of age.

Section 2. The Congress shall have power to enforce this article by appropriate legislation.

ДОДАТОК Б

КОНСТИТУЦІЯ

СПОЛУЧЕНИХ

ШТАТІВ

АМЕРИКИ

Ми, народ Сполучених Штатів, заради створення досконалішої Спільки, утвердження правосуддя, збереження спокою в краї, налагодження спільної оборони, сприяння загальному добробуту й забезпечення нам та нашим нащадкам благ свободи. устанавлюємо й запроваджуємо цю Конституцію для Сполучених Штатів Америки.

СТАТТЯ І

Розділ 1. Всі ухвалені тут повноваження законодавчої влади надаються Конгресові Сполучених Штатів, який складається з Сенату й Палати представників.

Розділ 2. Палата представників складається з членів, обраних що два роки народом усіх штатів, причому виборці кожного із штатів повинні відповідати тим самим вимогам, що визначені для виборців найчисленнішої палати законодавчих зборів штату.

Не може бути представником той, хто не досяг двадцятип'ятилітнього віку, не був протягом останніх семи років громадянином Сполучених Штатів і не є на момент обрання жителем того штату, де його обирають.

Представники й прямі податки розподіляються поміж окремими штатами, що можуть вступити до цієї Спільки, пропорційно до чисельності їх населення, для визначення якої до числа всіх вільних людей, включаючи осіб, зобов'язаних кому-небудь службою на кілька років, і виключаючи індіанців, котрі не платять податків, додаються три п'ятих від усіх інших осіб. Такий облік провадитиметься

протягом трьох років після першої сесії Конгресу Сполучених Штатів, а потім через кожні десять років таким способом, який буде визначено спеціальним законом. Від кожних тридцяти тисяч жителів не може бути обрано більш як одного представника, але кожен штат повинен мати хоча б одного представника; а до вчинення такого обліку штат Нью-Гемпшир має обирати трьох, Массачусетс — вісьмох. Род-Айленд і колонія Провиденс — одного, Коннектикут — п'ятьох, Нью-Йорк — шістьох, Нью-Джерсі — чотирьох. Пенсильванія — вісьмох, Делавер — одного, Меріленд — шістьох, Віргінія — десятьох, Північна Кароліна — п'ятьох, Південна Кароліна — п'ятьох і Джорджія — трьох.

Коли відкриваються вакансії у представництві од якогонебудь штату, тоді його виконавча влада повинна призначити вибори для заповнення цих вакансій.

Палата представників обирає свого Спیکера та інших посадових осіб, і тільки їй одній належить право виголошувати й провадити імпичмент.

Розділ 3. Сенат Сполучених Штатів складається з двох senatorів од кожного штату, обраних на шість років законодавчими зборами штатів, і кожний senator має один голос.

Негайно після того, як senatorи зберуться внаслідок свого першого обрання, вони повинні розділитися на три по змозі однакові групи. Місця senatorів першої групи стають вакантні по закінченні другого року, другої групи — по закінченні четвертого року й третьої групи — по закінченні шостого року, так щоб третина Сенату переобиралася кожні два роки; а коли через відставку чи з якої іншої причини вакансії відкриваються в перерві між сесіями законодавчих зборів того чи іншого штату, тоді його виконавча влада може зробити тимчасові призначення, аж поки наступна сесія законодавчих зборів заповнить ці вакансії.

Не може бути senatorом той, хто не досяг тридцятилітнього віку, хто не був протягом останніх дев'яти років громадянином Сполучених Штатів і не є на момент обрання жителем того штату, де його обирають.

Вице-президент Сполучених Штатів є голова Сенату, але

може голосувати лише в тому випадку, коли голоси розділяться порівну.

Сенат обирає інших своїх посадових осіб, а також Голову *pro tempore** для заміщення Віце-президента на час його відсутності або коли він виконує обов'язки Президента Сполучених Штатів.

Сенатові належить виняткове право здійснювати судочинство у справах імпичменту. Засідаючи з цією метою, сенатори складають присягу або дають урочисту обіцянку. Якщо судять Президента Сполучених Штатів, головує Головний суддя. Жодна особа не може бути засуджена без згоди двох третин присутніх сенаторів.

Присуд у випадках імпичменту обмежується лише усуненням із посади й позбавленням права обіймати й виконувати будь-яку почесну, відповідальну чи прибуткову посаду на службі Сполучених Штатів; але опісля особа, визнана винною, все ж улягає звинуваченню, розслідуванню, суду й покаранню у відповідності із законом.

Розділ 4. Час, місце й спосіб обрання сенаторів та представників визначаються в кожному штаті його законодавчими зборами; але Конгрес може в будь-який час своїм законом запровадити чи змінити такі правила, за винятком положення про місце обрання сенаторів.

Конгрес збирається не рідше одного разу на рік, і його сесії починаються в перший понеділок грудня, якщо законом не буде визначено іншого дня.

Розділ 5. Кожна палата вирішує питання; пов'язані з результатами виборів, повноваженнями й правомірністю обрання її членів, і більшість кожної з палат складає кворум, необхідний для ведення справ; але присутня меншість може переносити засідання з одного дня на другий і має право вживати до відсутніх членів такі стягнення й примусові заходи, до яких та чи інша палата вважатиме за необхідне вдатися.

Кожна палата може установляти собі регламент засі-

* Тимчасового (лат.).

дань, карати своїх членів за порушення порядку й двома третинами голосів виключати таких із свого складу.

Кожна палата веде протокол своїх засідань і періодично публікує його, за винятком тих розділів, які, на думку членів палати, мають таємний характер; а відомості про голоси «за» і «проти», подані членами тієї чи тієї палати з якого-небудь питання, за бажанням однієї п'ятої присутніх записують до протоколу.

Жодна з палат під час сесії Конгресу не може без згоди другої палати відкласти свої засідання більш ніж на три дні або ж призначити їх не в тому місці, де повинні засідати обидві палати.

Розділ 6. Сенатори й представники дістають за свою службу винагороду, визначену законом і виплачувану із скарбниці Сполучених Штатів. У всіх випадках, окрім державної зради, тяжкого карного злочину й порушення громадського порядку, вони захищені від арешту під час їхньої присутності на сесії відповідної палати, а також по дорозі туди чи назад; за слова ж і суперечки в тій чи тій палаті вони не можуть бути притягнені до відповідальності в будь-якому іншому місці.

Жоден сенатор чи представник не може бути призначений протягом часу, на який його обрано, на будь-яку цивільну посаду на службі Сполучених Штатів, якщо цю посаду створено або пов'язану з нею платню збільшено в означений період, і жодна особа, що обіймає будь-яку посаду на службі Сполучених Штатів, не може бути членом тієї чи тієї палати, поки перебуває на тій посаді.

Розділ 7. Всі білли про збір державних доходів складаються в Палаті представників, але Сенат може пропонувати поправки до них і брати участь у їх обговоренні, як і з приводу інших законопроектів.

Кожен білле, ухвалений Палатою представників та Сенатом, перш ніж стати законом, подається на розгляд Президентові Сполучених Штатів. Якщо Президент схвалює білле, то підписує його, а в супротивному разі повертає із своїми запереченнями до тієї палати, звідки він вийшов, і палата, внівши ті заперечення повністю до свого протоколу засідання, переглядає білле. Якщо по такому перегляді

білля буде схвалено двома третинами голосів палати, він разом із запереченнями Президента передається до другої палати, де його також переглядають, і, коли схвалять двома третинами голосів цієї палати, білля стає законом. Але в усіх таких випадках обидві палати вдаються до поіменного голосування, й імена осіб, що голосували «за» чи «проти» білля, вносяться відповідно в протоколи засідань кожної з палат. Якщо Президент не поверне білля протягом десяти днів (не рахуючи неділь), білля стає законом, так само як коли б Президент підписав його; білля не стає законом лише в тому разі, коли його неможливо було повернути до Конгресу через те, що Конгрес переніс свої засідання.

Всяка ухвала, резолюція чи постанова, для яких необхідна згода Сенату й Палати представників (за винятком рішень про перенесення засідань), подаються Президентові Сполучених Штатів і тільки після його схвалення набувають чинності; у разі ж несхвалення вони повинні бути знов затверджені двома третинами голосів Сенату й Палати представників у відповідності з тими правилами й умовами, які визначені щодо біллів.

Розділ 8. Конгрес має право:

запроваджувати й стягувати податки, мита, данини й акцизні збори для того, щоб сплачувати борги й забезпечувати спільну оборону та загальний добробут Сполучених Штатів; причому всі мита, податки й акцизні збори мають бути однакові на всій території Сполучених Штатів;

робити позики від імені Сполучених Штатів;

регулювати торгівлю з чужоземними державами, між окремими штатами й з індіанськими племенами;

установляти однакові правила про натуралізацію та однакові закони про банкрутства на всій території Сполучених Штатів;

карбувати гроші, регулювати їхню вартість та вартість чужоземної монети, визначати одиниці мір і ваги;

визначати покарання за підробку державних цінних паперів та обігових грошей Сполучених Штатів;

засновувати поштові служби та поштові шляхи;

заохочувати розвиток наук і ремесел, забезпечуючи на

певний термін авторам та винахідникам виняткове право на їхні відповідні твори й відкриття;

засновувати підлеглі Верховному суду судові органи; визначати й карати морський розбій, тяжкі злочинства у відкритому морі та інші порушення міжнародного права;

оголошувати війну, видавати каперські свідоцтва та дозволи на репресалії й установляти правила стосовно арештів на суходолі й на морі;

набирати й утримувати війська; проте ніякі грошові асигнування на ці потреби не повинні робитися більш ніж на дворічний термін;

створювати й утримувати флот;

видавати правила для керування й організації суходільних та морських сил;

забезпечувати скликання міліції для виконання законів Спілки, придушення повстань і відбиття нападів;

вживати заходів щодо організації, озброєння й дисциплінування міліції та щодо керування тією її частиною, яка може бути використовувана на службі Сполучених Штатів, зберігаючи за відповідними штатами право призначати офіцерів і навчати міліцію згідно із статутними правилами, визначеними Конгресом;

користуватися в усіх випадках винятковою законодавчою владою в наданому котримсь із штатів окрузі (що не перевищуватиме десяти квадратних миль), який, за згодою Конгресу, стане місцем перебування Уряду Сполучених Штатів, а також здійснювати подібну владу на всіх місцях, придбаних за згодою законодавчих зборів штату, що стане місцем перебування Уряду для побудови фортів, державних складів, арсеналів, доків та інших необхідних споруд; а також створювати всі потрібні й належні закони для здійснення як згаданих вище прав, так і всіх інших прав, якими ця Конституція наділяє Уряд Сполучених Штатів або ж його органи чи урядовців.

Розділ 9. До тисяча вісімсот восьмого року Конгрес не може забороняти переміщення чи ввезення тих осіб, кого будь-який із існуючих нині штатів матиме за потрібне допустити, але таке ввезення може обкладатися

податком чи митом, не більшим ніж десять доларів за кожную особу.

Не повинна припинятися дія привілею habeas corpus*, якщо тільки цього не вимагатиме громадська безпека у випадку заколоту чи вторгнення.

Не можуть ухвалюватися біллі про позбавлення громадянських та майнових прав чи будь-які закони ex post facto.

Не дозволяється обкладання подушним чи іншими прямими податками інакше як у відповідності з переписом чи згаданим вище обліком населення.

Не можуть накладатися податки чи мита на предмети, що вивозяться з будь-якого штату.

Не повинна віддаватися перевага портам одного штату перед портами іншого через будь-які торгівельні чи фінансові розпорядження, а судна, що пливають до чи із котрогось штату, не повинні зазнавати примусу, щоб заходити до порту іншого штату й там розвантажуватися чи платити мита.

Ніякі грошові виплати із скарбниці не повинні робитися інакше як у відповідності з передбаченим законом призначенням, і час від часу мають публікуватися докладні звіти про державні прибутки й видатки.

Сполучені Штати не дарують ніяких дворянських титулів, і жодна особа, що обіймає яку-небудь оплачувану чи почесну посаду на службі Сполучених Штатів, не може без згоди Конгресу прийняти той чи інший дарунок, винагороду, посаду чи титул від будь-якого короля, принца або чужої держави.

Розділ 10. Жоден штат не може входити в будь-які договори, спілки чи конфедерації; видавати каперські посвідчення та дозволи на репресалії; карбувати гроші; випускати кредитні білети; дозволяти виплату боргів будь-чим, окрім золотих та срібних монет; ухвалювати біллі про позбавлення громадянських та майнових прав, закони ex post facto або закони, що порушують договірні зобов'язання, а також дарувати дворянські титули.

* Г а б е а с К о р п у с — англійський закон 1679 р. про недоторканість особи (прим. перекладача).

Жоден штат не може без згоди Конгресу обкладати митом чи зборами імпорт і експорт товарів, за винятком випадків, коли це необхідно для здійснення законів штату про нагляд, причому чистий прибуток із усіх зборів і мита, накладених штатом на імпорт і експорт, надходить у користування скарбниці Сполучених Штатів, і всі подібні закони підлягають перегляду й контролю Конгресу.

Жоден штат не може без згоди Конгресу ухвалювати будь-які тоннажні збори, утримувати в мирний час війська чи військові кораблі, укладати будь-які угоди чи заставні договори з іншим штатом чи з чужоземною державою, а також вступати у війну, якщо тільки він не зазнав нападу або ж не перебуває в такій безпосередній небезпеці, коли зволікання неприпустиме.

СТАТТЯ II

Розділ 1. Виконавча влада надається Президентові Сполучених Штатів Америки. Він перебуває на своїй посаді протягом чотирирічного терміну, і вибори його та обираного на той самий термін Віце-президента здійснюються таким чином.

Кожен штат призначає в ухваленому його законодавчими зборами порядку вибірників у кількості, що дорівнює загальному числу сенаторів і представників, яких штат має право посилати до Конгресу, але не можуть бути призначені вибірниками сенатори, представники й особи, що обіймають відповідальну або оплачувану посаду на службі Сполучених Штатів.

Вибірники сходяться по своїх відповідних штатах і голосують бюлетенями за обох осіб, із котрих хоча б одна не повинна бути жителем одного з ними штату. Потім вони складають список усіх осіб, за яких подавались голоси, із зазначенням числа голосів, поданих за кожного з них. Вибірники підписують і засвідчують список, а тоді пересилають, у запечатаному вигляді, в місце перебування Уряду Сполучених Штатів на ім'я Голови Сенату. Голова Сенату в присутності Сенату й Палати представників розпечатує всі засвідчені списки, після чого підраховуються голоси.

Особа, що дістала найбільше число голосів, стає Президентом, якщо тільки це число перевищить половину всього числа вибірників. Коли ж цю більшість голосів дістали кілька осіб чи за них подано однакове число голосів, то Палата представників безпосередньо обирає бюлетенями одного з них Президентом; а коли жодна особа не збере більшості голосів, то Палата представників таким самим способом обирає Президента з числа п'ятох осіб, котрі дістали найбільше число голосів. Але при такому обиранні Президента голоси подаються по штатах і представництво кожного штату має один голос, виборчий кворум для цієї мети складає дві третини штатів, а для обрання необхідна більшість усіх голосів. Особа, що дістала після обрання Президента найбільше число голосів, у будь-якому випадку вважається Віце-президентом. Але якщо з'ясується, що двоє осіб чи більше мають однакову кількість голосів, то Сенат обирає з-поміж них Віце-президента шляхом подання бюлетенів.

Конгрес може визначати час обирання вибірників і день, коли вони подають свої голоси; цей день повинен бути єдиний для всієї території Сполучених Штатів.

Не може бути обраний на посаду Президента той, хто не є громадянином Сполучених Штатів за народженням чи не мав громадянства Сполучених Штатів під час прийняття цієї Конституції; так само не може бути обраний на цю посаду той, хто не досяг тридцятип'ятилітнього віку і не проживав протягом останніх чотирнадцяти років у Сполучених Штатах.

У разі усунення Президента з посади чи його смерті, відставки або неспроможності здійснювати пов'язані з посадою права та обов'язки, ці останні переходять до Віце-президента; на випадок усунення, смерті чи неспроможності Президента й Віце-президента Конгрес може визначити законом, котра посадова особа повинна діяти як Президент, і така особа діятиме надалі відповідно, аж поки будуть усунені причини, що перешкоджають Президенту здійснювати свої обов'язки, чи буде обрано нового Президента.

Президент у визначені строки дістає за свою службу

винагороду, що не може збільшуватися чи зменшуватися протягом періоду, на який його обрано, і протягом цього періоду він не може діставати ніякої іншої грошової винагороди від Сполучених Штатів чи від котрогось із штатів.

Перед заступанням на посаду Президент складає таку присягу або дає урочисту обіцянку: «Я урочисто клянусь (або обіцяю), що я чесно виконуватиму обов'язки Президента Сполучених Штатів і в міру сил своїх охоронятиму, захищатиму й підтримуватиму Конституцію Сполучених Штатів».

Розділ 2. Президент є головнокомандувачем армії та військово-морського флоту Сполучених Штатів і міліції окремих штатів, коли вона призивається на дійсну службу Сполучених Штатів; він може вимагати від керівника кожного виконавчого департаменту письмової думки з будь-якого питання, що стосується його компетенції; він має право відстрочувати виконання вироків, а також надавати помилування за злочини, скоєні проти Сполучених Штатів, за винятком засудження шляхом імпічменту.

Він має право, за порадою і згодою Сенату, укласти міжнародні угоди за умови, що їх схвалить дві третини присутніх сенаторів; за порадою і згодою Сенату призначати послів та інших повноважних представників і консулів, суддів Верховного суду, а також усіх інших урядовців Сполучених Штатів, про призначення яких у цій Конституції немає інших настанов і посади яких засновані законом; однак Конгрес може законом надати право призначати нижчих урядовців, яких вважатиме за потрібне, самому лише Президентіві, судам або головам департаментів.

Президент має право заповнювати всі вакансії, що відкриваються в період між сесіями Сенату, надаючи посадові повноваження на термін до закінчення найближчої сесії Сенату.

Розділ 3. Президент періодично подає Конгресові інформацію про стан Співки й пропонує на його розсуд такі заходи, які вважатиме за необхідні й корисні; в надзвичайних випадках він може скликати обидві палати або одну з них, а в випадку незгоди між палатами щодо

часу відкладення сесій може сам переносити їх на такий час, який вважатиме за потрібний; він приймає послів та інших повноважних представників; забезпечує точне виконання законів і визначає повноваження всіх посадових осіб Сполучених Штатів.

Розділ 4. Президент, Віце-президент і всі цивільні урядовці Сполучених Штатів усуваються з посади, якщо при обговоренні шляхом імнічменту вони будуть визнані винними в державній зраді, хабарництві чи в інших тяжких злочинах та переступах.

СТАТТЯ III

Розділ 1. Судова влада Сполучених Штатів надається єдиному Верховному судові й тим нижчим судам, що їх час від часу може призначати й засновувати Конгрес. Судді як Верховного, так і нижчих судів зберігають свої посади, поки до них немає претензій, і в визначені строки дістають за свою службу винагороду, яка не може бути зменшена, поки вони перебувають на посаді.

Розділ 2. Судова влада поширюється на всі справи, що розв'язуються за законом і правом справедливості, виникають на основі цієї Конституції, законів Сполучених Штатів, міжнародних угод, що укладені чи будуть укладені Сполученими Штатами; на всі справи, що стосуються послів, інших повноважних представників та консулів; на всі справи адміралтейства та інші морські справи, в яких Сполучені Штати є стороною; на всі спори між двома чи більше штатами, між штатом і громадянами іншого штату, між громадянами різних штатів, між громадянами одного штату за позовами про землі, даровані різними штатами, а також між штатом чи його громадянами та чужоземними державами, громадянами чи підданцями.

Усі справи, що стосуються послів, інших повноважних представників та консулів, а також справи, де однією із сторін є котрийсь штат, підсудні Верховному судові як першій інстанції. У всіх інших згаданих вище випадках Верховний суд є апеляційною інстанцією, що розв'язує як

питання права, так і факту з тими обмеженнями і відповідно до тих правил, що їх запровадить Конгрес.

Усі справи про злочини, за винятком випадків імпічменту, підсудні судові присяжних, і судовий розгляд відбувається в тому штаті, де скоєно злочин, а якщо його скоєно за межами штату, то суд відбувається в тому місці чи місцях, які визначить Конгрес.

Розділ 3. За зраду Сполучених Штатів уважається тільки розв'язання війни проти них, приєднання до їхніх ворогів, надання ворогам допомоги та послуг. Ніхто не може бути визнаний винним у державній зраді, якщо це не буде підтверджено свідченнями двох свідків інкримінованого акту чи власним зізнанням у відкритому судовому засіданні.

Конгрес має право визначати покарання за зраду, але засудження за зраду не повинне тягти за собою позбавлення громадянських прав чи конфіскацію майна інакше, як за життя засудженого.

СТАТТЯ IV

Розділ 1. Цілковитою повагою і довірою повинні користуватися в кожному штаті офіційні акти, документи й судові рішення будь-якого штату. Конгрес може через загальні закони запроваджувати способи визначення справжності таких актів, документів і судових рішень, а також їхньої сили.

Розділ 2. Громадяни кожного штату мають право на всі привілеї та вольності громадян усіх штатів.

Особа, звинувачена в будь-якому штаті у державній зраді, тяжкому карному чи іншому злочині, яка ховатиметься від правосуддя і буде виявлена в іншому штаті, повинна на вимогу виконавчої влади штату, з якого вона втекла, бути видана для доставлення в штат, юрисдикції якого улягає цей злочин.

Жодна особа, що, будучи зобов'язана до служби чи роботи в котрому-небудь із штатів, відповідно до його законів, утече до іншого штату, не може на підставі тамтешніх законів чи постанов звільнитися від цієї служби чи роботи

й повинна бути видана на вимогу сторони, яка має право на таку службу чи роботу.

Розділ 3. Конгрес може приймати до цієї Спільки нові штати, але не може утворювати чи засновувати нових штатів у межах юрисдикції іншого штату; так само не можуть без згоди законодавчих зборів зацікавлених штатів і Конгресу утворюватися нові штати шляхом злиття двох чи більше штатів або їх частин.

Конгрес має право розпоряджатися територією чи іншою власністю, що належить Сполученим Штатам, і видавати у зв'язку з цим усі необхідні правила й постанови, але ніщо в цій Конституції не може тлумачитися на шкоду законним домаганням Сполучених Штатів чи будь-якого окремого штату.

Розділ 4. Сполучені Штати гарантують кожному штатові у цій Спільці республіканську форму правління й охорону кожного з них від нападу ззовні, а на прохання законодавчих зборів чи виконавчої влади (коли законодавчі збори не можуть бути зібрані) — і від внутрішніх виявів насильства.

СТАТТЯ V

Коли дві третини членів обох палат визнають за необхідне, Конгрес вносить поправки до цієї Конституції або ж на вимогу законодавчих зборів двох третин штатів скликає Конвент для внесення поправок, які в обох випадках набувають обов'язкової сили й значення як частина Конституції, якщо будуть ратифіковані законодавчими зборами трьох чвертей або ж конвентами в трьох чвертях штатів, залежно від того, який із цих двох способів ратифікації запропонує Конгрес. Але жодна поправка, прийнята до 1808 року, не може хоч як-небудь зачіпати першого й четвертого положень дев'ятого розділу першої статті, й жоден штат без його згоди не може бути позбавлений однакового з іншими голосу в Сенаті.

СТАТТЯ VI

Усі борги й зобов'язання, що існували до прийняття цієї Конституції, зберігають для Сполучених Штатів таку саму юридичну силу, яку вони мали за Конфедерації.

Ця Конституція і закони Сполучених Штатів, видані на її виконання, так само як і всі угоди, що укладені чи будуть укладені Сполученими Штатами, є найвищим законом країни, й судді кожного штату зобов'язані їх виконувати, хоч би в конституціях чи законах окремих штатів траплялися суперечні ухвали.

Згадані вище сенатори й представники, так само як і члени законодавчих зборів окремих штатів, а також усі посадові особи виконавчої та судової влад Сполучених Штатів та окремих штатів зобов'язуються присягою чи урочистою обіцянкою дотримуватися цієї Конституції. Але при цьому ніколи не може вимагатися належність до котроїсь релігії як умова, щоб обіймати ту чи іншу посаду або виконувати певні громадські обов'язки в Сполучених Штатах.

СТАТТЯ VII

Достатньо ратифікації конвентами дев'яти штатів для прийняття цієї Конституції штатами, що стверджують її вказаним чином.

ПОПРАВКА I (1791)

Конгрес не повинен ухвалювати законів, що запроваджували б будь-яку релігію чи забороняли б вільне відправлення релігійних обрядів, обмежували б свободу слова чи преси або право народу мирно збиратися й звертатися до Уряду з петиціями про відшкодування збитків.

ПОПРАВКА II (1791)

Оскільки для безпеки вільної держави необхідна добре організована міліція, право народу зберігати й носити зброю не підлягає обмеженню.

ПОПРАВКА III (1791)

У мирний час жоден солдат не повинен бути прикомандирований на постій до будь-якого будинку без згоди його власника; а під час війни це дозволяється лише в передбачених законом випадках.

ПОПРАВКА IV (1791)

Право народу на охорону особи, житла, паперів та власності від необгрунтованих обшуків чи затримань не повинне порушуватися, і ордери на обшук чи затримання не можуть видаватися без достатніх підстав, підтверджених присягою чи урочистою обіцяною. Такі ордери повинні містити докладний опис місця обшуку, а також осіб чи майна, що улягають арештові.

ПОПРАВКА V (1791)

Ніхто не повинен притягатися до відповідальності за тяжкий чи інший ганебний злочин інакше, як за постановою чи звинуваченням, ухваленим розширеною колегією присяжних, за винятком випадків порушення справ, які стосуються суходільних і морських сил або міліції, в період, коли вона у зв'язку з війною чи небезпекою, що загрожує суспільству, перебуває на дійсній службі; ніхто не повинен двічі відповідати життям чи тілесною недоторканністю за один і той самий злочин; нікого не повинні примушувати свідчити проти самого себе в карній справі; ніхто не повинен бути позбавлений життя, свободи чи власності без належного судового розгляду; ніякої приватної власності не повинні відбирати для державного використання без справедливого відшкодування.

ПОПРАВКА VI (1791)

У всіх випадках карного переслідування звинувачуваний має право на скорий і прилюдний суд безсторонніх присяжних того штату й округу, де скоєно злочин, причому цей округ повинен бути заздалегідь визначений законом; зви-

нувачуваний має право вимагати, щоб його повідомили про характер і мотиви звинувачення й дали очну ставку із свідками, які свідчать проти нього; звинувачуваний може вимагати примусового виклику своїх свідків і користуватися допомогою адвоката для захисту.

ПОПРАВКА VII (1791)

Для судових справ, заснованих на загальному праві з ціною позову, яка перевищує двадцять доларів, зберігається право на суд присяжних, і жоден факт, що його розглядають присяжні, не повинен переглядатися будь-яким судом Сполучених Штатів інакше, як на основі положень загального права.

ПОПРАВКА VIII (1791)

Не повинні вимагатися надмірно великі застави, стягуватися завеликі штрафи, накладатися жорстокі й незвичайні покарання.

ПОПРАВКА IX (1791)

Перелік у Конституції певних прав не повинен тлумачитись як заперечення чи применшення інших прав, що зберігаються за народом.

ПОПРАВКА X (1791)

Повноваження, не надані цією Конституцією Сполученим Штатам і не заборонені нею ж окремим штатам, залишаються відповідно за штатами або за народом.

ПОПРАВКА XI (1798)

Судова влада Сполучених Штатів не повинна тлумачитись як така, що поширюється на будь-яку судову справу, розв'язувану за законом чи правом справедливості, якщо

ця справа порушена або провадиться проти одного із штатів громадянами іншого штату або ж громадянами чи підданцями котроїсь чужоземної держави.

ПОПРАВКА XII (1804)

Вибірники збираються по своїх штатах і голосують бюлетенями за Президента й Віце-президента, з яких хоча б один не повинен бути жителем одного з ними штату; в бюлетенях вони називають особу, пропоновану на посаду Президента, і в окремих бюлетенях — особу, пропоновану на посаду Віце-президента; потім вони складають окремі списки всіх осіб, запропонованих на Президента, і всіх осіб, запропонованих на Віце-президента, з кількістю голосів, поданих за кожного з них; підписавши й засвідчивши ці списки, вони пересилають їх у запечатаному вигляді на ім'я Голови Сенату в місце перебування Уряду Сполучених Штатів. Голова Сенату в присутності Сенату й Палати представників розпечатує всі засвідчені списки, й тоді роблять підрахунок голосів. Особа, що дістала при виборах Президента найбільше число голосів, стає Президентом, якщо тільки це число перевищує половину всіх вибірників; коли ж ніхто не дістане такої більшості, то Палата представників безпосередньо обирає бюлетенями Президента з числа трьох осіб, котрі балотувалися на посаду Президента й дістали найбільше число голосів. Але при виборах Президента голоси подаються по штатах і представництво кожного штату має один голос; кворум для цієї мети складає дві третини штатів, кожний з яких представлений одним або кількома депутатами, і для обрання необхідна більшість усіх штатів. Якщо ж Палата представників, коли право обрання перейде до неї, не обере Президента до четвертого числа наступного березня, то, так само як і у випадку смерті чи якої іншої конституційної неспроможності Президента, його обов'язки повинен виконувати Віце-президент.

Особа, що дістала найбільшу кількість голосів при виборах Віце-президента, стає Віце-президентом, якщо ця кількість перевищує половину всіх вибірників; якщо ж ніхто не дістане такої більшості, Сенат обирає Віце-президента з

двох кандидатів, котрі дістали найбільше число голосів; кворум для цієї мети складають дві третини всіх сенаторів; і для обрання необхідна їх більшість. Але жодна особа, котра згідно з Конституцією не може бути обрана на посаду Президента, не улягає обранню й Віце-президентом Сполучених Штатів.

ПОПРАВКА XIII (1865)

Розділ 1. Ні в Сполучених Штатах, ні в будь-якому іншому місці, на яке поширюється їх юрисдикція, не повинні існувати ні рабство, ні примусові роботи, окрім випадків покарання за злочин, за скоєння якого винного належним чином засуджено.

Розділ 2. Конгресові надається право упродовжувати в життя цю статтю через відповідне законодавство.

ПОПРАВКА XIV (1868)

Розділ 1. Усі особи, народжені чи натуралізовані в Сполучених Штатах і підлеглі їх владі, є громадянами Сполучених Штатів і того штату, в якому вони проживають. Жоден штат не повинен видавати чи впроваджувати закони, що обмежують привілеї та вольності громадян Сполучених Штатів; ані не повинен жоден штат позбавляти будь-яку особу життя, свободи чи власності без належного судового процесу й не повинен відмовляти будь-якій особі, підлеглої його владі, в однаковому для всіх захисті законами.

Розділ 2. Кількість представників визначається для штатів пропорційно їх населенню, враховуючи всіх жителів кожного штату, за винятком неоподатковуваних індіанців. Але якщо при обранні вибірників Президента й Віце-президента Сполучених Штатів на виборах представників до Конгресу, адміністративних і судових урядовців штату або членів його законодавчих зборів буде відмовлено в праві голосу жителеві штату чоловічої статі, котрий досяг віку двадцяти одного року і є громадянином Сполуче-

них Штатів, або якщо це право буде якимось чином обмежене, окрім як за участь у заколоті чи за інший злочин, то число представників цього штату мусить бути зменшене в пропорції, наявній між числом таких громадян чоловічої статі й кількістю всіх громадян чоловічої статі, які досягли двадцять одного року.

Розділ 3. Ніхто не може бути сенатором чи представником у Конгресі, вибірником Президента й Віце-президента, а також обіймати цивільну чи військову посаду на службі Сполучених Штатів або котрогось із штатів, якщо він, прийнявши спочатку присягу як член Конгресу або як посадова особа Сполучених Штатів, або як член законодавчих зборів котрогось штату, або як урядовець виконавчої чи судової влади штату в тому, що він дотримувався Конституції Сполучених Штатів, згодом візьме участь у повстанні чи заколоті проти них або надасть допомогу чи послугу їхнім ворогам. Одначе Конгрес двома третинами голосів кожної палати може скасувати таке обмеження прав.

Розділ 4. Має незаперечну чинність зроблений з дозволу закону державний борг Сполучених Штатів, враховуючи також борги на виплату пенсій та винагород за службу при придушенні повстання чи заколоту. Але ні Сполучені Штати, ні будь-який штат не повинні брати на себе зобов'язання й виплачувати борги, зроблені на підтримку повстання чи заколоту проти Сполучених Штатів, і не прийматимуть претензій, пов'язаних із втратою чи звільненням якого-небудь раба, оскільки всі вказані борги, зобов'язання й грошові претензії визнаються незаконними й недійсними.

Розділ 5. Конгресові надається право упродовжувати цю статтю в життя відповідним законодавством.

ПОПРАВКА XV (1870)

Розділ 1. Громадяни Сполучених Штатів не повинні позбавлятися виборчих прав чи обмежуватися в них Сполученими Штатами або окремими штатами з огляду на расу, колір шкіри чи колишнє перебування в рабстві.

Розділ 2. Конгресові надається право упроваджувати цю статтю в життя відповідним законодавством.

ПОПРАВКА XVI (1913)

Конгресові надається право накладати й збирати податки з прибутків, хоч би з якого джерела вони походили, незалежно від їх розподілу поміж окремими штатами й безвідносно до будь-яких переписів чи обліків населення.

ПОПРАВКА XVII (1913)

До складу Сенату входять по два сенатори від кожного штату, яких обирає народ штату на шість років; кожен сенатор має один голос. Вибірники кожного штату повинні відповідати тим самим вимогам, що й вибірники найчисленнішої палати законодавчих зборів штатів.

Коли відкриваються вакансії у представництві того чи іншого штату в Сенаті, виконавча влада штату призначає вибори з метою заміщення цих вакансій. При цьому законодавчі збори штату можуть уповноважити його виконавчу владу на здійснення тимчасових призначень, аж поки вакансії заповняться особами, обраними на виборах за вказівкою законодавчих зборів.

Ця поправка не може бути витлумачена так, щоб уплинути на обрання чи термін повноважень котрого-небудь сенатора, обраного до того, коли поправка набуде чинності як частина Конституції.

ПОПРАВКА XVIII (1919)

Розділ 1. Через рік по ратифікації цієї статті в Сполучених Штатах і на всіх підвладних їм територіях забороняється виробництво, продаж чи перевезення, а також довіз алкогольних напоїв для їх споживання.

Розділ 2. У світлі сказаного вище Конгресові й окремим штатам надається право упроваджувати цю статтю в життя відповідним законодавством.

Розділ 3. Ця стаття не набуде чинності, якщо вона протягом семи років по представленню Конгресом на схвалення окремим штатам не буде ратифікована як поправка до Конституції законодавчими зборами штатів за процедурою, передбаченою Конституцією.

ПОПРАВКА ХІХ (1920)

Розділ 1. Право громадян Сполучених Штатів на участь у виборах не повинне заперечуватись чи обмежуватись з огляду на їх стать як Сполученими Штатами, так і окремими штатами.

Розділ 2. Конгресові надається право упроваджувати цю статтю в життя відповідним законодавством.

ПОПРАВКА ХХ (1930)

Розділ 1. Термін повноважень Президента й Віце-президента закінчується опівдні 20 січня, а терміни повноважень сенаторів і представників — опівдні 3 січня того року, коли ці повноваження мали б закінчитися, якби ця стаття не була ратифікована; і від цього ж часу починається термін повноважень їх наступників.

Розділ 2. Конгрес збирається не рідше одного разу на рік, і його сесії починаються опівдні 3 січня, якщо тільки Конгрес не визначить законом іншого дня.

Розділ 3. У разі смерті новообраного Президента ще до початку терміну його повноважень Президентом стає новообраний Віце-президент. Якщо Президента не обрано на момент, визначений для початку терміну його повноважень, або якщо новообраний Президент не заступить на посаду, то новообраний Віце-президент виконуватиме обов'язки Президента, аж поки той заступить на посаду. В тому разі, коли ні новообраний Президент, ні новообраний Віце-президент не заступлять на посаду, Конгрес своїм законом ухвалює, хто виконуватиме вказані обов'язки, і така особа діятиме як Президент, аж поки Президент чи Віце-президент заступлять на посаду.

Розділ 4. Конгрес має право уживати заходів у разі смерті однієї з тих осіб, із числа яких Палата представників обирає Президента, коли право обрання переходить до неї, і в разі смерті однієї з тих осіб, із числа яких Сенат обирає Віце-президента, коли право обрання переходить до нього.

Розділ 5. Розділи 1 і 2 набудуть чинності 15 жовтня, що настане після ратифікації цієї статті.

Розділ 6. Ця стаття не набуде чинності, якщо її не ратифікують як поправку до Конституції законодавчі збори трьох чвертей усіх штатів протягом семи років від часу її подання на ратифікацію.

ПОПРАВКА ХХІ (1933)

Розділ 1. Цим скасовується Вісімнадцята поправка до Конституції Сполучених Штатів.

Розділ 2. Забороняються здійснювані з порушенням чинного законодавства довіз і перевезення алкогольних напоїв до будь-якого штату, на територію або до володінь Сполучених Штатів для здавання й споживання.

Розділ 3. Ця стаття не набуде чинності, якщо протягом семи років від часу подання її Конгресом на ратифікацію штатам її не ратифікують як поправку до Конституції конвенти штатів відповідно до приписів Конституції.

ПОПРАВКА ХХІІ (1951)

Розділ 1. Жодна особа не може бути обрана на посаду Президента більш, ніж двічі, й жодна особа, що понад два роки заступала Президента або виконувала його обов'язки протягом того терміну, на який Президентом була обрана інша особа, не може бути обрана на посаду Президента більше одного разу. Однак ця стаття не стосується того, хто обіймає посаду Президента на момент її подання Конгресом, а також не повинна правити за переходу для особи, що заміщає Президента чи виконує обов'язки Президента, здійснювати ці функції протягом решти визначеного терміну після набуття цією статтею чинності.

Розділ 2. Ця стаття не набуде чинності, якщо її не ратифікують як поправку до Конституції законодавчі збори трьох чвертей усіх штатів протягом семи років від дня її подання Конгресом на схвалення штатам.

ПОПРАВКА ХХІІІ (1961)

Розділ 1. Округ, що є місцем перебування Уряду Сполучених Штатів, призначає у відповідності з процедурою, яку може ухвалити Конгрес:

вибірників Президента й Віце-президента в кількості, що дорівнює загальному числу сенаторів та представників у Конгресі, на яку Округ мав би право, коли б він був штатом, але ні в якому разі не більше, ніж найменш населений штат; вони додаються до числа вибірників, призначуваних штатами, але для цілей обрання Президента й Віце-президента вони вважатимуться вибірниками, призначуваними штатом; вони збираються в Окрузі й виконують такі обов'язки, які передбачені Дванадцятотою поправкою.

Розділ 2. Конгресові надається право упроваджувати цю статтю в життя відповідним законодавством.

ПОПРАВКА ХХІV (1964)

Розділ 1. Право громадян Сполучених Штатів голосувати на будь-яких первинних чи інших виборах за Президента чи Віце-президента, за вибірників Президента чи Віце-президента, або за сенаторів чи представників до Конгресу не повинне заперечуватися чи обмежуватися Сполученими Штатами чи будь-яким штатом через несплату якого-небудь виборчого чи іншого податку.

Розділ 2. Конгресові надається право упроваджувати цю статтю в життя відповідним законодавством.

ПОПРАВКА ХХV (1967)

Розділ 1. У разі усунення Президента з посади, чи його смерті, чи відставки Президентом стає Віце-президент.

Розділ 2. Як тільки посада Віце-президента стає вакантна, Президент призначає Віце-президента, що заступає на посаду після затвердження його більшістю голосів обох палат Конгресу.

Розділ 3. Як тільки Президент передасть Голові про tempore Сенату й Спікерові Палати представників свою письмову заяву про те, що він неспроможний виконувати свої посадові повноваження та обов'язки, і доти, доки він передасть їм письмову заяву супротивного змісту, такі повноваження та обов'язки виконує Віце-президент як Виконуючий обов'язки Президента.

Розділ 4. Як тільки Віце-президент і більшість чільних урядовців виконавчих департаментів чи іншого такого органу, який Конгрес може передбачити своїм законом, передають Голові про tempore Сенату й Спікерові Палати представників письмову заяву про те, що Президент неспроможний виконувати свої посадові повноваження та обов'язки, Віце-президент негайно перебирає на себе повноваження та обов'язки його посади як Виконуючий обов'язки Президента.

Після того як Президент передає Голові про tempore Сенату й Спікерові Палати представників свою письмову заяву про те, що ця неспроможність минула, він поновлює здійснення своїх посадових повноважень та обов'язків, якщо Віце-президент і більшість чільних урядовців виконавчих департаментів чи іншого такого органу, що його Конгрес може передбачити за законом, не подадуть протягом чотирьох днів Голові про tempore Сенату й Спікерові Палати представників своєї письмової заяви про те, що Президент неспроможний виконувати свої посадові повноваження та обов'язки. В такому разі Конгрес вирішує це питання, збираючись спеціально, якщо тоді немає його сесії, протягом сорока восьми годин. Якщо Конгрес протягом двадцяти одного дня по одержанні тієї письмової заяви або, коли немає його сесії, протягом двадцяти одного дня після того, як було оголошене скликання Конгресу, ухвалить двома третинами голосів обох палат, що Президент неспроможний виконувати свої посадові повноваження та обов'язки, Віце-президент і далі виконує їх як Виконуючий

обов'язки Президента; в супротивному випадку Президент поновлює виконання своїх посадових повноважень та **обов'язків**.

ПОПРАВКА XXVI (1971)

Розділ 1. Громадяни Сполучених Штатів, що досягли вісімнадцятилітнього чи старшого віку, не повинні позбавлятися виборчих прав чи обмежуватися в них Сполученими Штатами чи окремими штатами з огляду на їхній **вік**.

Розділ 2. Конгресові надається право упроваджувати цю статтю в життя відповідним законодавством.

ПРИМІТКИ

Передмова

1. Див. *McCulloch v. Maryland*, 17 U. S. 316 (1819).
2. *Prigg v. Pennsylvania*, 41 U. S. 539, 610—11 (1842).

Розділ I

✓ 1. 1 штат. 4 (1778).

✓ 2. Див. 2, *Records of the Federal Convention*, 469 (M. Farrand, вид. 1937). Джеймс Медісон доводив також, що порушення Статей деякими штатами звільнило інших від обов'язку тим Статтям улягати. Див. 1, там-таки на 314.

✓ 3. Див. ст. I, § 2 (включення «вільних людей» та трьох п'ятих від «усіх інших осіб» в основі для пропорційного розподілу представників і прямих податків серед усіх штатів); ст. I, § 9 (двадцятирічне припинення повноваження Конгресу забороняти міграцію чи ввезення таких осіб, що їх штати можуть забажати прийняти); ст. IV, § 2 (вимога до штатів повертати втікачів, утримуваних для «служби чи роботи» в інших штатах); ст. V (що забороняє поправку положення про работоргівлю під час його обмеженого існування).

✓ 4. «Жоден штат без його згоди не може бути позбавлений однакового з іншими голосу в Сенаті».

* 5. Див. *Pollock v. Farmers' Loan and Trust Co.*, 157 U. S. 429, змінено після повторного слухання, 158 U. S. 601 (1895).

6. Висловлюючись процесуально, імпічмент є звинувачення урядовця Палатою представників, а не його усунення Сенатом. Див. ст. I, § 2; «...їй одній належить право виголошувати й провадити імпічмент».

7. Щодо дискусії про повноваження *Президента* усувати урядовців виконавчої влади див. розд. 4.

8. Див. *United States v. Belmont*, 301 U. S. 324 (1937)

(повноваження визнавати зарубіжні уряди й укладати допоміжні виконавчі угоди).

9. Див. *United States v. Curtiss-Wright Export Corp.*, 299 U. S. 304 (1936).

10. Див. *The Federalist*, числа 78—79 (Александр Гемілтон).

11. Див. *In re Hennen*, 38 U. S. 230, 257—59 (1839); *Ex parte Siebold*, 100 U. S. 371, 397—98 (1880).

12. Див. *National Prohibition Cases*, («Справи про національні заборони»), 253 U. S. 350 (1920); *Leser v. Garnett*, 258 U. S. 130 (1922). До 1808 року положення статті I про пряме оподаткування та про ввезення рабів також захищалися від поправки.

13. Решта дві пропозиції, що змінили б формулу розподілу представників серед штатів та заборонені підвищення платні членам Конгресу на час їхньої служби, так і не були ратифіковані.

14. Див. *Parsons v. Bedford*, 28 U. S. 433 (1830).

15. *Cummings v. Missouri*, 71 U. S. 277 (1867); *Ex parte Garland*, 71 U. S. 333 (1867).

16. Див. *Fletcher v. Peck*, 10 U. S. 87 (дарування землі); *Trustees of Dartmouth College v. Woodward*, 17 U. S. 518 (1819) (спільний статут); *Home Building and Loan Ass'n v. Blaisdell*, 290 U. S. 398 (1934) (підтримка закону про мораторій на застави, подібно до заходів, що підказали прийняття цього положення). Положення про контракти захищає тільки контракти, укладені до того, як був прийнятий згадуваний закон; як і Положення про *ex post facto*, його розуміють так, що він відбиває несправедливість законодавства, яке має зворотну силу. Див. *Ogden v. Saunders*, 25 U. S. 213 (1827).

17. *Barron v. Baltimore*, 32 U. S. 243 (1833).

18. 60 U. S. 393 (1857).

19. Єдиний виняток робиться для осіб, народжених у Сполучених Штатах Америки, але не «підлеглих їх юрисдикції», як-от діти чужоземних дипломатів. Федеральний закон також надає американське громадянство дітям, що народилися в американських громадян за кордоном.

Розділ II

1. 5 U. S. 137 (1803).

2. Дж. Тайєр «Джон Маршалл» 78 (П. Керланд, вид. 1967). Кілька європейських країн після того прийняли і в себе юридичний перегляд. Див., напр., «Головний закон для Федеративної Республіки Німеччини», ст. 93, 1, 100, 1.

3. Це тлумачення не позбавляє юридичне положення статті III практичного ефекту, адже інші урядові акції, як от окремих штатів, мають чіткі й ще настійніші аргументи на користь юридичного перегляду. Текст положення про верховенство, наприклад, виразно показує, що судді повинні були надати Конституції чільне місце над суперечливими законами окремих штатів: «Ця Конституція... є найвищим законом країни, й судді кожного штату зобов'язані їх виконувати, хоч би в конституціях чи законах окремих штатів траплялися суперечні ухвали» (особливий наголос). Юридичний перегляд законів окремих штатів був підтверджений на основі цього положення в 1796 році. *Ware v. Hylton*, 3 U. S. 199.

4. 1 «Протоколи Зборів», вище на 97. Див. також там-таки на 109; 2 там-таки на 73, 76, 78 (зауваження Елбріджа Джеррі, Джеймса Вілсона, Лютера Мартіна та Джорджа Мейсона); *The Federalist*, № 78 (Александр Гемілтон); Корвін «*Marbury v. Madison* й доктрина юридичного перегляду», 12 *Mich. L. Rev.* 538, 543 (1914): «Жодна розважлива людина не буде сумніватися в тому, що члени Зборів 1787 року вважали: Конституція надає право судам Сполучених Штатів Америки ухвалювати рішення щодо конституційної чинності актів Конгресу».

5. 28 U.S.C. § 1331. У позовах проти урядовців штатів Конгрес в загальних термінах уповноважив суди уживати заходів, необхідних для виправлення порушень конституційних прав. 42 U.S.C. § 1983. У позовах проти федеральних урядовців Конгрес зумисне передбачив заяву прав сторони позивача, а також письмові розпорядження підлеглим судам, щоб спонукати до передбаченої законом дії (як у самому *Marbury...*) і *habeas corpus* для відшкодування незаконного ув'язнення. 28 U.S.C §§ 2201, 1361, 2241. *Habeas corpus* гарантується самою Конституцією, за винятком тих надзвичайних станів, спричинених «заколотом чи вторгненням» (ст. 1, § 9). Можуть бути вжиті також, як визнав Верховний суд, інші заходи, як-от відшкодування збитків

та судові заборони на протизаконну поведінку. Див. *Bivens v. Six Unknown Agents*, 403 U. S. 388 (1971).

6. *Massachusetts v. Mellon*, 262 U. S. 447 (1923).

7. *Flast v. Cohen*, 392 U. S. 83 (1968). Див. р. VIII.

8. *Chisholm v. Georgia* 2 U. S. 419 (1973).

9. З Дж. Елліот. «Дебати на кількох Зборах штатів після прийняття федеральної Конституції» 533 (2-ге видання 1854). Див. також там-таки на 555 (Джон Маршалл); *The Federalist*, 81 (Александр Гемілтон); *Hans v. Louisiana*, 134 U. S. 1, (1890). Суддя Вільям Бреннан, серед інших, завзято оспорував цей висновок. Див., напр., *Employees of Department of Public Health and Welfare v. Department of Public Health and Welfare*, 411 U. S. 279 (1973) (незгідна думка).

10. Див., напр., 5 U. S. C. § 702 (позови проти державних урядовців за негрошову допомогу); 28 U. S. C. § 1346 (а), (б) (певні контрактів дії та позови у справах цивільних правопорушень).

11. Див., напр., *Petty v. Tennessee-Missouri Bridge Commission* 359 U. S. 275 (1959).

12. *Fitzpatrick v. Bitzer*, 427 U. S. 445 (1976) (Чотирнадцята поправка).

13. *Ex parte Young*, 209 U. S. 123 (1908).

14. *Edelman v. Jordan*, 415 U. S. 651 (1974). Див. Каррі «Висока недоторканність і позови проти посадових осіб», 1984 *Supr. Ct. Rev.* * 149.

15. *Pacific States Tel. and Tel. Co. v. Oregon* 223 U. S. 118 (1912); *Coleman v. Miller*, 307 U. S. 433 (1939). Але Суд вирішував інші справи, що стосувалися ратифікації конституційних поправок. Див., наприклад, *Hollingsworth v. Virginia*, 3 U. S. 378 (1798) (пропонована поправка не потребує подання її Президентові на можливе вето); *Dillon v. Gloss* 256 U. S. 368 (1921) (Конгрес може обмежити час для ратифікації штатами).

16. Див. Генкін «Чи існує доктрина «політичного питання?», 85, *Yale L. J.* 597 (1976).

17. Див. також *The Federalist*, № 65 (Александр Гемілтон), де пояснюється, чому гадалось, що суди нездатні здійснювати цю аналітично-юридичну функцію.

18. *Baker v. Carr*, 369 U. S. 186 (1962) (незгідна думка).

19. Див. *Baker v. Carr*, прим. 18 вище; *Reynolds v. Sims*,

* «Огляд рішень Верховного суду» (англ.).

377 U. S. 533 (1964) (думка, що законодавчі округи повинні бути істотно однакові за кількістю населення).

20. Див., наприклад, *Baker v. Carr*, прим. 18 вище; *Powell v. McGonack*, 395 U. S. 486 (1969) (де розглядаються випадки виключення колеги Палатою представників на підставах, не вказаних у статті I попри конституційне положення, яке робить кожную палату Конгресу суддею виборів, повернень і кваліфікацій її членів (ст. I, § 5).

21. *Ex parte McCardle* 74 U. S. 506 (1869); *Sheldon v. Sill*, 49 U. S. 441 (1850).

22. *United States v. Klein* 80 U. S. 128 (1872); *Yakus v. United States* 327 U. S. 414, 468 (1944) (Ратледж, Дж., незгідна думка).

23. Див. Гарт «Повноваження Конгресу обмежувати юрисдикцію федеральних судів»: «Вправа в діалектиці», 66, *Harv. L. Rev.* 1362, 1365 (1953) (Конгрес не уповноважений «зруйнувати істотну роль Верховного суду в конституційній схемі»).

24. Див. 1 К. Воррен «Верховний суд в історії Сполучених Штатів», 269—315 (перегл. вид. 1926); Р. Джексон «Боротьба за юридичне верховенство» (1941); *S. Rep. № 711*, 75-й Конг., 1-ша сесія (1937).

25. Як казали дотепники: «Зроби раз, та гаразд». Див. також розд. III.

Розділ III

1. *The Federalist* № 45. Подібні запевнення заповнювали дебати як на національних, так і на штатових конвентах.

2. 17 U. S. 316 (1869).

3. Див. *Herburn v. Griswold*, 75 U. S. 603 (1870); Справи про законні платіжні засоби, 79 U. S. 457 (1871).

4. Див. 1. «Твори Александра Гемілтона», 138—41 (1810).

5. *The Federalist* № 45.

6. 22 U. S. 1 (1824).

7. *United States v. Coombs*, 37 U. S. 72 (1838).

8. *Southern Railway v. United States*, 222 U. S. 20 (1911).

9. *Houston, E. and W. Texas Ry. v. United States (Shreveport Rate Case)*, 234 U. S. 342 (1914).

10. *Wickard v. Filburn*, 317 U. S. 111 (1942). Див. також рішення у справі *Katzenbach v. McClung*, 379 U. S. 294 (1964), що підтримав повноваження Конгресу оголошувати

поза законом расову дискримінацію в ресторані, і то не тільки в такому, що обслуговує мандрівників із штату до штату, на тій підставі, що ресторани, котрі відмовлялись обслуговувати негрів, закупували менше харчів з інших штатів.

11. *Hamilton v. Kentucky Distilleries Co.*, 251 U. S. 146 (1919).

12. *McCray v. United States*, 195 U. S. 27 (1904).

13. *Oklahoma v. Civil Service Commission* 330 U. S. 127 (1947). Див. також *Missouri v. Holland*, 252 U. S. 416 (1920), з висновком, що повноваження Президента укладати договори не обмежуються суб'єктами, стосовно яких Конгрес може ухвалювати закони.

14. Див., наприклад, *United States v. E. C. Knight Co.*, 156 U. S. 1 (1895) (з висновком, що антитрестові положення Акту Шермана не стосуються виробництва, аби уникнути визнання його антиконституційним); *Hammer v. Dagenhart*, 247 U. S. 251 (1918), і «Справу про оподаткування дитячої праці», 259 U. S. 20 (1922) (що зводила нанівець зусилля Конгресу контролювати дитячу працю під виглядом, відповідно, повноважень щодо комерції та оподаткування); *A. L. A. Schechter Poultry Corp. v. United States* 295 U. S. 495 (1935) (регулювання місцевих різницьких цін, платні та якості продукції).

15. Див. «Статті Конфедерації», ст. VIII; *The Federalist*, №№ 41, 45 (Джеймс Медісон).

16. Одначе зворотні закони штатів про неплатоспроможність уживалися для того, щоб послабити контрактів зобов'язання, на порушення ст. I, § 10; Конгрес має владу анулювати навіть розраховані на майбутнє закони в цій галузі, запроваджуючи власні виняткові положення про банкрутство. Див. *Sturges v. Crowningshield*, 17 U. S. 122 (1819).

17. Така була думка головного судді Роджера Тейні, Маршаллового наступника, але він виступав не від більшості суддів. Див., напр., «Справи про ліцензії», 46 U. S. 504 (1847).

18. Див. *The Federalist*, № 22 (Александр Гемілтон).

19. Див., напр., *Gibbons v. Ogden*, 22 U. S. 1 (1824); *Cooley v. Board of Wardens*, 53 U. S. 299 (1852).

20. Див., напр., *Gibbons v. Ogden*, вище (стосовно, серед іншого, правил карантину) й *Cooley v. Board of Wardens*, вище (закон, що вимагає брати на роботу місцевого лоц-

мана); *Sherlock v. Alling*, 93 U. S. 99 (1876) (закон, що установлює відшкодування збитків, пов'язаних із насильницькою смертю).

21. *Southern Pacific Co. v. Arizona*, 325 U. S. 761 (1945).

22. *Welton v. Missouri*, 91 U. S. 275 (1876). Див. також *Philadelphia v. New Jersey*, 437 U. S. 617 (1978) (штат не може заборонити розпоряджатися відходами, що розташовані за межами штатів).

23. Див.: «Справу про оподаткування штатом фрахтування», 82 U. S. 232 (1873); *Western Live Stock v. Bureau of Revenue*, 303 U. S. 250 (1938).

24. Пор. *Bradley v. Public Utilities Commission*, 289 U. S. 92 (1933), із *Buck v. Kuykendall*, 267 U. S. 307 (1925).

25. Пор. *South Carolina State Highway Department v. Barnwell Bross.*, 303 U. S. 177 (1938), із *Southern Pacific Co. v. Arizona* (див. вище).

26. Див., напр., *Johnson v. Maryland*, 254 U. S. 51 (1920) (штат не повинен вимагати ліцензії на водіння поштового фургона).

27. *Panhandle Oil Co. v. Mississippi ex rel. Knox*, 277 U. S. 218, 233 (1928) (Голмс, суддя, незгідна думка).

28. *Bank v. Supervisors*, 74 U. S. 26 (1869).

29. Див., напр., *Collector v. Day* 78 U. S. 113 (1871).

30. *Helvering v. Gerhardt*, 304 U. S. 405 (1938); *Graves v. New York ex rel. O'Keefe*, 306 U. S. 466 (1939).

31. *New York v. United States* 326 U. S. 572 (1946).

32. *Garcia v. San Antonio Metropolitan Transit Authority*, 105 S. Ct. 1005 (1985).

33. *First Agricultural National Bank v. State Tax Commission*, 392 U. S. 339 (1968) (Тергуд Маршалл, суддя, незгідна думка).

Розділ IV

1. 343 U. S. 579 (1952).

2. Тим засобом стало судове розпорядження, що забороняло страйк. Президент Трумен не намагався добитись тієї судової заборони.

3. Див. *Ex parte Milligan*, 71 U. S. 2 (1866).

4. «Конгрес має право... створювати всі потрібні й належні закони для здійснення як згаданих вище прав, так і всіх інших прав, якими ця Конституція наділяє Уряд

Сполучених Штатів або ж його органи чи урядовців» (виділення моє). Ст. I, § 8.

5. Див. *The Federalist*, №№ 24, 26, 28, 47.

6. Див. також р. V.

7. Ст. I, § 1. Те саме стосується і судової влади, визначеної як така, що поширюється тільки на типи справ і спорів, перелічених у статті III.

8. Див., напр., *McCulloch v. Maryland*, у р. III; *Stuart v. Laird*, 5 U. S. 299 (1803).

9. 135 U. S. 1 (1890).

10. 158 U. S. 564 (1895).

11. Подібним чином саме Конгрес, а не Президент уповноважений посилати цивільні збройні сили на війну, видаючи «каперські свідоцтва та дозволи на репресалії». Див. Лобел «Таємна війна і повноваження Конгресу»; «Прихована війна і забуті повноваження»; 139 U. Pa. L. Rev. 1035 (1986).

12. Див. 2, Протокол Зборів, вище, на 318.

13. Див. «Справи про винагороду» 67 U. S. 635 (1863).

14. Див., напр., *Mora v. MacNamara*, 389 U. S. 934 (1967).

15. 87 Stat. 555 (1973).

16. Всі такі цілі були чітко виражені на Конституційних зборах і в документах «Федераліста». Див. Каррі «Розподіл повноважень» за *Bowsher*, 1986. Sup. Ct. Rev. 19.

17. Див. 15 U. S. C. § 45. Суди, як з'ясується нижче, лише обмежили повноваження переглядати рішення комісії.

18. До того ж положення про Належний процес вимагає, щоб гаданим правопорушникам дозволено було мати справедливий суд. Однією з чільних вимог справедливого суду є безстороннє розслідування, і хтозна, як та комісія може бути неупередженою, ухвалюючи рішення про достатність своїх власних доказів. Див. р. V.

19. Див. *A. L. A. Schechter Poultry Corp. v. United States*, 295 U. S. 495 (1935). Цей висновок був необов'язковий для того рішення, оскільки повноваження комісії не входили до питань, що розглядалися в цій справі.

20. *Panama Refining Co. v. Ryan*, 293 U. S. 388 (1935) (скасовуючи те, що вісім суддів розглядали як необмежену компетенцію вирішувати: забороняти чи ні міжштатові перевезення нафти, добутої понад квоту, визначену законом штату); *A. L. A. Schechter Poultry Corp. v. United States*, 295 U. S. 495 (1935) (одноголосно позбавляючи чинності практично необмежене повноваження видавати «збірники

законів про чесну конкуренцію» для різних галузей бізнесу чи промисловості).

21. Див. *Buttfield v. Stranahan*, 192 U. S. 470 (1904); *J. W. Hampton, Jr. and Co. v. United States*, 276 U. S. 394 (1928).

22. *Lichter v. United States*, 334 U. S. 742 (1948).

23. 272 U. S. 52 (1926).

24. 295 U. S. 602 (1935).

25. *Crowell v. Benson*, 285 U. S. 22 (1932). Цей висновок також не стосується того рішення, оскільки Верховний суд відкинув оспорюване розпорядження, виходячи з вужчих засад.

26. Див. 5 U. S. C. § 706 (Адміністративний процедурний акт), що вимагає юридичної поваги до рішень агентства, якщо тільки вони не «упереджені, примхливі чи зв'язують свободу дії» або «не підтверджені істотними доказами» у випадках, які повинні вирішуватися після слухання агентством, за протоколом судового засідання; *Universal Camera Corp. v. National Labor Relations Board*, 340 U. S. 474 (1951) (якщо агентство знайде поважну причину для оспорення виплати); *National Labor Relations Board v. Hearst Publications, Inc.*, 322 U. S. 111 (1944) (визначення агентства, чи «рознощики газет» є «службовці», в рамках Акту про національні трудові відносини).

27. Див. також: *Каррі*, «Судді банкрутства і незалежне судочинство», 16 *Creighton L. Rev.* 441 (1983).

28. *National Cable Television Ass'n v. United States*, 415 U. S. 336 (1974).

29. *Immigration and Naturalization Service v. Chadha*, 462 U. S. 919 (1983).

30. *Buckley v. Valeo*, 424 U. S. 1 (1976); *Bowsher v. Synar*, 106 S. Ct. 3181 (1986). З питання призначень див. статтю II, § 2: «Президент... має право... за порадою і згодою Сенату призначати... урядовців Сполучених Штатів...» (виділення мое). Той самий розділ уповноважує Конгрес надавати право призначення нижчих урядовців «самому лише Президентові, судам або головам департаментів», але не собі самому.

31. *Northern Pipeline Construction Co. v. Marathon Pipeline Co.*, 458 U. S. 50 (1982).

Розділ V

1. *Murray's Lessee v. Hoboken Land and Improvement Co.*, 59 U. S. 272 (1856).

2. Див., напр., *Hurtado v. California*, 110 U. S. 516 (1880) (Належний процес не включає в себе повноваження звичайного права пред'являти звинувачення великим журі); *Powell v. Alabama*, 287 U. S. 45 (1932) (Належний процес надає право вбогим відповідачам консультиватися за державний рахунок, при тому що звичайне право такого права не надавало).

3. Див., напр., *Duncan v. Louisiana*, 391 U. S. 145 (1968) (Належний процес включає право на карний процес із присяжними засідателями).

4. Див. *Davidson v. New Orleans*, 96 U. S. 97 (1878) (сповіщення і слухання); *Tumey v. Ohio*, 273 U. S. 510 (1927) (упереджений суддя); *Moore v. Dempsey*, 261 U. S. 86 (1923) (суд під тиском юрби); *In re Winship*, 397 U. S. 358 (1970) (доказ поза всяким сумнівом); *Brown v. Mississippi*, 297 U. S. 278 (1936) (вимушене зізнання); *Mooney v. Holohan*, 294 U. S. 103 (1935) (неправдиве свідчення).

5. Див. *Mapp v. Ohio*, 367 U. S. 643 (1961) (обшук та арешт); *Malloy v. Hogan*, 378 U. S. 1 (1964) (самозвинувачення); *Benton v. Maryland*, 395 U. S. 784 (1969) (подвійна небезпека); *Duncan v. Louisiana*, 391 U. S. 145 (1968) (суд присяжних); *Pointer v. Texas*, 380 U. S. 400 (1965) (конфронтація); *Gideon v. Wainwright*, 372 U. S. 335 (1963) (право на консультивання); *Furman v. Georgia*, 408 U. S. 238 (1972) (жорстоке і незвичайне покарання). У справі *Furman* Верховний суд визнав антиконституційним конкретний закон про смертну кару. Однак, почасти з історичних причин, більшість суддів не була готова визнати саму смертну кару в суті своїй «жорстокою і незвичайною».

6. Див. В. Лафейв і Дж. Ісраел «Карна процедура» 767 (1985): «Припускається, що система може функціонувати лише тоді, коли високий процент справ позбувається визнання звинуваченого себе винним, і що це трапиться тільки тоді, коли будуть забезпечені поступки, аби спонукати до таких визнань». Щодо критики див. Алшулер «Зміни в дебатах при виторговуванні зізнання», 69 *Cal. L. Rev.* 652 (1981); Лангбайн «Тортури й вимагання зізнань»; 46 U. S. 3 (1978); Лангбайн «Країна, де не виторговують

зизнань: як це виходить у німців», 78 U. S. 204 (1979) (показуючи, що процес аж ніяк не є неминучий).

7. *Brady v. United States* 397 U. S. 742 (1970); *Bordenkircher v. Hayes*, 434 U. S. 357 (1978).

8. Див. «Матеріально-правовий належний процес» нижче.

9. Раніші рішення заперечували, що такі «привілеї» кваліфікувались як «власність». Див., напр., *Bailey v. Richardson*, 182 F. 2d 46 (D. C. Cir. 1950).

10. Див. *Goldberg v. Kelly*, 397 U. S. 254 (1970); *Board of Regents v. Rosh*, 408 U. S. 564 (1972).

11. Див. *Mathews v. Elbridge*, 425 U. S. 319 (1976).

12. Див. № 10 вище.

13. 419 U. S. 565 (1975).

14. *Bi-Metallic Investment Co. v. State Board of Equalization*, 239 U. S. 441 (1915); *United States v. Florida East Coast Ry.*, 410 U. S. 224 (1973). Одначе законодавчі акти, як правило, надають зацікавленій публіці право брати участь у загальних законотворчих процедурах принаймні наданням письмових коментарів. Див., напр., 5 U. S. C. § 553 (Акт про адміністративну процедуру).

15. *Home Ins. Co. v. Dick*, 281 U. S. 397 (1930); *Phillips Petroleum Co. v. Shutts*, 105 S. Ct. 2965 (1985). Див., оглядово, Б. Каррі «Вибрані нариси про конфлікти законів», р. 5 (1963).

16. Див., напр., *Union Refrigerator Transit Co. v. Kentucky*, 199 U. S. 194 (1905) (екстратериторіальне оподаткування); *International Shoe Co. v. Washington*, 326 U. S. 310 (1945) (що вимагає «мінімальних контактів» між розглядуваним спором і штатом, у чиїх судах той спір розв'язується, аби забезпечити «чесну гру й ґрунтовну справедливість»); *World-Wide Volkswagen Corp. v. Woodson*, 444 U. S. 286 (1980) (що наголошує на обмеженнях Належного процесу для юрисдикції суду штату як на «інструменті міжштатового федералізму»).

17. 198 U. S. 45 (1905).

18. 410 U. S. 113 (1973). Єдиним винятком було рятування життя матері.

19. Див. незгідні думки суддів Гарлана й Голмса в справі *Lochner...* та суддів Вайта й Ренквіста в справі *Roe...* (останні наполягали, що цей захід мав «раціональне відношення до справжньої мети штату»). Порівняйте критерій чинності федеральних законів, постаий на основі положен-

ня про потрібні й належні закони й проголошений у справі *McCulloch v. Maryland*, р. 3, який вимагає вживання належних засобів для досягнення законних цілей.

20. *Holden v. Hardy*, 169 U. S. 366 (1898).

21. *Bunting v. Oregon*, 243 U. S. 426 (1917).

22. *West Coast Hotel Co. v. Parrish*, 300 U. S. 379 (1937).

23. Див., напр., *United States v. Carolene Products Co.*, 304 U. S. 144 (1938) (що підтримав виразно протекціоністську заборону на перевезення вершків, збагачених кокосовою олією); *Williamson v. Lee Optical Co.*, 348 U. S. 483 (1955) (що підтримав «висмоктане з пальця» положення, яке забороняє вставляти існуючі скельця окулярів у нові оправи без рецепту лікаря).

24. *Ferguson v. Skrupa*, 372 U. S. 726 (1963).

25. Див. *Barron v. Baltimore*, р. 1.

26. Див. *Stromberg v. California*, 283 U. S. 359 (1931) (промова); *Near v. Minnesota*, 283 U. S. 697 (1931) (преса); *De Jonge v. Oregon*, 299 U. S. 353 (1937) (зібрання); *Cantwell v. Connecticut*, 310 U. S. 353 (1940) (релігія). Пор. *Hurtado v. California*, обговорену в «Процедурних вимогах», із висновком: «Належний процес» вимагає тільки тих *процедурних* протекцій, що є «фундаментальні», перш ніж особа може бути позбавлена «свободи».

27. *West Virginia Board of Education v. Barnette*, 319 U. S. 625 (1943).

28. Там-таки.

29. Див. *United States v. Carolene Products Co.*, 304 U. S. 144, 152—53, прим. 4 (1938).

30. Див. Шаттук «Справжнє значення терміну «свобода» в тих положеннях конституції федеральної та окремих штатів, котрі захищають «життя, свободу й власність», 4 *Harv. L. Rev.* 365 (1891).

31. *Allgeyer v. Louisiana*, 165 U. S. 578 (1897).

32. Історично термін «процес» стосувався іноді процедури взагалі, а іноді — виклику, що сповіщає про судове засідання. Див. Істербрук «Майно і Належний процес», 1982, *Sup. Ct. Rev.* 85.

33. З Дж. Сторі «Коментарі до Конституції Сполучених Штатів», § 1783 (1833).

34. *Murray's Lessee v. Hoboken Land and Improvement Co.*, 59 U. S. 272 (1856); *Davidson v. New Orleans*, 96 U. S. 97 (1878).

35. *Youngstown Sheet and Tube Co. v. Sawyer*, р. 4

(Джесон Дж., згідна думка). Щодо розвитку цієї ідеї в Європі XIX сторіччя див. С. Schmitt, *Verfassungslehre* *, 130—31, 147—50 (1928).

36. *Mayo v. Wilson*, 1 N. H. 53 (1817). Див. також Корвін «Доктрина Належного юридичного процесу перед Громадянською війною», 24 *Harv. L. Rev.* 366 (1911).

37. *Maher v. Roe*, 432 U. S. 464 (1977); *Harris v. McRae*, 448 U. S. 297 (1980). Див. також *Jackson v. City of Joliet*, 715 F. 2d 1200 (7th Cir. 1983; місто не має конституційного обов'язку рятувати жертви автомобільних катастроф).

38. Одначе це питання не надається до категоричної відповіді у світлі цих рішень. Див., напр., *Truax v. Corrigan*, 257 U. S. 312 (1921) (висновок, що штат не може скасовувати наказових заходів проти пікетування робочих місць); Каррі «Позитивні й негативні конституційні права», 53 *U. Chi. L. Rev.* 864 (1986).

39. *Calder v. Bull*, 3 U. S. 386 (1798).

40. *Slaughterhouse Cases* **, 83 U. S. 36 (1873) (суддя Бредлі, незгідна думка).

41. Див. *Cong. Globe*, 39-й Конг.; Перша сесія 2786 (зауваження сенатора Гаурда).

42. Див., напр., *Adamson v. California*, 332 U. S. 46, 71—72 (суддя Блек, незгідна думка).

43. Див. *Conner v. Elliott*, 59 U. S. 591, 594 (1856). Як визнав Верховний суд у *Slaughterhouse Cases*, (1873), «єдиною метою» цього положення було заявити всім штатам, що хоч які були б ті права, гарантовані чи запроваджені вами для ваших громадян, чи коли ви обмежуєте або кваліфікуєте, чи накладаєте обмеження на їх застосування, такою самою, ані більшою, ані меншою, буде міра прав громадян інших штатів, що підлягають вашій юрисдикції».

44. Щб стаття IV «зробила для захисту громадян одного штату від ворожого чи дискримінаційного законодавства інших штатів», доводив суддя Філд у незгідній думці в *Slaughterhouse Cases*, те «Чотирнадцята поправка робить для захисту кожного громадянина Сполучених Штатів від ворожого чи дискримінаційного законодавства проти нього на користь інших, незалежно від того, чи вони мешкають у тому самому, чи в різних штатах». Положення про одна-

* «Наука конституції» (нім.).

** Справи про різниці (англ.).

ковий захист (р. 6) служить цій меті сьогодні, але історія дає змогу припускати: в тексті цього положення закладена вимога, аби штати однаковою мірою захищали й негрів від злочинств, що їх коять треті сторони. Підсумок цим дебатам зроблено в праці Фермана «Чи включає Чотирнадцята поправка перші десять поправок?», 2 Stan. L. Rev. 5 (1949).

45. Див. The Federalist, № 84 (Александр Гемілтон); 1 Annals of Congress 456 (1789) (Джеймс Медісон); Каплан «Історія і значення Дев'ятої поправки», 69 Va. L. Rev. 223 (1983).

46. Roe v. Wade, див. вище (згідна думка).

47. Scott v. Sandford, 60 U. S. 393 (1857).

48. Bowers v. Hardwick, 106 S. Ct. 2841, 2846 (1986).

Розділ VI

1. Див. Slaughterhouse Cases, 83 U. S. 36 (1873).

2. P. V.

3. Див. Slaughterhouse Cases, р. 5.

4. Strauder v. West Virginia, 100 U. S. 303 (1880).

5. 163 U. S. 537 (1896). Див. також Pace v. Alabama, 106 U. S. 583 (1883) (де підтримано закон, що схвалював суворіші покарання за протизаконні статеві зв'язки, коли партнери належать до різних рас, адже як чорно-, так і білошкірі улягали однаковим санкціям).

6. Missouri ex rel. Gaines v. Canada, 305 U. S. 337 (1938).

7. 347 U. S. 483 (1954).

8. Див. Г. Гунтер «Конституційний закон», 639 (11-те вид. 1985).

9. Loving v. Virginia, 388 U. S. 1 (1967).

10. Shelley v. Kraemer, 334 U. S. 1 (1948).

11. Див. Бікел «Первісне розуміння й сегрегаційне рішення», 69 Harv. L. Rev. 1 (1955).

12. Strauder v. West Virginia, див. вище.

13. 438 U. S. 265 (1978).

14. Fullilove v. Klutznick, 448 U. S. 448 (1980).

15. Див. дискусію про нерасові класифікації нижче.

16. Korematsu v. United States, 323 U. S. 214 (1944).

17. Тут можна додати, що підперті добрими намірами расові класифікації мають тенденцію підтверджувати небажані расові стереотипи, знецінювати справжні досягнення членів привілейованої групи й породжувати обурення проти тих, кому віддають перевагу. Див., для загального уявлен-

ня, *Regents of the University of California v. Bakke*, вище (суддя Пауелл, згідна думка).

18. *Washington v. Davis*, 426 U. S. 229 (1976).

19. Див. також дискусію про ствердні урядові обов'язки у зв'язку з положеннями Належного процесу в р. V.

20. Див. *Slaughterhouse Cases* і *Strauder v. Virginia*, вище.

21. *Massachusetts Board of Retirement v. Murgia*, 427 U. S. 307 (1976).

22. Див. *Washington v. Davis*, вище.

23. Див. *Palmore v. Sidoti*, 104 S. Ct. 1879 (1984) (з виділенням).

24. 377 U. S. 533 (1964). Див. також дискусію в справі *Harper v. Virginia Board of Elections* в останній частині цього розділу.

25. *Craig v. Board*, 453 U. S. 57 (1981).

26. *Rostker v. Goldberg*, 453 U. S. 57 (1981). Також час від часу вдавалися до критичного перегляду, то більш, то менш пильного, щоб усунути розрізнення, які ставлять у невідгідне становище чужоземців (напр., *Graham v. Richardson*, 403 U. S. 365 (1971) або незаконнонароджених дітей (*Levy v. Louisiana*, 391 U. S. 68 (1968))).

27. «Рівність прав згідно із законом не повинна заперечуватися чи обмежуватися у зв'язку з їх статтю як Сполученими Штатами, так і окремими штатами».

28. Див., напр., *Strauder v. West Virginia*, вище.

29. *Neal v. Delaware*, 103 U. S. 370 (1881).

30. *Yick Wo v. Hopkins*, 118 U. S. 356 (1886).

31. Єдиними винятками є Тринадцята поправка, що забороняє рабство як приватне, так і державне, та Вісімнадцята, що забороняла приватне виробництво чи транспортування алкогольних напоїв протягом кількох років, аж поки її скасовано Двадцять першою.

32. 109 U. S. 3 (1883).

33. Див. *Katzenbach v. McClung*, р. 3 (положення про комерцію); *Jones v. Alfred N. Mayer Co.*, 392 U. S. 409 (1968) (несподівано широка інтерпретація сфери дії Тринадцятої поправки, аби підсилити заборону «рабства»).

34. 334 U. S. 1 (1948).

35. *Moose Lodge v. Irvis*, 407 U. S. 163 (1972).

36. *Burton v. Wilmington Parking Authority*, 365 U. S. 715 (1962).

37. Див. також рішення, обговорені в останній частині цього розділу.

38. *Bolling v. Sharpe*, 347 U. S. 497 (1954).

39. Див. р. V.

40. Супроти цього можна доводити, що Верховний суд уже виснував, попри паралельний аргумент, що положення про Належний процес Чотирнадцятої поправки зробило можливим для штатів застосування деяких обмежень, покладених першими вісьмома поправками, на додаток до Належного процесу, на Сполучені Штати. Див., напр., *Gideon v. Wainwright*, р. V (право, зазначене в Шостій поправці, користуватися послугами адвоката).

41. Див. р. V.

42. Див. поправку XIV, § 2; Д. Каррі «Конституція у Верховному суді: перші сто років», 384 (1985).

43. *Guinn v. United States*, 238 U. S. 347 (1915). Навіть це рішення не поклато краю ефективному обходу поправки з допомогою «дідівських» правил, бо штат зараз же виключив із загальноприйнятих виборчих кваліфікацій тих, кому надавалося право голосувати згідно з «дідівським» правилом, скасованим у справі *Guinn*... Спливло ще двадцять років, поки Верховний суд знайшов нагоду оголосити це положення антиконституційним. Див. *Lane v. Wilson*, 307 U. S. 268 (1939).

44. *Nixon v. Herndon*, 273 U. S. 536 (1927). Див. також *Nixon v. Condon*, 286 U. S. 73 (1932) (висновок про відповідальність штату за рішення партійного комітету виключити негрів — на тій підставі, що закон штату, надаючи більше повноважень комітетові, ніж членству в партії, тим самим робить комітет агентом штату). Насправді недвозначні заперечення прихильників положення про однаковий захист того, що П'ятнадцята поправка може прикладатися до виборчих прав (див. вище), зробили її, як визнав згодом Верховний суд, більш вірогідною підставою для цих рішень, ніж Чотирнадцяту. Див. *United States v. Classic*, 313 U. S. 299 (1941).

45. *Grove v. Townsend*, 295 U. S. 45 (1935). Див. «Дію штату» вище.

46. *Marsh v. Alabama*, 326 U. S. 501 (1946), з висновком про захист права розповсюджувати релігійну літературу на вулицях міста, що належить компанії.

47. *Smith v. Allwright*, 321 U. S. 649 (1944); *Terry v. Adams*, 345 U. S. 461 (1953).

48. *Harper v. Virginia Board of Elections*, 383 U. S. 663 (1966). Двадцять четверта поправка, прийнята за два роки

до цього рішення, вже заборонила відмову у праві голосувати «через несплату якого-небудь виборчого чи іншого податку», але тільки у *федеральних* виборах.

49. *Lassiter v. Northampton Election Board*, 360 U. S. 45 (1959).

50. *Oregon v. Mitchell*, 400 U. S. 112 (1970). Розділ 2 П'ятнадцятої поправки уповноважує Конгрес «упроваджувати цю статтю в життя відповідним законодавством».

51. *South Carolina v. Katzenbach*, 383 U. S. 301 (1966).

Розділ VII

1. Див. р. V.

2. *Whitney v. California*, 274 U. S. 357 (1927) (суддя Брандейс, згідна думка).

3. *Schenck v. United States*, 249 U. S. 47 (1919). Трохи більше вірогідності в тих аргументах, що наміром було лишити весь предмет регулювання комунікації *штатам*, оскільки первісно Перша поправка прикладалася тільки до Конгресу. Навіть така інтерпретація мала б вимагати висновку, що ця поправка не стосується округу Колумбія, де Конгрес має виняткові законодавчі повноваження, і вона не відповідає за недвозначне повноваження Конгресу обмежувати слово згідно із зумисним правом запроваджувати авторські права, ст. I, § 8.

4. Див. 4, В. Блекстоун «Коментарі законів Англії», 151 (1765); Л. Леві «Свобода слова та преси в ранній американській історії: спадок придушення» (1960).

5. Див., напр., *Near v. Minnesota*, 283 U. S. 697 (1937); *New York Times Co. v. United States*, 403 U. S. 713 (1971).

6. *Patterson v. Colorado*, 205 U. S. 454 (1907).

7. Див. *Near v. Minnesota*, вище.

8. Т. Кулі «Конституційні обмеження», 421 (1868). Див. також Е. Фройнд «Поліційна влада», §§ 474—75 (1904).

9. Див. р-ли V, VI.

10. Див., напр., *NAACP v. Alabama*, 357 U. S. 449 (1958) (свобода асоціацій). Пор. р-ли V, VI.

11. 249 U. S. 47 (1919).

12. Голмс пізніше додав, що небезпека має бути серйозна, а не тільки очевидна й близька. Див. *Abrams v. United States*, 250 U. S. 616 (1919) (незгідна думка).

13. 341 U. S. 494 (1951).

14. *Debs v. United States*, 249 U. S. 211 (1919).

15. Суддя Голмс сам визнав це у пізнішій незгідній думці: «Який-небудь патріот може подумати, ніби ми витрачаємо гроші на літаки чи виробляємо більше гармат певного виду, ніж нам потрібно, і може-таки добитися відповідного скорочення; однак ж, хай навіть виявиться, що це скорочення зашкодило, і дехто дійде висновку, що воно, очевидно, стало перешкодою Сполученим Штатам у веденні війни, ніхто не визнає такої поведінки за злочин». *Abrams v. United States*, 250 U. S. 616 (1919) (Голмс, суддя, незгідна думка).

16. 395 U. S. 444 (1969).

17. *Village of Skokie v. National Socialist Party of America*, 69 Ill. 2d 890, 373 N. E. 2d 21 (Іллінойський верховний суд, 1978).

18. *Whitney v. California*, 274 U. S. 357 (1927) (згідна думка).

19. *New York Times Co. v. Sullivan*, 376 U. S. 254 (1964).

20. *NAACP v. Alabama*, 357 U. S. 449 (1958). Через три роки, (1961), незважаючи на подібну непряму загрозу свободі спілок, розділений Верховний суд непереконливо знайшов настійну причину національної безпеки для того, щоб вимагати список членів Комуністичної партії. *Communist Party v. Subversive Activities Board*, 367 U. S. 1 (1961). Однак ніякої такої причини не було знайдено у пізнішій справі, що стосувалася Соціалістичної Робітничої партії. *Brown v. Socialist Workers '74 Campaign Committee*, 459 U. S. 87 (1982).

21. Пор., напр., *Barenblatt v. United States*, 360 U. S. 109 (1959), із *DeGregory v. New Hampshire*, 383 U. S. 825 (1966).

22. 427 U. S. 347 (1976).

23. Див. *Joseph Burstyn, Inc. v. Wilson*, 343 U. S. 495, 501 (1952); *Winters v. New York*, 333 U. S. 507; 510 (1948).

24. Див. *Roth v. United States*, 354 U. S. 476 (1957); *Miller v. California*, 413 U. S. 15 (1973).

25. *Valentine v. Chrestensen*, 316 U. S. 52 (1942).

26. *Virginia Pharmacy Board v. Virginia Consumer Council*, 425 U. S. 748 (1976).

27. *Posadas de Puerto Rico Associates v. Tourism Co.*, 106 S. Ct. 2968, 2976 (1986).

28. *Cox v. Louisiana*, (I), 379 U. S. 536 (1965).

29. *Kovacs v. Cooper*, 336 U. S. 77 (1949).

30. *Cox v. Louisiana*, (II), 379 U. S. 559 (1965).

31. *United States v. O'Brien*, 391 U. S. 367 (1968). Нині,

коли ми оцінюємо цей аргумент «заднім розумом», він не виглядає особливо переконливим.

32. Clark v. Community for Creative Non-Violence, 468 U. S. 288 (1984).

33. Див. United States v. O'Brien, вище: «Ми не можемо прийняти того погляду, що необмежена, очевидно, розмаїтість видів поведінки може бути визначена як «слово», коли тільки особа, вступаючи в ту поведінку, наміряться тим самим виразити якусь ідею».

34. Stromberg v. California, 283 U. S. 359 (1931).

35. Schneider v. State, 308 U. S. 147 (1939).

36. Cox v. Louisiana (I), 379 U. S. 536 (1965).

37. Порівняйте Cox v. Louisiana, вище (заборона демонстрацій перед приміщенням суду).

38. Police Department v. Mosley, 408 U. S. 92 (1972).

39. Регулювання часу, місця й способу, які дискримінують відповідно до змісту, можуть також порушувати положення про однаковий захист. Див., напр., Carey v. Brown, 447 U. S. 455 (1980); р. VI.

40. Cox v. Louisiana (I), 379 U. S. 536 (1965). Пор. загальну дискусію про делеговані права у р. IV.

Розділ VIII

1. Див. New York Times Co. v. United States, 403 U. S. 713 (1971) (федеральний суд не може обмежувати свободи преси).

2. Everson v. Board of Education, 330 U. S. 1 (1947). Пор. рішення, що прикладають свободу вислову до штатів, опримітковані в р-лах V та VII.

3. Пор. Elrod v. Burns, р. VII, що скасовує подібне непряме обмеження політичної свободи.

4. Див. прим. 7 нижче.

5. Torcaso v. Watkins, 367 U. S. 488 (1961). Дія штату, яка дискримінує на релігійних засадах, порушить також положення про однаковий захист у більшості випадків (див. р. VI). Стаття VI зумисне забороняє *Сполученим Штатам* вимагати «належність до котроїсь релігії як умову, щоб обіймати ту чи іншу посаду або виконувати певні громадські обов'язки...»

6. Пор. р. VII.

7. Див. матеріали, зібрані у виданні А. Стоукс, Л. Пфэф-

фер «Церква і держава у Сполучених Штатах Америки» (1964), і особливо цитату з Роджера Вільямса на с. 15.

8. Reynolds v. United States, 98 U. S. 145 (1879).

9. Hamilton v. Regents, 293 U. S. 245 (1934) (військова підготовка); Braunfeld v. Brown, 366 U. S. 599 (1961) (недільний закон); Goldman v. Weinberger, 106 S. Ct. 1310 (1986) (головні убори). Нині противники військової служби з міркувань сумління звільняються з неї згідно із *законом*, незалежно від того, ґрунтуються їхні заперечення на вірі в Бога чи ні. Див. United States v. Seeger, 380 U. S. 163 (1965).

Та сама концепція нейтральності лягла в основу суперечливого рішення в справі Minersville School District v. Gobitis, 310 U. S. 586 (1940), що Свідки Єгови не користуються ніяким винятком із загальної вимоги, щоб школярі вітали прапор, дарма що у їхніх очах ця церемонія порушує Другу заповідь. Тільки через три роки Верховний суд проголосив закон про салютування прапоріві антиконституційним на тій переконливій підставі, що *нікого* не можна змушувати стверджувати неприємні думки, у світлі гарантії свободи слова. West Virginia Board of Education v. Barnette, 319 U. S. 624 (1943).

10. Sherbert v. Verner, 374 U. S. 398 (1963).

11. 406 U. S. 205 (1972).

12. Див. Everson v. Board of Education, прим. 2 вище.

13. Див. Marsh v. Chambers, 463 U. S. 783 (1983); Terrett v. Taylor, 13 U. S. 43 (1815).

14. Everson v. Board of Education, прим. 2 вище.

15. Engel v. Vitale, 370 U. S. 421 (1962); Abington School Distr. v. Schempp, 374 U. S. 203 (1963).

16. Верховний суд уже виснував, що платник податків не може вказати бодай на таку шкоду, як вартість кишенькової книжки, щоб виступити проти читання Біблії в державних школах. Doremus v. Board of Education, 342 U. S. 429 (1952).

17. Everson v. Board of Education, прим. 2 вище.

18. McGowan v. Maryland, 366 U. S. 420 (1961). Пор. Washington v. Davis, р. VI, де Верховний суд відмовився скасувати закон, що служив законній меті, як расово дискримінаційний, згідно з положенням про однаковий захист, просто з тієї причини, що він випадково кривдив більше чорних, ніж білих.

19. Stone v. Graham, 449 U. S. 39 (1980).

20. Bradford v. Roberts, 175 U. S. 291 (1899).

21. Board of Education v. Allen, 392 U. S. 236 (1968).
22. Tilton v. Richardson, 403 U. S. 672 (1971); Roemer v. Maryland Public Works Board, 426 U. S. 736 (1976).
23. 403 U. S. 602 (1971).
24. 463 U. S. 388 (1983).
25. Див., напр., Lemon v. Kurtzman, вище: «По-перше, закон повинен мати світську законодавчу мету; по-друге, його основний чи первинний ефект має бути таким, що ані заохочує, ані стримує релігію...; і останнє: закон не повинен сприяти «надмірному втягуванню уряду в релігійні справи». Верховний суд повторив цей текст у справі *Muller*.
26. 330 U. S. 1 (1947).
27. Witters v. Washington Dept. of Services for the Blind, 106 S. Ct. 748 (1986).
28. 397 U. S. 664 (1970).
29. Див. П. Керланд «Релігія і закон» (1962).

Розділ IX

1. Див. р. III.
2. Див. р. VI.
3. Див., напр., Ex parte McCardle, р. II, де одна з кількох спроб кинути виклик Актові про реконструкцію провалилась через брак юрисдикції; Д. Каррі «Конституція у Верховному суді: перші сто років», 296—376 (1985).
4. Див., напр., Debs v. United States, Dennis v. United States і Barenblatt v. United States, р. VII.
5. Див. р. IV.
6. Див. р. VI.
7. Dred Scott v. Sandford, р. V.
8. Див., напр., Lochner v. New York, р. V.
9. Див. Roe v. Wade, р. V.
10. The Federalist, № 78.
11. Ex parte Milligan, 71 U. S. 2 (1866); Cummings v. Missouri, 71 U. S. 277 (1867); Ex parte Garland, 71 U. S. 333 (1867).
12. Див. р. V.
13. Див. р-ли VI, VIII; Reynolds v. Sims, 377 U. S. 533 (1964) (рівний розподіл законодавчих місць).
14. Див. р. VII.
15. Див. Г. Л. А. Гарт «Поняття закону», 138—41 (1961).

Коментарі Конституції вельми рясні. Ця бібліографія згадує лише децицю з найвидатніших книжок, у тому числі, звісно, й моїх власних, опускаючи коротші публікації взагалі.

Основні джерела

М. Фарранд «Записи Федеральних зборів 1787 року» (перегл. вид. 1937)

Дж. Елліот «Дебати в законодавчих зборах штатів з приводу прийняття федеральної Конституції (2-ге вид. 1836)» (вид. Дж. Кука, 1961)

П. Керланд та Р. Лернер «Конституція засновників» (1986)

Історії

А. Бікел та Б. Шмідт, 9: «Історія Верховного суду Сполучених Штатів» (1984)

К. Ферман, 6 і 7: «Історія Верховного суду Сполучених Штатів» (1971, 1987)

Дж. Гебел, 1: «Історія Верховного суду Сполучених Штатів» (1971)

Г. Гескінс та Г. Джонсон, 2: «Історія Верховного суду Сполучених Штатів» (1981)

К. Гейнс та Ф. Шервуд «Роль Верховного суду в американському уряді й політиці» (1944, 1957)

Г. Гаймен та Ф. Віцек «Рівність і справедливість у світлі закону: конституційний розвиток, 1835—1875» (1982)

А. Келлі та В. Гарбісон «Американська Конституція: її витоки й розвиток» (6-те вид. 1983)

А. МакЛафлін «Конституційна історія Сполучених Штатів» (1935)

П. Мерфі «Конституція в часи кризи: 1918—1969» (1972)

К. Свішер, 5: «Історія Верховного суду Сполучених Штатів» (1974)

К. Воррен «Верховний суд в історії Сполучених Штатів» (перегл. вид. 1926)

Б. Райт «Зростання американського конституційного закону» (1942)

Біографії

А. Беверідж «Життя Джона Маршалла» (1919)

Ф. Біддл «Пан суддя Голмс» (1942)

Г. Данн «Г'юго Блек і судова революція» (1977)

Г. Данн «Джозеф Сторі й підйом Верховного суду» (1970)

К. Ферман «Пан суддя Міллер і Верховний суд» (1939)

Г. Геллман «Бенджамін Н. Кардосо — американський суддя» (1940)

В. Кінг «Мелвілл Вестон Фуллер» (1950)

Ф. Лесем «Великий незгідник — Джон Маршалл Гарлан» (1970)

К. Маграт «Моррісон Р. Вейт — триумф характеру» (1963)

А. Мейсон «Брандейс: життя вільної людини» (1946)

А. Мейсон «Гарлан Фіск Стоун: стовп закону» (1956)

А. Мейсон «Вільям Говард Тафт: Головний суддя» (1964)

Дж. Паскаль «Пан суддя Сазерленд: людина проти держави» (1951)

М. Пусей «Чарлз Еванс Г'юз» (1951)

К. Свішер «Роджер Б. Тейні» (1936)

К. Свішер «Стівен Дж. Філд, фахівець права» (1930)

Г. Томас «Фелікс Франкфуртер — учений на суддівській лаві» (1960)

Трактати

Т. Кулі «Конституційні обмеження» (1868)

Дж. Новак, Р. Ротунда та Дж. Янг «Конституційний закон» (3-тє вид. 1986)

Дж. Сторі «Конституція Сполучених Штатів» (1833)

Л. Трайб «Американський конституційний закон» (1978)

Фоліанти

- Г. Гунтер «Конституційний закон» (11-те вид. 1985)
 В. Локгарт, Й. Камісар та Дж. Чопер «Конституційний закон: справи, коментарі, питання» (5-те вид. 1980)
 Г. Стоун, Л. Сідман, К. Санстейн та М. Ташнет «Конституційний закон» (1986)

Інші праці

- А. Бікел «Найменш небезпечний департамент» (1962)
 З. Чафе «Вільне слово у Сполучених Штатах Америки» (1941)
 Дж. Чопер «Юридичний перегляд і національний політичний процес» (1980)
 Е. Корвін «Корвін про Конституцію» (вид. Р. Лосса, 1981)
 Д. Каррі «Конституція у Верховному суді: перші сто років» (1985)
 Д. Каррі «Конституція у Верховному суді: друге сторіччя» (виходить найближчим часом)
 Дж. Елі «Демократія і недовіра» (1980)
 П. Фройнд «Верховний суд Сполучених Штатів Америки» (1949)
 П. Керланд «Релігія і закон» (1962)
 Р. МакКлоскі «Американський Верховний суд» (1960)
 А. Мейкеджон «Вільне слово і його відношення до саморядування» (1948)
 Т. Пауелл «Химери й розмаїтості в конституційному цивільному судочинстві» (1956)

- Аборт, 60—63, 65, 101
 Авторські права, 13
 Адамс, Джон
     «опівнічні судді», 25
 Адвокат, право на нього, 21, 58
 Адміністративні установи, 53—56, 59
     законотворчість, 54—55, 59
     конституційний статус, 53—56
     процедура, 59
 Адміралтейство
     суд присяжних, 21
     юрисдикція, 18
 Айрделл, Джеймс
     «природна справедливість», 65
 Акт про виборчі права, 82
 Алкоголь. *Див.* «Заборона алкогольних напоїв»
 Амністія, 17
 Апеляційна юрисдикція. *Див.* Суди
 Банкова справа
     закриття банку, 49
     оподаткування штатами, 43—45
     повноваження Конгресу, 36—37
 Банкрутство
     повноваження Конгресу, 13
     повноваження штатів, 41
     судді, їх повноваження, 56
 Безсторонність
     суд присяжних, 21
 Берр, Аарон, 15
     «Білі» первинні вибори, 80—82
 Біллі про позбавлення громадянських та майнових прав, 22, 102
 Блек, Г'юго
     президентські повноваження, 47
 Блекмен, Гаррі
     комерційне слово, 88
 Брандейс, Луїс
     слово і преса, 83
 Бредлі, Джозеф
     привілеї та вольності, 65
 Бреннан, Вільям Дж.
     слово і преса, 87
 Вайт, Байрон
     Належний процес, 68
 Вашингтон, Джордж
     прощальне звернення, 102
 Велика хартія вольностей
     закон країни, 47—48, 64
     Належний процес, 47—48, 64
 Верховний суд. *Див.* Суди; Судді
 Вето, 17
 Вибір закону, 60—61
 Вибори
     «білі» первинні вибори, 80—82
     виборчий податок, 24, 81—82
     виборчі права, 75, 80—82
     вимога попереднього «відсіювання», 81
     вікова дискримінація, 23, 80
     Віце-президент, 15—16
     Двадцять третя поправка, 23—24
     Двадцять четверта поправка, 24
     Двадцять шоста поправка, 23, 80
     Дев'ятнадцята поправка, 23, 80
     дискримінація статі, 23, 80
     «дідівське» правило, 80—81
     дія Чотирнадцятої поправки щодо штатів, 81
     інститут виборів, 14—15
     однаковий захист, 76, 80—82
     округ Колумбія, 23—24
     Палата представників, 12—13
     Президент, 14—15, 23—24
     П'ятнадцята поправка, 23, 80—82
     расова дискримінація, 80—82
     розподіл, 75
     Сенат, 13, 23
     тест на письменність, 82
 Виборчий податок, 24, 81—82
 Виконавча влада (*див.* також Президент)
     загальне, 46—56
     незалежні установи, 53—56
     перелік, 48
     Президент і Віце-президент, 14—17
     призначення й усунення урядовців, 53—56
 Виконавчі урядовці
     призначення й усунення, 17, 18, 53—56
 Виторговування зізнаць, 58—59
 Виняткові повноваження. *Див.* Конгрес; Суди
 Відчуження власності, 21
 Війна. *Див.* Військові справи
     Війська, постій їх, 20
     Військові справи
         • В'єтнамська війна, 51
         визволення негрів, 49

- виключення прав штатів, 22
військові суди, 102
головнокомандувач, 17, 47, 50—53, 101
Друга поправка, 20
напої, 39
неоголошена війна, 50—53
оголошення війни, 50—53
особи, що заперечують військову службу з релігійних міркувань, 93
повноваження Конгресу, 13; 37, 39, 47, 50—53
повстання, 49
постій військ, 20
право носити зброю, 20
президентські повноваження, 17, 47, 50—53, 101
Резолюція про воєнні повноваження, 51—53
релігійна свобода, 93
слово і преса, 89
спалення призових карток, 89
Статті Конфедерації, 11
Третя поправка, 20
Вікова дискримінація
  виборча, 23, 80
  загальна, 74—75
Вілсон, Джеймс
  суверенність народу, 11—12
Вінсон, Фред
  слово і преса, 86
Вице-президент
  вакансія його посади, 16
  вибори його, 15—16
  Двадцять п'ята поправка, 15
  Дванадцята поправка, 15
  заміщення Президента
    на його посаді, 15—16
  неспроможність Президента, 24
  повноваження та обов'язки, 15—16
Влада закону, 46—50
Власність
  відчуження для державного користування, 21
  Належний процес, 21, 59—60
  справедлива компенсація, 21
Гарлан, Джон
  закон про максимальне число робочих годин, 61
Гейс, Резерфорд Б.
  вибори 1876 року, 15
Гемілтон, Александер
  перші десять поправок, 68
  найменш небезпечний підрозділ, 101
Голмс, Олівер В.
  закон про максимальне число робочих годин, 61
  слово й преса, 83—84
Головнокомандувач, 17, 47, 50—53, 101
Голосування. *Див.* *Вибори*
Громадянство
  натуралізація, 13
  чорношкірі, 23
  Чотиринадцята поправка, 23
Громадянської війни поправки.
  Див. *Тринадцята поправка; Чотиринадцята поправка; П'ятнадцята поправка*
Гроші
  виключення штатів, 22, 41
  законний платіжний засіб, 37
  повноваження Конгресу, 13, 37
  Статті Конфедерації, 11
Дебс, Юджін
  слово і преса, 86
Двадцята поправка, 23
Двадцять друга поправка, 14, 23
Двадцять перша поправка, 23
Двадцять п'ята поправка, 15, 24
Двадцять третя поправка, 13, 23—24
Двадцять четверта поправка, 13, 24
Двадцять шоста поправка, 13, 23, 80
Дванадцята поправка, 14—15, 23
Дев'ята поправка, 21, 68
Дев'ятнадцята поправка, 13, 23, 80
Декларація про незалежність, 11
Делегування, 53—56, 91
Демонстрації, 89—90
Державна служба, 88
Десята поправка, 14, 21, 36, 45, 65
Десять заповідей, 96
Джексон, Роберт
  Належний процес, 47, 64
  повноваження Президента, 47
Джефферсон, Томас
  вибори 1800 року, 15, 25
  імпічмент суддів, 34—35
Джонсон, Ендрю
  імпічмент, 16

Дискримінація

- виборчі права, 75, 80—82
- вік, 74—75
- де-факто, 71—74
- дія Чотирнадцятої поправки щодо штатів, 77—79, 80—81
- міжурядові пільги, 43—45
- незаконнароджені діти, 76
  - прим. 26
- нерасові класифікації, 74—76
- однаковий захист, 69—82
- основоположні права, 75
- позитивна дія, 71—74
- поправка про рівні права, 76
- раса, 69—76, 80—82
- релігія, 92—99
- слово і преса, 90—91
- стать, 76
- торгівля між штатами, 42
- федеральна дія, 78—79
- чужинці, 76 прим. 26
- Дискримінація де-факто, 73
- Дискримінація статі, 23, 76, 80
- «Дідівське» правило, 80—81
- Дія Чотирнадцятої поправки щодо штатів
  - «білі» первинні вибори, 80—81
  - виборчі права, 80—81
  - виконавча дія, 77
  - законодавча дія, 77
  - однаковий захист, 77—79
  - Перша поправка, 80—81
  - расові пункти, 77
  - селище, що належить компанії, 81
  - федеральна дія, 78—79
  - юридична дія, 77
- Договори, 16, 41
- Друга поправка, 20
- Дуглас, Вільям О.
  - Дев'ята поправка, 68
- Дух Конституції, 37
- Жінки. *Див.* Дискримінація статі
- Жорстокі й незвичайні покарання, 21, 58
- Заангажованість, 101
- Заборона алкогольних напоїв, 23, 39
- Загальне право
  - суд присяжних, 21
- Загальний добробут
  - повноваження Конгресу, 39—40
  - Статті Конфедерації, 40
- Закони ex post facto, 22, 102
- Закон країни. *Див.* Належний

- процес; Велика хартія вольностей
- Законодавча влада. *Див.* Конгрес
- Законодавче вето, 56
- Законодавчі розслідування, 88
- Законотворчість, 53—56, 60
- Закордонні справи
  - виключення повноважень штатів, 22, 41—42
  - повноваження Конгресу, 13
  - повноваження Президента, 16—17, 47
  - посли, повноваження їх приймати, 17
  - Статті Конфедерації, 11
- Залагодження боргових спорів, 62
- Запровадження релігії. *Див.* Релігія
- Засудження, 20—21
- Збігли раби, 22
- Збори 1787 року, 11—12
- Збройні сили. *Див.* Військові справи
- Зброя, право носити її, 20
- Зворотна дискримінація, 71—74
- Зібрання
  - застосування до штатів, 62
  - Належний процес, 62
  - чільна позиція, 62
  - Чотирнадцята поправка, 61—62
- Зізнання, 58
- Злочин
  - адвокат, право на нього, 21, 58
  - біллі про позбавлення громадянських та майнових прав, 22
  - виторговування зізнань, 58—59
  - жорстокі й незвичайні покарання, 21, 58
  - закони ex post facto, 22
  - очна ставка, 21, 58
  - передавання злочинців іншому штатові, 22
  - повторне притягнення до карної відповідальності за один і той самий злочин, 21, 58
  - положення перших десяти поправок, 20—21
  - процедура, 21, 58—59, 102
  - публічний суд, 21
  - самозвинувачення, 21, 58
  - свідки, 21
  - скорий суд, 21
  - справедливий суд, 21, 58—59, 102
  - суд присяжних, 21, 58
  - Змішування рас, 70—71
- Імпічмент, 16—17, 34—35

- політичне питання, 32
 Імпорт. *Див.* Оподаткування
 Ініціатива, 32
- Кінг, Руфус
 юридичний перегляд, 29
 Комерційне слово, 88—89
 Конгрес (*див.* також Палата пред-
 ставників; Сенат)
 вступ на посаду, 22—23
 обмеження повноважень
 біллі про позбавлення громадян-
 ських та майнових прав, 22
 Дев'ята поправка, 67—68
 державний імунітет, 31—32
 Десята поправка, 14, 21, 36
 загальне, 13—14, 36
 закони *ex post facto*, 22
 міжурядова пільга, 43—44
 Належний процес, 57—68
 однаковий захист, 78—79
 перевага портам, 14
 перелік, 14
 податки на експорт, 14
 прямі податки, 14
 релігія, 92—99
 слово і преса, 83—91
 обрання членів, 12—13
 повноваження
 авторські права, 13
 адміністративні установи, 53—
 56
 банки, 36—37
 банкрутство, 13
 верховенство законів, 14
 виняткові повноваження, 41—
 42, 47
 витрати, 40
 військові справи, 13, 37, 39, 47,
 50—53
 гроші, 13, 37
 делегування, 53—56
 загальний добробут, 39—40
 законний платіжний засіб, 37
 законодавче вето, 56
 законодавчі суди, 56
 залізниця, 38
 маргарин, 39—40
 напій, 39
 натуралізація, 13
 округ Колумбія, 13, 41
 оподаткування, 13, 37, 39
 патенти, 13
- позика, 13, 37
 положення про потрібні й на-
 лежні закони, 13, 37, 43—44,
 47, 52—53
 > поправки, 13, 66—67
 пошти, 13
 Президент, 47
 привід, 40—41
 призначення, 39
 розслідування, 89
 сільське господарство, 38—39
 субсидії на певних умовах, 39
 суди, 34—35
 території, 13
 торгівля, 13, 37—41
 урядовці, 54—55
 цілковита повага й довіра, 13
 штати, прийняття їх, 13
 Конституційні збори. *Див.* Збори
 1787 року
 Конституційні поправки. *Див.* По-
 правки
 Континентальний конгрес, 11
 Конфедерація. *Див.* Статті Конфе-
 дерації
 Конфлікт законів, 60—61
 Корпоративні статuti
 пункт «договірних зобов'язань»,
 22
 Критерій розумної підстави, 74—75
- Лінкольн, Абрагам
 «Маніфест про визволення», 49
- Маргарин
 заборонний податок, 39
 Маршалл, Джон
 «опівнічні судді», 25
 політичне питання, 33
 юридичний перегляд, 25—29
 Медісон, Джеймс
 державний імунітет, 31
 державний секретар, 25
 запровадження релігії, 95
 положення про торгівлю, 38
 протест, 95
 федеральні повноваження, 36
 Міжурядові пільги, 43—45
 Міллер, Семюел
 привілеї та вольності, 66
 Мінімальна платня, 61
 Молитви, 96—97
 Місця громадського користування,
 77—78

- Надання права, 59
- Належний процес
- аборт, 60, 65, 101
  - Велика хартія вольностей, 48, 63—64
  - включення перших десяти поправок, 58, 60—61
  - власність, 59
  - години зайнятості, 60
  - економічні свободи, 60—62
  - жорстокі й незвичайні покарання, 58
  - закон країни 47—48, 64—65
  - залагодження боргових спорів, 62
  - зібрання, 62
  - компонент однакового захисту 78—79
  - контракти, 60—63
  - Матеріально-правовий належний процес, 60—65, 68, 101
  - мінімальна платня, 61
  - нагальні інтереси, 63—64
  - надання права, 59
  - необґрунтовані закони, 60—65
  - обмеження законодавства, 64—65
  - оподаткування штатом, 60
  - позитивні й негативні права, 65
  - процедура, 57—60
    - адвокат, 58
    - адміністративні справи, 59
    - блага добробуту, 59
    - виключення із школи, 59—60
    - виторговування зізнань, 58—59
    - зізнання, 58
    - карні справи, 58—59
    - недопущення процедурних зловживань, 58
    - неправдиве свідчення, 58
    - безсторонній суддя, 58
    - обшук та затримання, 58
    - очна ставка, 58
    - повторне притягнення до карної відповідальності за один і той самий злочин, 58
    - самозвинувачення, 58
    - свідки, 58
    - виправданий сумнів, 59
    - сповіщення й вислуховування, 58
    - суд присяжних, 58
    - цивільні справи, 59
  - релігія, 62, 92
  - рівновага інтересів, 59
  - розділення влад, 47—48
  - свобода, 59, 64, 79
  - сегрегація, 78—79
  - слово і преса, 62, 83
  - строгий розгляд, 63
  - територіальні обмеження, 60
  - федералізм, 60
  - фундаментальні права, 57—58, 61—64
  - чільна позиція, 62
  - юрисдикція особи, 60
  - Натуралізація. *Див.* Чужинці
  - Негри. *Див.* Расові стосунки
  - Недільні закони, 93—94, 96
  - Незаконнароджені діти, 76 прим. 26
  - Незалежні установи, 53—56, 101
  - Неплатоспроможність. *Див.* Банкрутство
  - Неправдиве свідчення, 58
  - Неприсойність, 88
  - Неспроможність. *Див.* Президент
  - Нечесна конкуренція, 53—54
  - Ніксон, Річард
    - імпичмент, 16—17
    - резолуція про воєнні повноваження, 52
  - Новий курс, 35, 39
  - Обіймання посади протягом двох строків, 23
  - Обмежувальні угоди, 78
  - Обмова, 83, 87
  - Оборона. *Див.* Військові справи
  - Обшук та затримання, 21, 58
  - Одинадцята поправка, 18, 23
  - Однаковий захист, 69—82
    - «білі» первинні вибори, 81—82
    - виборчий податок, 81—82
    - виборчі права, 75, 80—82
    - виконавча дія, 77
    - вік, 74—75
    - вік дозволеного вживання алкоголю, 76
    - дискримінація де-факто, 71—74
    - дія Чотирнадцятої поправки щодо штатів, 77—79
    - захист проти злочину, 69
    - зворотна дискримінація, 71—73
    - змішування рас, 70—71
    - критерій розумної підстави, 74—75

- незаконнонароджені діти, 76
 прим. 26
 нерасові класифікації, 74—76
 обмежувальні угоди, 77—78
 «окреме», але «рівне», 70—71
 основоположні права, 76, 82
 первісний намір, 69
 положення про Належний процес, 78—79
 положення про упровадження в життя, 77—78
 пральні, 77
 приватна дія, 78—79
 проміжний розгляд, 76
 раса, 69—74, 75, 102
 реєстрація призовників, 76
 розподіл, 75
 сегрегація, 70—71, 79—80
 справи про виселення японців, 73
 стаття, 76
 суворий розгляд, 76
 суд присяжних, 69—70, 77
 тест на письменність, 82
 федеральна дія, 78—79
 чужинці, 76 прим. 26
 школи, 70—74
 юридична дія, 76
 «Окреме», але «рівне», 69—71
 Окружні суди. *Див.* Суди
 Округ Колумбія
 вибори Президента, 15, 24
 виключення статусу штату, 41
 повноваження Конгресу, 13
 Оподаткування
 багаторазове оподаткування, 42
 виборчі податки, 24, 81—82
 експорт, 14, 41—42
 заборонні податки, 39—41
 імпорт, 41—42
 маргарин, 39
 міждержавні пільги, 43—45
 національний банк, 36—37, 43—44
 повноваження Конгресу, 13, 23, 39—40, 43—45
 податки на прибуток, 14
 позов платника податків, 30
 прямі податки, 14
 релігія, 96—99
 Статті Конфедерації, 11
 територіальні обмеження, 60
 торгівля між штатами, 41—42
 Шістнадцята поправка, 14
 Оподаткування експорту. *Див.* Оподаткування
- даткування
 Ордери, 20
 Основоположні права
 Належний процес, 57—58, 62—63
 однаковий захист, 76, 81—82
 слово і преса, 84
 Особи, що заперечують військово службу з релігійних міркувань, 93
 Очевидна й близька небезпека, 85—87
 Очна ставка, 21, 58
- Палата представників (*див.* також Конгрес)
 повноваження робити імпичмент, 16—17
 Президент, роль в обранні його, 15
 Паризький договір, 11
 Патенти, 13
 Первісна юрисдикція. *Див.* Суди
 Перевага портам, 14
 Передача злочинця іншому штатові, 22
 Перелік повноважень. *Див.* Конгрес
 Перерозподіл. *Див.* Розподіл
 Перша поправка. *Див.* Зібрання; Релігія; Слово і преса
 Перші десять поправок (*див.* також Конкретні положення)
 застосування до штатів, 58, 62—63
 короткий виклад положень, 19—21
 прийняття, 19
 Підбурювання, 83, 85—89
 План розширення Верховного суду, 39
 Повстання. *Див.* Військові справи
 Повторне притягнення до карної відповідальності за один і той самий злочин, 21, 58
 Податки з прибутків. *Див.* Оподаткування
 Позики
 повноваження Конгресу, 37
 Позитивна дія, 71, 74
 Позитивні права, 65
 Полігамія, 93
 Політичне питання, 32—33
 Положення про верховенство, 14, 21, 46
 Положення про потрібні й належні

- закони, 13, 19, 37, 43—44, 47, 52
- Попередні обмеження, 84
- Поправка-«калічка», 23
- Поправка про рівні права, 76
- Поправки (*див.* також конкретні поправки)
- короткий виклад положень, 19—24
  - обмеження права вносити поправки, 13, 19
  - перші десять поправок, 19—21
  - політичне питання, 32
  - «поправки Громадянської війни», 23
  - пропонування Конгресом, 13
  - процедура прийняття, 19—20
  - упровадження Конгресом, 13
- Постій військ, 20
- Пошта, 13, 55
- Право держави на примусове відчуження приватної власності, 21
- Право носити зброю, 20
- Праця
- Належний процес, 60—65
- Президент
- амністія, 17
  - вето, 17
  - вибори та обіймання посади, 14—15, 23—24
  - військові справи, 17, 47, 50—52, 101
  - дата вступу на посаду, 23—24
  - Двадцята поправка, 23
  - Двадцять друга поправка, 23
  - Двадцять п'ята поправка, 15, 24
  - Двадцять третя поправка, 13, 14, 23—24
  - Дванадцята поправка, 14—15, 23
  - договори, 17
  - законодавча роль, 17
  - імпічмент, 16—17
  - інститут виборів, 14—15, 23—24
  - контроль над виконавчими урядовцями, 54—55
  - неоголошена війна, 50—53
  - обіймання посади протягом двох строків, 23
  - повноваження, 17
  - визволення негрів, 49
  - виконання законів, 17, 47—49, 54—55
  - головнокомандувач, 17, 47, 50—53, 101
  - закордонні справи, 17
  - надзвичайні ситуації, 46—50
  - Належний процес, 47—48
  - перелік як обмеження, 48
  - повноваження Конгресу обмежувати їх, 47, 51—53
  - повстання, 49
  - поправка-«калічка», 23
  - призначення, 16, 49
  - притаманні повноваження, 17, 48
  - смерть або неспроможність, 15, 24
  - судовий виконавець, призначення його, 49
  - страйк, заборона його, 49
- Призначення. *Див.* Судді; Президент; Урядовці виконавчої влади
- Прийняття Конституції, 11—12
- Природна справедливість, 65
- Присяга. *Див.* Судді
- Притаманні повноваження, 17, 48
- Проміжний розгляд
- однаковий захист, 75—76
- Процедура
- Належний процес, 57—60, 102
- Прямі податки. *Див.* Оподаткування
- Публічний суд, 20—21
- Пункт «договірних зобов'язань», 22
- П'ята поправка. *Див.* Конкретні положення
- П'ятнадцята поправка
- «білі» первинні вибори, 80—82
  - виборчий податок, 24, 81—82
  - виборчі права, 75, 80—82
  - вимога попереднього «відсіювання», 81—82
  - «дідівське» правило, 80—81
  - дія поправки щодо штатів, 81—82
  - тест на письменність, 82
  - упровадження Конгресом законів у життя, 13, 82
- Рабство
- збігли раби, 22
  - первісні положення, 12
  - повноваження Конгресу, 101
  - проголошення емансипації («Маніфест про визволення»), 49
  - скасування, 23, 69
  - території, 101
- Ратифікація, 11—12
- Ревізійна рада, 29
- Революційна війна, 11
- Регулювання змісту, 85—89

- Регулювання часу, місця й способу, 89—91
- Резолюція про воєнні повноваження, 51—53
- Реклама, 88—89
- Реконструкція, 100
- Релігія, 92—99
- військова уніформа, 93
  - вільне відправлення, 20, 92—93
  - вірні, що святкують суботу, 93
  - державна посада, 92
  - Десять заповідей, 96
  - дискримінація, 93, 94, 96, 98
  - заангажованість, 97
  - запровадження, 20, 92—99, 102
  - застосування до штатів, 62—63, 92
  - звільнення від податків, 99
  - компенсація за безробіття, 94
  - Належний процес, 62, 92
  - недільні закони, 93, 96, 98
  - невіруючі, 93, 95—96
  - нейтральність, 93—99
  - освіта, 94
  - особи, що заперечують військову службу з релігійних міркувань, 93
  - парафіяльні школи, 97—99
  - підтримка оподаткування, 95
  - податкові одрадування, 98—99
  - полігамія, 93
  - протест Медісона, 95
  - релігійні обряди, 92
  - рівновага інтересів, 94
  - стіна, що розділяє, 96
  - субсидії, 96
  - чільна позиція, 62
  - шкільні автобуси, 99
  - шкільні молитви, 96—97
  - юридична дія, 92
- Республіканська форма правління, 32
- Рівність, 69—82 (*див.* також Дискримінація; Вибори; Однаковий захист)
- Розділення влад, 12, 46—56
- військові справи, 50—53
  - влада закону, 46—50
  - незалежні установи, 53—56, 101
  - підстави для розділення, 53
- Розподіл
- місця в Конгресі, 13
  - однаковий захист, 75
  - політичне питання, 32—33
- прямі податки, 14
  - Розпорядження про накладання арешту на товари, 20
  - Рузвельт, Франклін
  - закриття банків, 49
  - план розширення Верховного суду, 39
- Самозвинувачення, 21, 58
- Свідки, 21
- Свобода зібрань. *Див.* Зібрання
- Свобода преси. *Див.* Слово і преса
- Свобода релігії. *Див.* Релігія
- Свобода слова. *Див.* Слово і преса
- Сегрегація, 69—71, 73—74, 78—79
- Селище, що належить компанії, 81
- Сенат (*див.* також Конгрес)
- Віце-президент, роль в обранні його, 15—16
  - договори, 16
  - імпичмент, 16
  - обрання членів, 13, 23
  - Сімнадцята поправка, 13, 23
  - склад, 13
  - урядовець, що головує, 16
  - урядовці, затвердження їх, 16
- Символічна мова, 89—90
- Сільське господарство
- повноваження Конгресу регулювати його, 38—39
- Скорий суд, 20—21
- Слово і преса, 83—91
- вулиці, 89, 90
  - гучномовці, 89
  - делегування повноважень, 91
  - демонстрації, 89—90
  - державна служба, 88
  - дефамация, 84, 87
  - дискримінація, 90—91
  - дія Чотирнадцятої поправки щодо штатів, 80—81
  - дозволи, 89, 91
  - законодавчі розслідування, 88
  - застосування до штатів, 62—63, 83
  - комерційне слово, 88—89
  - комуністи, 86
  - лістівки, 90
  - література, 88
  - мистецтво, 88
  - нагальний інтерес, 85
  - Належний процес, 62—63, 83
  - наступне покарання, 84

- нацисти, 87
 нейтральні регулювання, 89—91
 непристойність, 88
 непрямі обмеження, 87—88
 обмова, 83, 84, 87
 очевидна й близька небезпека, 85—86
 підбурювання, 83, 85, 86
 підривна мова, 85—88, 100—101
 попередні обмеження, 84
 регулювання змісту, 85—89
 реклама, 88—89
 рівновага інтересів, 84
 розкриття, 87—88
 розсуд, 91
 селище, що належить компанії, 81—82
 символічна мова, 89—90
 спалювання призовних карток, 89—90
 судові заборони, 84
 теорія інкорпорування, 61—62
 фальшива реклама, 83, 89
 цензура, 84
 цілі положення про свободу слова й преси, 83
 час, місце й спосіб, 89—91
 червоний прапор, 90
 чільна позиція, 62
 Спеціальний обвинувач, 18
 Сполучені Штати Америки
 державний імунітет, 31
 міжурядові пільги, 43—45
 позови, стороною яких є США, 18, 30—31
 Справедлива компенсація, 21
 Справи про виселення японців, 73
 Статті Конфедерації
 виплата боргів, 40—41
 загальне, 11
 положення про загальний добробут, 40—41
 Стяг. *Див.* Дискримінація статі
 Сторі, Джозеф
 запровадження релігії, 95
 належний процес, 64
 положення про торгівлю, 38
 Стимування та рівновага, 12
 Строгий розгляд, 57—58, 63—64, 70, 74—76
 Судді (*див.* також Суди)
 винагорода, 17—18, 56
 імпічмент, 16, 17, 34—35
 незалежність, 17—18
 «опівнічні судді», 25
 призначення, 16, 17
 призначення посадових осіб, 17—18, 49
 присяга, 28
 строк обіймання посади, 17, 56
 упередженість, 58
 юридичний перегляд, 25—35
 Суди (*див.* також Судді)
 адміралтейство, 18
 апеляційна юрисдикція, 19, 26, 34
 апеляційні суди, 17
 Верховний суд, 17, 26
 виняткова юрисдикція, 19
 державний імунітет, 23, 30—32
 законодавчі суди, 55—56
 зарубіжні дипломати, 19
 квазіюридичні установи, 56
 Належний процес, 59—60
 незалежність, 17—18
 нижчі суди, 34—35
 обачність, 51
 • Одинадцята поправка, 18, 23, 31—32
 однаковий захист, 76
 окружні суди, 17
 первинна юрисдикція, 19, 26
 план розширення Верховного суду, 39
 повноваження Конгресу, 17
 позивання, 30
 позови платників податків, 30
 політичне питання, 32—33
 положення про релігію, 92
 призначення посадових осіб, 17—18
 процедура, 30, 57—60
 різне громадянство, 18
 склад, 17
 Сполучені Штати як сторона, 18
 справи й спори, 30
 Статті конфедерації, 11
 судді, 17—18
 суди штатів, 17—19
 судовий наказ нижчому судові, 26
 суд присяжних, 21, 58
 урядовці, позови проти них, 31—32
 федеральні питання, 18, 27—29
 цілковита повага й довіра, 60
 штати, позови проти них, 18, 23, 30—32
 штати, суди між ними, 18
 юридичний перегляд, 25—35

- юрисдикція, 17—18, 26—34, 60
юрисдикція особи, 60 прим.
- Судовий наказ нижчому судові.
Див. Суди
- Судові справи й спори, 30
- Суд присяжних
карні справи, 21, 58
расова дискримінація, 69—70, 77
цивільні справи, 21
- Суди штатів, 18—19
Сьома поправка, 21
- Теорія інкорпорування, 58, 61—
62, 67, 83
- Території, 13, 68, 101
- Тест на письменність, 82
- Тілден, Семюел
вибори 1876 року, 15
- Торгівля
залізниці, 38
місцева торгівля, 38
національний банк, 36—37
обмеження повноважень штатів,
41—42
пароплави, 38
перевага портам, 14
повноваження Конгресу, 13, 37—
41
сільське господарство, 38—39
- Транспортування
повноваження Конгресу, 38
- Третя поправка, 20
- Тринадцята поправка, 13, 23, 69
- Трумен, Гаррі
справа про відчуження сталевих
заводів, 46—50
- Урядовці
державний імунітет, 31—32
незалежні установи, 53—56
оподаткування заробітної платні,
45
позови проти них, 26, 29—30,
31—33
президентський контроль, 55
призначення й усунення, 16—17,
56
релігійна свобода, 93
слово і преса, 88
юридичний перегляд дій, 26
- Фальшива реклама, 83, 88—89
- Федералізм, 12
- міжурядові пільги, 43—45
- Належний процес, 60
обмеження повноважень штатів,
41—45
положення про торгівлю, 38—39,
41—42
територіальні обмеження, 60
прим. 16
федеральні повноваження, 36—
41
цілковита повага й довіра, 60
юрисдикція особи, 60 прим. 16
- Федеральна комісія у справах тор-
гівлі, 53—56
- Філадельфійські збори. *Див.* Збори
1787 року
- Філд, Стівен
привілеї та вольності, 67 прим. 44
- Франкфуртер, Фелікс
політичне питання, 33
практика як керівництво для
інтерпретації, 48
чільна позиція, 62
- Цензура, 84
- Церква й держава. *Див.* Релігія
- Цілковита повага й довіра, 3, 22, 60
- Чейз, Семюел
природна справедливість, 65
- Четверта поправка, 20
- Чільна позиція, 62
- Чотирнадцята поправка (*Див.* також
Громадянство; Належний процес;
Однаковий захист; Привілеї та
вольності; Дія поправки щодо
штатів)
у запровадження Конгресом, 13,
65—67
- Чужинці
натуралізація, 13
однаковий захист, 76 прим. 26
- Шістнадцята поправка, 14, 23
- Школи
запровадження релігії, 95—99
молитви, 95—96
парафіяльні школи, допомога їм,
96—99
позитивна дія, 72—73
релігійна свобода, 94
сегрегація, 69—71, 73—74, 78—
79
сегрегація де-факто, 73—74
- Шлюб

- расові обмеження, 70—71
- а Шоста поправка, 20—21
- Штати
- вибори сенаторів, 13
  - державний імунітет, 18, 31—32
  - Десята поправка, 14, 21, 36, 45, 65
  - закон штату й закон федеральний, 14
  - застережені повноваження, 14, 21, 36
  - міжурядові пільги, 43—45
  - * Одинадцята поправка, 18, 23
  - обмеження влади, 41—44
    - банкрутство, 41
    - біллі про позбавлення громадянських та майнових прав, 22
    - виборчі права, 80—82
    - виняткові федеральні повноваження, 22
    - військові справи, 22
    - Громадянської війни поправки, 23
    - грошові справи, 22, 41
    - Дев'ята поправка, 68
    - договірні зобов'язання, 22
    - договори, 41
    - закони *ex post facto*, 22
    - закордонні справи, 22
    - збігли раби, 22
    - імпорт і експорт, 42
    - міжурядові пільги, 43—45
    - Належний процес, 57—65, 68
    - однаковий захист, 69—82
    - округ Колумбія, 41
    - первісна Конституція, 22
  - передача злочинця іншому штатові, 22
  - перші десять поправок, 22—23
  - пізніші поправки, 22—24
  - положення про верховенство, 22
  - привілеї та вольності, 23, 66—67
  - природна справедливість, 65
  - пункт «договірних зобов'язань», 22
  - П'ятнадцята поправка, 80—82
  - релігія, 92—99
  - слово і преса, 83—91
  - торгівля, 41—42
  - цілковита повага й довіра, 22
  - підстава для позову, 30—31
  - позови проти штатів, 18, 31—32
  - прийняття, 13
  - суди, 18—19
  - суди між штатами, 18
- Юридичний перегляд, 25—35
- виконавча дія, 26, 29
  - виправдання, 25—29
  - державний імунітет, 30—32
  - джерела, 25—29
  - діапазон, 29—33
  - законодавча дія, 25—29
  - інші країни, 27
  - Marbury v. Madison, 25—29
  - наміри укладачів Конституції, 28—29
  - нижчі суди, 29
  - обмеження, 29—35
  - оцінка, 100—102
  - повноваження обмежувати, 33—35
  - політичне питання, 32—34
  - справи і спори, 30
  - суди штатів, 19, 29
- Юридичні повноваження. *Див.* Судді; Суди; Юридичний перегляд
- Юрисдикція федерального питання, 18—19

Каррі Д. П.

**К26 Конституція Сполучених Штатів
Америки: Посібник для всіх / Пер. з
англ. О. М. Мокровольського.— К.:
Веселка, 1993.— 192 с.**

ISBN 0-226-13106-8

ISBN 0-226-13107-6 (рвк.)

ISBN 5-301-01602-4 (укр.)

Книжка про те, як створювалася Конституція США.
Розрахована на широке коло читачів.

**К 1206000000—170 БЗ—1—14.93. ББК 67.300
206—93**

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНЕ ВИДАННЯ

Каррі Девід П.

**КОНСТИТУЦІЯ
СПЛУЧЕНИХ
ШТАТІВ АМЕРИКИ**

Посібник для всіх

Переклад з англійської
Мокровольського
Олександра Миколайовича

Художній редактор А. О. Ливень
Технічний редактор С. І. Павлюк
Коректори І. Ю. Павлоцька,
Т. М. Васильєва

Здано на виробництво 25.03.93. Підписано до друку 14.06.93.
Формат 84×108/32. Папір друкарський № 1. Гарнітура
таймс. Друк високий. Умовн. друк. арк. 10,08. Умовн.
фарб.-відб. 10,29. Обл.-вид. арк. 9,24. Тираж 50000 пр.
Зам. 3—111.

Видавництво дитячої літератури «Веселка», 254655, Київ,
МСП, Мельникова, 63.

Діапозитиви тексту виготовлені на Головному підприємстві РВО «Поліграфкнига».

Київська книжкова фабрика. 252054, Київ-54, Воровсько-
го, 24.